

Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië

Datum maart 2019

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Directie Sub-Sahara Afrika Cluster Ambtsberichten (DAF/CAB)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	5
1 Landeninformatie	7
1.1 Politieke ontwikkelingen	7
1.1.1 Al-Shabaab	10
1.2 Veiligheidssituatie	17
1.2.1 Algemeen	17
1.2.2 Veiligheidssituatie per lidstaat	20
1.3 Documenten	29
2 Mensenrechten	34
2.1 Juridische context	34
2.1.1 Verdragen en protocollen	34
2.2 Toezicht en rechtsbescherming	35
2.3 Naleving en schendingen	36
2.3.1 Vrijheid van meningsuiting, inclusief persvrijheid	36
2.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering	37
2.3.3 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	38
2.3.4 Bewegingsvrijheid	38
2.3.5 Rechtsgang	39
2.3.6 Arrestaties, bewaring en detentie	40
2.3.7 Mishandeling en foltering	41
2.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen	41
2.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden	41
2.3.10 Doodstraf	42
2.4 Positie van specifieke groepen	42
2.4.1 Leden van oppositiepartijen/politieke activisten	42
2.4.2 Etnische minderheden, beroepsgroepen en specifieke clans	43
2.4.3 Vrouwen	45
2.4.4 LHBT's	48
2.4.5 Minderjarigen	48
2.4.6 Zakenlieden	50
3 Vluchtelingen en ontheemden	51
3.1 Ontheemden- en vluchtelingenstroom	51
3.2 Opvang in de regio	52
3.3 Activiteiten van internationale organisaties	53
3.4 Terugkeer	54
4 Bijlagen	58
4.1 Gebruikte afkortingen	58
4.2 Geraadpleegde bronnen	59
4.3 Kaart van Somalië	62
4.4 Methodologie ACLED	63

Overzicht figuren

Figuur 1 Geografische spreiding alle incidenten in Zuid- en Centraal- Somalië.....	18
Figuur 2 Geografische spreiding geweld gericht tegen burgers Zuid- en Centraal Somalië.....	19
Figuur 3 Aantallen dodelijke slachtoffers en incidenten per lidstaat (inclusief Banadir)	20
Figuur 4 Aantallen dodelijke slachtoffers en incidenten gericht tegen burgers per lidstaat (inclusief Banadir).....	21
Figuur 5 Kaart van Somalië	62

Inleiding

Dit algemeen ambtsbericht beschrijft de situatie in Zuid- en Centraal-Somalië, voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen afkomstig uit dat land en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers. Dit algemeen ambtsbericht is een actualisering van het eerdere algemeen ambtsbericht Somalië dat in 2017 verscheen en de periode van januari 2016 tot en met 17 oktober 2017 versloeg. De nieuwe versie beslaat de periode van november 2017 tot en met februari 2019. Het ambtsbericht is opgesteld aan de hand van de in de Terms of Reference (ToR) gestelde vragen en genoemde aandachtspunten. Deze ToR is opgesteld in opdracht van het ministerie van Justitie en Veiligheid en is vastgesteld op 30 juli 2018.

Dit algemeen ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende (inter-)nationale, (niet-)gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst.

Bovendien liggen bevindingen in de regio en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging te Nairobi aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. In november 2018 vond een fact-finding missie plaats naar Kenia. Daar werd gesproken met vertegenwoordigers van bovengenoemde organisaties die veelal werkzaam zijn in Somalië. In dit rapport wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen, en naar vertrouwelijke bronnen indien informatie op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk één wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek en veiligheidsgebied. Tevens wordt ingegaan op identiteits- en reisdocumenten. In hoofdstuk twee wordt vervolgens de mensenrechtensituatie in Somalië geschetst, gevolgd door de beschrijving van de naleving dan wel schending van de mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen belicht. In hoofdstuk drie komen de opvang van vluchtelingen en ontheemden, terugkeer en de activiteiten van internationale organisaties aan de orde.

1 Landeninformatie

1.1 Politieke ontwikkelingen

De politieke arena in Somalië was in 2018 vooral het toneel van de strijd tussen enerzijds de federale regering in Mogadishu en anderzijds de afzonderlijke federale lidstaten.

Op internationaal vlak resulteerde de detente tussen Ethiopië en Eritrea in een vredesverklaring tussen beide landen. Een vrede die invloed had op de geopolitieke verhoudingen in de Hoorn van Afrika, waar Somalië deel van uitmaakt.

Een andere belangrijke internationale ontwikkeling betrof de Golfcrisis die gevolgen bleek te hebben op de hierboven genoemde spanning in de relatie tussen de regering in Mogadishu en de federale lidstaten. Hieronder wordt nader ingegaan op elk van deze ontwikkelingen waarbij tevens wordt stilgestaan bij het nieuwe kiesstelsel, de registratie van politieke partijen en de strijd tegen corruptie.

Centralisme versus Federalisme

In de verslagperiode worstelde de federale regering om macht en invloed te doen gelden over de afzonderlijke lidstaten, waaronder Somaliland dat zichzelf als onafhankelijke staat beschouwt.¹ De betrekkingen tussen de federale overheid en de afzonderlijke lidstaten kwamen onder druk te staan omdat beide partijen elkaar verweten de gemaakte afspraken niet na te komen. Daarbij ging het onder andere om afspraken over de verdeling van financiële middelen (waaronder donorgelden), over voortgang van de grondwetsherziening en over de strijd tegen Al-Shabaab. Daarnaast bleef de inpassing en rol van de troepen van de lidstaten in het nationale leger een van de hete hangijzers.²

Ondertussen hebben de federale lidstaten zonder afstemming met de federale overheid op eigen houtje onderhandeld met buitenlandse mogendheden over havens, militaire installaties en de aanwending van natuurlijke hulpbronnen.³ Het politieke conflict werd op de spits gedreven nadat enkele deelstaten tijdens een bijeenkomst van de *Council of Inter State Cooperation* (CISC)⁴ verklaarden niet langer samen te willen werken met de federale regering. De voormalig president van

¹ Vier van de deelstaten bevinden zich in Zuid- en Centraal-Somalië, namelijk Jubaland (Regio's Neder Juba, Midden-Juba, Gedo), Zuid-West Staat (Regio's Bay, Bakool, Neder Shabelle), Hirshabelle (Regio's Hiraan en Middle-Shabelle) en Galmudug (Regio's Galguduud, Mudug). Puntland zal eveneens deel uitmaken van de federatie. Met Somaliland en de hoofdstedelijke regio Benadir is nog geen overeenstemming bereikt. Somaliland functioneert als een autonome staat, met eigen militaire en gerechtelijke instituties. Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië*, oktober 2017.

² Vertrouwelijke bron, 7 juli 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Vertrouwelijke bron, 26 januari 2019; The East African, *Somalia's federal states gang up against Farmajo*, 8 september 2018; House of Commons, *Briefing Paper, Somalia: January 2019 update*, p.12, 17 januari 2019.

³ United Nations Somalia and Eritrea Monitoring Group (SEMG), *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, 2 november 2017; International Crisis Group, *Somalia and the Gulf Crisis*, p.1, 5 juni 2018; Vertrouwelijke bron, 7 juli 2018.

⁴ In oktober 2017 werd de *Council of Inter State Cooperation* opgericht. Een gremium dat de federale staten gebruiken om tot onderlinge overeenstemming te komen over issues die met de federale overheid moeten worden onderhandeld. Zie House of Commons, *Somalia: Update March 2018*, 27 maart 2018; United Nations Security Council, *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, 9 november 2018.

Puntland Abdirahman Farole werd vervolgens aangesteld als mediator om de politieke crisis te bezweren.⁵

Regering en parlement

De relatie tussen federale overheid en het parlement bleek eveneens problematisch. De eerste vier maanden van 2018 werden beheerst door een politieke crisis. Deze crisis was het resultaat van een motie van afkeuring tegen de voorzitter van het Somalische parlement, Mohamed Osman Jawari. Een motie die spanningen creëerde tussen de uitvoerende macht en het federale parlement. Uiteindelijk bleek de vereiste twee derde meerderheid om de motie te doen slagen niet gehaald. De crisis leidde ertoe dat federale wetgevende activiteiten werden vertraagd. Ook de veiligheidstroepen waren verdeeld in een deel dat de president steunde en een factie die trouw bleef aan de voorzitter van het parlement. Door ingrijpen van de Afrikaanse Unie kon verdere escalatie worden voorkomen.⁶ De president, Mohamed Abdullah Mohamed (bijgenaamd Farmajo) en de voorzitter van het parlement stonden lijnrecht tegenover elkaar omdat het parlement een voorstel in stemming wilde brengen dat wettelijke goedkeuring vereiste voor toekomstige buitenlandse investeringen in Somalië. In april 2018 besloot de voorzitter van het parlement af te treden. De minister van Constitutionele Aangelegenheden, een gekend tegenstander van de voorzitter van het parlement, prees zijn besluit af te treden.⁷

Corruptie

De president werd bij de verkiezingen in 2017 mede gekozen omdat hij had beloofd de corruptie aan te pakken. Net als in voorgaande jaren was Somalië blijkens de *Corruption Perceptions Index* in 2017 en 2018 het meest corrupte land ter wereld.⁸ Gedurende 2018 heeft de premier enkele anti-corruptie maatregelen doorgevoerd: tientallen mensen zijn gearresteerd, de meesten bij de politie, maar ook bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, en de havenmeester van Mogadishu. De haven is een van de belangrijkste inkomstenbronnen van de overheid en juist daar lekt veel geld weg naar diverse 'belanghebbenden'.⁹ De nieuwsbron *Africa Confidential* noemt corruptie een 'hardnekkig' probleem voor de regering omdat zij geld nodig heeft om steun te krijgen van parlementsleden en soldaten en om haar positie in de federale lidstaten, waar verkiezingen plaatsvinden, veilig te stellen.¹⁰ In november 2018 bleek uit een onderzoek door het Somalische parlement dat een bedrag ter grootte van 42 miljoen USD was verdwenen. Latere berichtgeving spreekt over een bedrag van 20 miljoen dollar. Het parlement zou volgens de nieuwsbron *The African Exponent* zijn eerdere beschuldigingen hebben ingeslikt.¹¹

Personele wisselingen

Het jaar 2018 werd ook gekenmerkt door een flink aantal wisselingen van de wacht. Hiervoor werd al gesproken over het vertrek van de voorzitter van het parlement. De burgemeester van Mogadishu werd in januari 2018 door de president ontslagen.

⁵ Halbeeg, *Puntland deputy leader criticized regional states decision to cut ties with central gov't*, 9 september 2018; Garowe online, *Former Puntland president picked as chief mediator in Somalia's political crisis*, 2 oktober 2018.

⁶ The New York Times, *Top Somali Politician Steps Down, Avoiding Showdown With President*, 9 april 2018; Garowe online, *Somalia: Jawari survives proposed no-confidence motion*, 14 maart 2018.

⁷ The New York Times, *Top Somali Politician Steps Down, Avoiding Showdown With President*, 9 april 2018.

⁸ Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2017*, 21 februari 2018; Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2018, 2019*;

⁹ Vertrouwelijke bron, 10 september 2018.

¹⁰ United States Department of State, *Country reports on Human Rights 2017-Somalia*, 2018 p.18; UNSOM, *Statement of special representative of UN Secretary-General to Somalia Michael Keating to UN Security Council*, 24 januari 2018 *Africa Confidential*, *US strikes, Shabaab gains*, 9 november 2018. Danish Demining Group, *Dadaab Returnee Conflict Assessment*, p.14, augustus 2017.

¹¹ Goobjoog News, *Rebirth of Dictatorship in Somalia*, 10 januari 2019; The African Exponent, *\$42M Missing from Somalia's Ministry of Finance Accounts*, 21 november 2018; The African Exponent, *Somali Parliament Apologizes for 'Wrong Report' on Missing US \$40 Million*

Ook een aantal ministers en de *Chief Justice* werden vervangen. De laatste door een persoon die bekend staat als loyaal aan de regering. Een vertrouwelijke bron plaatst vraagtekens bij de grondwettelijkheid van deze ingrepen en signaleert autocratische tendensen in de federale regering. Het nieuwsmedium *Africa Confidential* spreekt over 'dictatoriale' gedragingen.¹² Bovendien zou de regering volgens een vertrouwelijke bron in toenemende mate onder invloed komen van salafistische netwerken.¹³

Nieuw kiesstelsel en de registratie van politieke partijen

De verslagperiode stond in het teken van de vorming van een nieuw kiesstelsel. Een belangrijke stap in dat proces werd gezet op 3 december 2017 toen voor het eerst in vijftig jaar politieke partijen werden geregistreerd door de *National Independent Electoral Commission* (NIEC). Zeven partijen voldeden op dat moment aan de vereisten voor registratie.¹⁴ Een belangrijke gebeurtenis voor de regering Farmajo, aangezien één van de doelstellingen van de regering de transitie betrof van een imperfect clan-gebaseerd systeem naar een *one person, one vote model* voor de verkiezingen in 2020. Overigens is het maar de vraag of de verkiezingen tijdig kunnen plaatsvinden, gelet op de bestuurlijke problemen en de praktische zaken die nog moeten worden opgelost.¹⁵

Tijdens een zitting van de *National Security Council* in juni 2018 kwamen leiders van de federale overheid en de afzonderlijke deelstaten tot politieke overeenstemming over de vorming van het nieuwe kiesstelsel gebaseerd op evenredige vertegenwoordiging en een 'gesloten lijst systeem.' (*closed list*).¹⁶ In een eerder stadium in februari 2018 was reeds overeenstemming bereikt over een zogenaamde *road map* om een kiesstelsel dat uitgaat van evenredige vertegenwoordiging in 2020 mogelijk te maken. De premier kreeg de opdracht een technische commissie samen te stellen en het voorstel te schrijven voor een nieuw kiessysteem.¹⁷

Buitenlandse politiek met binnenlandse implicaties

De verhoudingen tussen Somalië en enkele Golfstaten zijn in de verslagperiode verslechterd. De Golfcrisis ook wel *Gulf Cooperation Council* (GCC)¹⁸ crisis genoemd ligt aan deze ontwikkeling ten grondslag. Die crisis ontstond nadat Saudi-Arabië, de

¹² Reuters, *Somali president sacks Mogadishu mayor, names replacement*, 21 januari 2018; Africa Confidential, *Cracks in the federal system*, 12 januari 2018; UNSOM, *Statement of Special representative of UN Secretary-General to Somalia Michael Keating to UN Security Council*, 24 januari 2018;

¹³ Vertrouwelijke bron, 7 juli 2018.

¹⁴ Op 3 december 2017 organiseerde de National Independent Electoral Commission (NIEC) een bijeenkomst voor tijdelijke registratie en certificatie van op dat moment zeven partijen. Het betrof de volgende zeven partijen: *Justice Party* (Garsoor), *Unity and Democratic Party*, *Somali National party*, *National Democratic Party*, *United Somali Republic Party*, *Development Party* en de *United Somali Community Party*. De registratie van politieke partijen is mogelijk tot zes maanden voor de dag van de algemene verkiezingen. Op grond van de wet op de politieke partijen moet een partij minimaal tienduizend geregistreerde aanhangers hebben en beschikken over partijkantoren in minimaal negen van de totaal 18 regio's. Zie National Independent Electoral Commission, *Temporary Registration of seven Political Parties*, 13 december 2017; Freedom House, *Freedom in the World 2018, Somalia Profile*, 2018.

¹⁵ Een vertrouwelijke bron plaatst vraagtekens bij de beginselen van de geregistreerde partijen. 'Sommige van deze partijen zijn zo extreem in hun gedachtegoed 'dat zij Al-Shabaab overbodig maken'. Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

¹⁶ In een 'gesloten lijst' systeem kunnen kiezers enkel een stem uitbrengen voor een partij en kunnen ze geen voorkeur aangeven voor een bepaalde kandidaat. Voor aanvang van de verkiezingen, moet elke partij een gerangschikte lijst van kandidaten indienen. De zetels die de partij tijdens de verkiezingen behaalt, worden vervolgens toegewezen aan de kandidaten in overeenstemming met de volgorde op de ingediende lijst. Zie Taagepera, R., & Shugart M., *Seats and votes: The effects and determinants of electoral systems*, New Haven p. 24, 1989.

¹⁷ United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on Somalia*, p.1, 30 augustus 2018; World Politics, *Somalia's Clan politics*, 13 maart 2018; GoobjoogNews, *Somalia formally registers first political parties in 50 years*, 4 december 2017. Staatsopbouw is een langzaam proces zeker in Somalië, maar de laatste stand van zaken op dat gebied is 'niet gunstig', aldus een vertrouwelijke bron. Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

¹⁸ De GCC is een samenwerkingsverband tussen een aantal Golfstaten. (Bahrein, Koeweit, Oman, Qatar, Saoedi Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten). The Balance, *Gulf Cooperation Council countries*, <https://www.thebalance.com/gulf-cooperation-council-3306357>, geraadpleegd op 14 januari 2018.

Verenigde Arabische Emiraten (VAE), Egypte en Bahrein medio 2017 de diplomatieke en economische banden met Qatar hadden verbroken. Ze beschuldigen Qatar ervan soennitische extremistische terreurgroepen te steunen, zoals Islamitische Staat (IS) en Al-Qa'ida, een aantijging die het land zelf ontkent. De rivaliteit die ten grondslag ligt aan deze Golfcrisis tussen, in het bijzonder de VAE aan de ene kant en Qatar aan de andere kant, heeft ook invloed op de verhoudingen in de Hoorn van Afrika en in het bijzonder op de binnenlandse verhoudingen in Somalië. De Somalische regering zegt dat zij zich neutraal opstelt in dit conflict. De VAE zien dit anders en beoordelen de relatie tussen Qatar en de Somalische regering als te vriendschappelijk. De Somalische centrale regering beschuldigt de Emiraten van bemoeienis met de binnenlandse Somalische politiek door tegenstand te organiseren in de deelstaten van Somalië bijvoorbeeld door deze deelstaten te financieren.¹⁹

Tegelijkertijd werd in de verslagperiode het herstel van de diplomatieke relaties tussen Eritrea, Ethiopië, Djibouti en Somalië verwelkomd door de internationale gemeenschap.²⁰ Op 16 juni 2018 heeft de premier van Ethiopië, Abiy Ahmed Ali, een eerste officieel bezoek gebracht aan Mogadishu, dat heeft geleid tot een gezamenlijke inzet van de twee landen om de samenwerking te versterken, onder meer door gezamenlijke investeringen in vier zeehavens in Somalië. Gevoed door de verbeterde betrekkingen tussen Eritrea en Ethiopië, bezocht de president van Somalië op uitnodiging van de president van Eritrea, Isaias Afwerki, in juli 2018 Asmara voor de eerste keer. Op 30 juli 2018 kwamen de twee leiders overeen diplomatieke banden aan te knopen en de bilaterale betrekkingen te bevorderen. Op 13 december volgde een tegenbezoek van president Afwerki aan Mogadishu.²¹

De *International Crisis Group* concludeert dat de Golfstaten en met name de Verenigde Arabische Emiraten een vooraanstaande rol hebben gespeeld bij de verzoening tussen Eritrea en Ethiopië. Tegelijkertijd heeft de inmenging van de VAE in Somalië bijgedragen aan de verstoorde verhoudingen tussen Mogadishu en de afzonderlijke federale deelstaten en daarmee aan de destabilisatie van het land.²²

1.1.1 *Al-Shabaab*

Ook in de verslagperiode bleef Al-Shabaab een belangrijke speler in Somalië. Al-Shabaab maakte gebruik van de aanhoudende onrust zowel in de politieke arena als op het terrein van veiligheid. Die onrust bestond tussen de federale overheid en de regionale overheden en andere invloedrijke maatschappelijke groeperingen, inbegrepen clans en subclans en minderheidsgroeperingen. Op militair gebied bleef Al-Shabaab in staat tot het plegen van een groot aantal aanslagen zowel op militaire doelen als op niet-militaire doelen, zogenaamde *soft targets*. De groepering versterkte zijn positie in Puntland. Naast aanvallen op militaire bases, strategische zelfmoordaanslagen op overheidsgebouwen en drukke stedelijke gebieden bestaat Al-Shabaab's militaire strategie uit een arsenaal van tactieken. Zo maakt de

¹⁹ Elsevier Weekblad, *Dit moet Qatar doen om Arabische boycot te doorbreken*, 3 juli 2017; International Crisis Group, *Somalia and the Gulf Crisis*, 5 juni 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

²⁰ AlJazeera, *Eritrea consolidates Horn of Africa peace*, 11 september 2018; United Nations, *Secretary-General Welcomes Peace, Stability Agreement Reached for Horn of Africa by Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Somalia*, 8 september 2018.

²¹ UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Somalia (S/2018/800)*, p.1 en 2, 30 augustus 2018; The East African, *Somali president in Eritrea for talks*, 29 juli 2018; Goobjoog News, *Eritrea's Afwerki lands in Mogadishu, also to visit Kenya*, 13 december 2018.

²² International Crisis Group, *The United Arab Emirates in the Horn of Africa*, 6 november 2018; Vertrouwelijke bron, 10 september 2018; United Nations Monitoring Group on Somalia and Eritrea, *Report on Somalia*, p.30, 9 november 2018; In bredere geopolitieke context is de situatie in Somalië en die in de Hoorn van Afrika eveneens van belang. De kust van Somalië is een belangrijk strategisch gebied. 'De Hoorn van Afrika is een geopolitiek schaakbord geworden' aldus een strategisch analist geopolitiek bij het onderzoeksinstituut Clingendael in een artikel in de Volkskrant, *Gevaar geweken, missie verlengd*, 18 december 2018.

beweging gebruik van granaat- en mortierbeschietingen, hinderlagen en gerichte moordaanslagen met behulp van vuurwapens en explosieven. Ook bedient zij zich van (*suicide vehicle-born*) *improvised explosive devices* (SVB)IEDs).²³ Een aantal voorbeelden van aanslagen gepleegd door Al-Shabaab volgt in hoofdstuk twee.²⁴

Of sprake is van een groei of afname van de aanhang van Al-Shabaab is niet bekend. De schatting is dat de beweging tussen de twee- en drieduizend actieve strijders omvat. In 2017 begon Al-Shabaab intensiever te rekruteren onder de vele werkloze jonge mannen ook werden steeds meer kinderen gedwongen gerekruteerd.²⁵

In maart 2018 bevestigden de *African Union Mission in Somalia* (AMISOM) en Somalische overheidsfunctionarissen dat Al-Shabaab checkpoints had ingesteld op wegverbindingen tussen onder andere de steden Baidoa, Kismaayo en Jowhar. Dit bood Al-Shabaab de gelegenheid belasting te heffen op handelsverkeer tussen die steden, waaronder humanitaire hulptransporten maar ook hinderlagen te leggen om op die manier konvoien van AMISOM en de Somalische overheid te onderscheppen.²⁶

Controle gebieden

Al-Shabaab kon ook in de verslagperiode nog steeds de macht uitoefenen over grote delen van Somalisch grondgebied, onder ander in de regio's Gedo, Bay en Bakool, Lower and Middle Shabelle, Lower en Middle Juba, Hiraaan, Puntland, Galguduud en Mudug. Het burgerlijk bestuur van Al-Shabaab kon ook in 2018 een variëteit aan bestuurlijke taken uitoefenen, waaronder recht spreken via sharia rechtbanken, vergaderen met clanleiders, hulp verstrekken die werd gefinancierd via *zakaat*, een vorm van religieuze belasting. Al-Shabaab opende religieuze instituties en scholen. Ook gaven zij medische opleidingen en andere cursussen onder andere aan vrouwen, vaklieden, handelaren, apothekers en onderwijzers.²⁷

Een vertrouwelijke bron meldt dat de toegenomen fluiditeit van Al-Shabaab een onmiskenbare trend is. 'Al-Shabaab is geen duidelijk te identificeren vijand die met militaire macht kan worden verslagen, maar bevindt zich aan verschillende zijden van de scheidslijn en neemt diverse vormen aan' aldus voornoemde bron.²⁸

De leiders van Al-Shabaab bleven in het bijzonder beducht op spionage door de overheid via lokaal geworven spionnen. Al-Shabaab executeerde ten minste zestien van spionage verdachte personen in de periode tussen eind juli 2016 en midden januari 2018. Ook later gedurende het jaar 2018 werden diverse personen om die reden geëxecuteerd (zie onder andere paragraaf 1.2.2.).²⁹

Al-Shabaab bleef onmenselijke en vernederende straffen opleggen aan burgers in gebieden onder hun controle, waaronder amputaties van ledematen, onthoofdingen

²³ Geïmproviseerde explosieven al dan niet geplaatst in een voertuig.

²⁴ Anzalone, Christopher, *Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State*, maart 2018, in CTC Sentinel p.12-20.

²⁵ Felbab-Brown, Vanda, *Testimony Developments in Somalia*, 14 november 2018.

²⁶ Radio Dalsan, *We Are Under Siege By Alshabaab, Hirshabelle Says*, 11 maart 2018.

²⁷ Anzalone, Christopher, *Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State*, p.16 maart 2018, in CTC Sentinel; Volgens een rapport van de *Monitoring Group on Somalia and Eritrea* is de wijze waarop Al-Shabaab inkomsten genereert geografisch meer divers en systematischer dan de wijze waarop de Federale overheid of de afzonderlijke deelstaten belasting heffen: United Nations Security Council, *Report on Somalia, S/2018/1002*, p.26, 9 november 2018; Felbab-Brown, Vanda, *Testimony Developments in Somalia*, 14 november 2018.

²⁸ Vertrouwelijke bron, 10 september 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

²⁹ Anzalone, Christopher in CTCSENTINEL, *Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State*, maart 2018, in CTC Sentinel p.16

en openbare executies. In door de regering gecontroleerde gebieden zette Al-Shabaab zijn campagne van moorden voort.³⁰

Personen die risico lopen van de zijde van Al-Shabaab

In het algemeen ambtsbericht van oktober 2017 is uitvoerig ingegaan op groepen personen die, blijkens geraadpleegde bronnen, een verhoogd risico lopen. Het gaat om de volgende groepen: In de eerste plaats medewerkers van de centrale (federale) regering, hoge politici, verkiezingsafgevaardigden, leiders van clans die de regering steunen, soldaten van AMISOM en soldaten van het Somalische regeringsleger (SNA). In de tweede plaats deserteurs of overlopers van Al-Shabaab. In de derde plaats journalisten, mensenrechtenactivisten en medewerkers van ngo's. De vierde categorie vormen zakenlieden die zaken doen met de Somalische regering. Er bestaan geen aanwijzingen dat wijzigingen in deze risico's zijn opgetreden ten aanzien van de genoemde groepen.³¹ De *Monitoring Group on Somalia and Eritrea* noemt daarnaast religieuze leiders als groep waarop Al-Shabaab aanslagen pleegt (zie ook hieronder).³²

Een rapport uit februari 2018 van het *Combating Terrorism Center at Westpoint* bevestigt dat Al-Shabaab het vooral heeft voorzien op medewerkers van de centrale (federale) regering en personeel werkzaam voor AMISOM en de internationale gemeenschap. Dit instituut heeft onderzoek gedaan naar de achtergronden en specifieke doelen van zelfmoordaanslagen door Al-Shabaab in de periode van september 2006 tot en met oktober 2017. Het blijkt dat dergelijke aanslagen in de eerste plaats (36,6%) waren gericht tegen de het personeel en de symbolen van de Somalische staat (functionarissen van de Somalische regering en de veiligheidssector alsmede overheidsgebouwen en instituties).³³ Ook het personeel en de instituties van de internationale gemeenschap vormden een veelvoorkomend doelwit (24,5%). Hierbij ging het om officials en medewerkers van AMISOM, de Verenigde Naties en de Afrikaanse Unie. Ten slotte vond 32,4% van de aanslagen plaats op gebouwen (hotels, restaurants) waar veel werknemers van bovengenoemde organisaties werken of samenkomen.³⁴ De werkwijze van Al-Shabaab lijkt zich daarmee te onderscheiden van bijvoorbeeld die van een terreurorganisatie als Boko Haram, in de zin dat de aanslagen van Al-Shabaab zich niet richten op willekeurige burgers om daarmee angst en verderf te zaaien. Aanslagen gericht tegen personen door Al-Shabaab hebben vooral tot doel hooggeplaatste figuren in de Somalische samenleving te treffen. Vaak zijn burgers ook slachtoffer van de aanslagen (zie ook paragraaf 1.2.2). De aanslagen in oktober 2017 waarbij meer dan vijfhonderd voornamelijk burgerslachtoffers vielen lijken hiermee in tegenspraak. Deze aanslagen zijn echter nooit opgeëist door Al-Shabaab. Er bestaan inmiddels veel theorieën rond de aanslagen van oktober 2017; journalisten speculeren dat de aanslagen eigenlijk gericht waren op de compound van de luchthaven van Mogadishu waar de VN, de meeste ambassades en het hoofdkwartier van AMISOM gevestigd zijn.³⁵

Al-Shabaab vermoordt, verminkt en valt personen lastig, die zij verdenkt van afvalligheid of indien zij zich niet aan de religieuze leefregels van de groep hielden.³⁶

³⁰ UN SEMG, *Report on Somalia*, p. 38,39, 9 november 2018.

³¹ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië*, p.18 en 19, oktober 2017.

³² UN Security Council, *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, p. 39, 9 november 2018;

³³ Combating Terrorism Center at West Point, *Targeted Terror: The suicide bombers of al-Shabaab*, p.12 en 13 februari 2018.

³⁴ Ibid, p.12.

³⁵ Ibid, p.35; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; The Guardian, *Somalia executes man by firing squad for 2017 Mogadishu market bomb*, 14 oktober 2018.

³⁶ US Department of State, *The International Religious Freedom Report 2017, Somalia*, 29 mei 2018

Gedurende het jaar was Al-Shabaab verantwoordelijk voor de moord op burgers, overheidsfunctionarissen, parlementsleden, Somalische nationale strijdkrachten, politie en troepen van de bijdragende landen van de missie van de Afrikaanse Unie in Somalië (AMISOM). Al-Shabaab zette haar campagne voort om de AMISOM-vredestroepen te karakteriseren als 'christenen' die van plan zijn het land binnen te vallen en te bezetten. In gebieden onder controle van Al-Shabaab bleef zij scholen voorschrijven een militante vorm van jihad te onderwijzen. Al-Shabaab benadrukt dat studenten oorlog moeten voeren tegen degenen die als ongelovigen worden aangemerkt.³⁷

Deserteurs/overlopers

In het vorige ambtsbericht is toegelicht dat deserteurs of overlopers van Al-Shabaab een groot risico lopen, omdat Al-Shabaab ervan uitgaat dat zij over gevoelige informatie beschikken. Voor hen zou ook 'regeringsgebied', zoals Mogadishu, geen veilig vluchtalternatief zijn, omdat Al-Shabaab via zijn netwerk van informanten, iedereen kan opsporen. Een deserteur of overloper die door Al-Shabaab achterhaald wordt, loopt het risico gedood te worden. De Somalische overheid heeft een aantal centra waar overlopers kunnen worden opgenomen in rehabilitatieprogramma's. In de centra worden alleen overlopers opgenomen die een laag risico vormen voor de Somalische maatschappij. Voordat iemand tot het programma wordt toegelaten, moet deze een veiligheidsscreening ondergaan, hetgeen een risico op mishandeling met zich mee zou brengen. Er zijn geen aanwijzingen dat dergelijke rehabilitatiecentra doelwit vormen van aanslagen door Al-Shabaab. Het vermoeden bestaat dat Al-Shabaab de centra gedooft en dat strijders er tijdelijk onderdak vinden om op die manier te kunnen 'recupereren' voordat zij zich weer bij Al-Shabaab voegen.³⁸

In augustus 2017 liep Muhktar Robow de voormalig plaatsvervangend leider van Al-Shabaab over naar de federale overheid. Sindsdien heeft hij de wens uitgesproken terug te keren naar zijn lokale gemeenschap en zijn militie te gebruiken om Al-Shabaab te bestrijden. De Leysan-subclan van Robow was historisch sterk verbonden met Al-Shabaab, met name in de regio's Bay en Bakool. Robow heeft een aanzienlijke invloed op de Leysan-subclan en heeft zijn leden aangemoedigd om collectief uit Al-Shabaab te stappen. Meerdere leden van deze clan zijn Robow inmiddels gevolgd. Robow heeft zich ook kandidaat gesteld voor de presidentsverkiezingen in Zuid-West Staat. Hoe de rehabilitatie van dergelijke vooraanstaande Al-Shabaab leden wordt vormgegeven is onduidelijk. Een bron ziet deze ontwikkeling, waarbij vooraanstaande ex-Al-Shabaab leden posities beogen binnen de Somalische regering, als een aanwijzing voor toenemende infiltratie. Volgens de *International Crisis Group* is de Somalische federale regering inconsequent in de uitvoering van rehabilitatie-programma's. Robow kon zich volgens de Somalische regering niet kandidaat stellen omdat hij een dergelijke rehabilitatie niet had doorlopen. Andere overlopers gaan echter werken bij overheidsdiensten zonder dat zij een rehabilitatieprogramma hebben doorlopen.³⁹ Eind 2018 ontstond een politieke crisis in Zuid-West Staat. In december 2018 werden verkiezingen gehouden voor het presidentschap van deze staat. Tijdens de aanloop werd de federale regering geconfronteerd met een dilemma omdat zoals gezegd de voormalige Al-Shabaab-leider Mukhtar Robow Ali verklaarde dat hij een kandidaat zou zijn. Sommigen voerden aan (waaronder verschillende westerse

³⁷ US Department of State, *The International Religious Freedom Report 2017, Somalia*, 29 mei 2018.

³⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.19, oktober 2017; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

³⁹ UN Security Council, *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, p. 26, 9 november 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; International Crisis Group, *Somalia's South West State: A New President Installed, a Crisis Inflamed*, 24 december 2018

donorlanden) dat het toestaan van overlopers zoals Robow om deel te nemen aan de politiek de Al-Shabaab-invloed zou kunnen verzwakken op degenen die aangetrokken worden door salafistische waarden. President Farmajo stond afwijzend tegenover dit idee. Robow werd op 13 december 2018 gearresteerd, slechts enkele dagen voor de verkiezingen, waardoor hij automatisch werd uitgesloten van zijn positie en de weg effende voor de favoriete kandidaat van president Farmajo. De arrestatie van Robow leidde tot onrust, waarbij minstens vijftien demonstranten stierven. Nadien is de situatie enigszins gekalmeerd. De *International Crisis Group* noemde het een 'tactische overwinning' die op de lange termijn veiligheidsrisico's met zich mee zou kunnen brengen voor het land. De speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN voor Somalië, Nicholas Haysom, werd op 1 januari 2019 het land uitgezet wegens kritiek op het gedrag van de federale regering tijdens de presidentsverkiezingen in Zuid-West Staat. Haysom plaatste kanttekeningen bij de arrestatie van Robow. Hij verzocht de regering een onderzoek in te stellen naar de dood van demonstranten na de arrestatie en diskwalificatie van Robow en vroeg om opheldering over de rechtsgrondslag voor zijn arrestatie.⁴⁰

Journalisten, mensenrechtenactivisten, medewerkers van ngo's

Somalië bleef ook in deze verslagperiode behoren tot de meest gevaarlijke landen voor journalisten. Voor het vierde opvolgende jaar staat het land bovenaan op de zogenaamde *impunity index*.⁴¹ Op deze lijst staan de landen waar journalisten worden vermoord en de moordenaars onbestraft blijven. Voor de goede orde wordt opgemerkt dat niet al deze moorden aan Al-Shabaab kunnen worden toegeschreven.

Volgens de *International NGO Safety Organisation* (INSO) is Somalië een van de meest gevaarlijke landen ter wereld voor hulpverleners. Over de periode januari 2018 tot en met december 2018 betroffen in totaal 59 incidenten in Somalië ngo's. Acht personen kwamen daarbij om het leven. Ook voor deze incidenten geldt dat de daders onbekend zijn en om die reden kunnen de incidenten daarom niet (alleen) aan Al-Shabaab worden toegeschreven.⁴²

Zakenlieden

Zakenlieden zijn in het vorige ambtsbericht ook aangemerkt als personen die risico lopen van de zijde van Al-Shabaab. Het is Al-Shabaab vooral te doen om zakenlieden die samenwerken met de Somalische regering. Zakenlieden die zich niet inlaten met de overheid en belasting afdragen aan Al-Shabaab blijven buiten schot.

Ook in de verslagperiode waren zakenlieden slachtoffer van Al-Shabaab. Bij een overval in juni 2018 werden vrachtauto's door Al-Shabaab in beslag genomen. Zes zakenlieden zijn bij deze gebeurtenis vermoord. Al-Shabaab wilde naar verluidt de zakenlieden straffen omdat goederen waren afgeleverd in de stad Hudur, een stad die enkele jaren door Al-Shabaab bezet is geweest. De zakenlieden zouden zich niet hebben gehouden aan het verbod goederen te leveren aan de belegerde stad. Het kan niet worden uitgesloten dat bepaalde incidenten, bijvoorbeeld een moord op een zakenman, soms worden afgeschoven op Al-Shabaab maar dat het in werkelijkheid een afrekening betreft waar Al-Shabaab geen bemoeienis mee heeft.⁴³

⁴⁰ House of Commons Library, *Briefing Paper, Somalia: January 2019 update*, 17 januari 2019; NRC, Somalië zet hoogste VN-gezant het land uit, 2 januari 2019.

⁴¹ Committee to Protect Journalists, *Global Impunity Index 2018*, <https://cpj.org/reports/2018/10/impunity-index-getting-away-with-murder-killed-justice.php>, geraadpleegd op 7 november 2018.

⁴² International NGO Safety Organisation, *Somalia Context analysis*, <https://www.ngosafety.org/country/somalia>, geraadpleegd op 26 februari 2019.

⁴³ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.20, oktober 2017; The East African, *Al-Shabaab militants slaughter Somali businessmen* 4 juni 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Vertrouwelijke bron, 13 november 2018; Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

Religieuze leiders

Uit een rapport over Somalië van de *Monitoring Group on Somalia and Eritrea* blijkt dat Al-Shabaab nog steeds doorgaat met aanslagen. Daarbij hebben zij het vooral gemunt op overheidsfunctionarissen, zakenlieden, individuen die worden verdacht van samenwerking met AMISOM, traditionele clanoudsten en religieuze leiders.⁴⁴

Invloed van Al-Shabaab buiten Somalië

Kenia

Als gevolg van strengere veiligheidsmaatregelen en verbeteringen doorgevoerd bij inlichtingendiensten kon het aantal aanslagen door Al-Shabaab in Kenia worden teruggedrongen. Toch is de beweging veerkrachtig en heeft zich weten aan te passen door het vinden van nieuwe modi operandi. Zo heeft Al-Shabaab haar werkterrein, als het gaat om het rekruteren van strijders, verlegd van de bekende locaties als Mombassa, Nairobi en het noorden van Kenia naar het westelijk deel van het land. Ook probeert de beweging nu jonge christenen te bekeren tot de Islam waar voorheen werd getracht moslims te werven via propaganda gericht tegen de staat. Ten slotte gebruiken strijders van Al-Shabaab de vluchtroute naar Tanzania als zij proberen te ontsnappen aan de Keniaanse veiligheidstroepen. In Tanzania kunnen zij vanwege etnische en culturele banden opgaan in de lokale bevolking.⁴⁵

Toch blijkt Al-Shabaab met name in het grensgebied van Kenia en Somalië nog regelmatig in staat aanslagen te plegen waarbij zij het vooral gemunt heeft op Keniaanse politieagenten en militairen. Pogingen van de Keniaanse autoriteiten dergelijke aanslagen op politie en leger in het grensgebied te voorkomen bleken minder succesvol dan in stedelijke gebieden. Volgens de International Crisis Group zouden de verscherpte veiligheidsmaatregelen in Kenia er toe hebben geleid dat Al-Shabaab ervoor heeft gekozen uit te wijken naar gebieden in Tanzania waar sprake is van minder toezicht. Op 15 januari 2019 bewees Al-Shabaab dat het nog steeds in staat bleek aanvallen uit te voeren tegen regionale bondgenoten van de regering Farmajo toen militanten een hotel in Nairobi aanvielen, waarbij minstens 21 mensen omkwamen. Dit was de grootste aanval in Kenia sinds die aan de Garissa University in 2015, waarbij bijna 150 mensen omkwamen.⁴⁶

Ondanks het verlies van grondgebied in Somalië en het ondervinden van problemen bij het rekruteren van aanhangers in Kenia onder druk van de autoriteiten, heeft Al-Shabaab zich aangepast door nieuwe gebieden te vinden, onder meer door relaties op te bouwen met militanten in het zuiden van Tanzania en het noorden van Mozambique.⁴⁷

Somaliland

In Somaliland vonden nauwelijks aanslagen plaats door Al-Shabaab. Langs alle toegangswegen vinden controles plaats en reizigers moeten een paspoort tonen om Somaliland binnen te komen. Het veiligheidsapparaat in Somaliland is effectief. Er zijn wel pogingen tot aanslagen geweest de afgelopen jaren maar de aanslagen werden verijdeld. De bevolkingssamenstelling in Somaliland draagt, veel meer dan de overige delen van Somalië, een homogeen karakter. Er is één dominante clan,

⁴⁴ UN Security Council, *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, p. 39, 9 november 2018.

⁴⁵ International Crisis Group, *Al-Shabaab five years after Westgate: Still a menace in East Africa*, p.7, 21 september 2018

⁴⁶ The Guardian, *Briton and American among dead in Nairobi hotel attack*, 16 januari 2019; House of Commons, *Briefing Paper, Somalia: January 2019 update*, 17 januari 2019; International Crisis Group, *Al-Shabaab five years after Westgate: Still a menace in East Africa*, p.7, 21 september 2018.

⁴⁷ International Crisis Group, *Al-Shabaab five years after Westgate: Still a menace in East Africa*, p.7, 21 september 2018.

met subclans. Een vertrouwelijke bron meldt dat er in Somaliland een sterke sociale controle bestaat; 'Mensen weten precies wat er in hun wijk gebeurt'. Men werkt met een *community watch* systeem.⁴⁸

Puntland

Een VN-rapport uit december 2018 meldt dat Al-Shabaab en pro-IS elementen actief bleven in Puntland.⁴⁹

In juli 2018 berichtte Reuters dat Al-Shabaab een klein maar strategisch belangrijk stadje had veroverd. Het stadje Af Urur is belangrijk omdat het is gelegen aan de belangrijke weg die Garowe, Bosaso en Mogadishu verbindt.⁵⁰

Op 20 augustus 2018 ondertekende de president van Puntland, na langdurige pleitbezorging door de Verenigde Naties, een decreet om 34 kinderen te pardonneren die sinds 2016 waren veroordeeld tot verschillende gevangenisstraffen voor hun banden met Al-Shabaab in Garowe. Op 24 november 2018 werden de kinderen overgebracht van Puntland naar een rehabilitatiecentrum in Mogadishu, waar ze wachten om herenigd te worden met hun families.⁵¹

Islamitische Staat-Somalië

Islamitische Staat (IS) in Somalië bleef in vergelijking met Al-Shabaab achter zowel in termen van aanhang, militaire slagkracht en media-bereik. Er bestaan aanwijzingen dat IS in Somalië in staat is gebleken om door te dringen in het Afgoooye gebied ten westen van Mogadishu en buiten hun basis in Puntland.⁵²

Vanaf november 2017 begon *IS-Somalië* een toenemend aantal aanslagen in Afgoooye op te eisen. Op 25 december 2017 heeft het officiële IS mediakanaal een video getoond waarbij het zijn strijders in Somalië voor de eerste keer lijkt te bestempelen tot een officiële provinciale tak (*wilayat*) van het zelfverklaarde kalifaat. De organisatie van Abu Bakr al Baghdadi onderhoudt 'provincies' in een aantal landen. Met deze video lijkt dat ook het geval in Somalië. In latere publicaties van IS wordt de benaming *wilayat* echter achterwege gelaten. In oktober 2018 pleegde IS voor de eerste keer een aanslag op buitenlanders, te weten drie Ethiopiërs, in de havenstad Bosaso in Puntland. De belangrijkste factie van IS staat onder leiding van Abdulqadir Mumin, een voormalig vertegenwoordiger van Al-Shabaab. Onduidelijk is of de islamitische facties die actief zijn in het westen en zuiden van Somalië ook onder zijn leiding staan.⁵³

Al-Shabaab is buitengewoon vijandig tegenover IS. Al-Shabaab straft bruto alle IS-sympathisanten die het vindt binnen haar rangen. In december 2018 waren er verschillende schermutselingen in het zuiden en het noorden van het land tussen strijders van beide groepen. De gebieden waar beide groepen actief zijn overlappen elkaar steeds meer. Inmiddels bestrijden zij elkaar ook in Mogadishu.⁵⁴

⁴⁸ Vertrouwelijke bron, 13 november 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018. Vertrouwelijke bron, 28 januari 2019.

⁴⁹ United Nations, *Security Council report of the Secretary-General on Somalia*, p.3, 21 december 2018

⁵⁰ Reuters, *Al Shabaab captures strategic town in Somalia's Puntland*, 20 juli 2018.

⁵¹ United Nations, *Security Council report of the Secretary-General on Somalia*, p.14, 21 december 2018

⁵² Anzalone, Christopher, *Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State*, p.12-20, maart 2018, in CTC Sentinel.

⁵³ FDD's Long War Journal, *Islamic State video promotes Somali arm, incites attacks during holidays*, 27 december 2017; Anzalone, Christopher, *Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State*, p.12-20, maart 2018, in CTC Sentinel

⁵⁴ House of Commons Library, *Briefing Paper, Somalia: January 2019 update*, p.15, 17 januari 2019; Africa Confidential, "ISIS's nemesis", 27 juli 2018; The Jamestown Foundation, *Terrorism Monitor In-depth analysis of the War on Terror*, 25 januari 2019.

1.2 Veiligheidssituatie

1.2.1 Algemeen

De algehele veiligheidssituatie bleef volatiel en onvoorspelbaar aldus een rapport van de Veiligheidsraad van de VN. Andere bronnen spreken van een 'onveranderd slechte veiligheidssituatie'.⁵⁵

Sinds 2016 heeft Al-Shabaab, na hevige strijd met het *Somali National Army* (SNA) en AMISOM, veel van het grondgebied dat zij eerder onder controle had weer prijs moeten geven. Ondanks deze territoriale verliezen behoudt Al-Shabaab de controle over aanzienlijke delen van het grondgebied in het zuiden van het land en de bevoorradingsroutes tussen steden. Al-Shabaab heeft ook steeds meer prioriteit gegeven aan het uitvoeren van asymmetrische oorlogsvoering bij aanslagen op Mogadishu en andere stedelijke centra.⁵⁶

De huidige veiligheidssituatie wordt gekenmerkt door gewapende conflicten tussen AMISOM/SNA en geallieerde troepen enerzijds en Al-Shabaab anderzijds. De strijd kenmerkt zich verder door luchtaanvallen op Al-Shabaab in meer landelijke gebieden. Verschillende bronnen bevestigen dat de veiligheidssituatie in Zuid- en Centraal Somalië niet moet worden gesimplificeerd tot een 'zwart wit conflict' tussen voornoemde partijen aangezien de rol van de verschillende actoren veel meer complex en ambigue is. De veiligheidssituatie wordt bovendien beïnvloed door droogte, overstromingen, conflicten over land en geweld tussen de clans.⁵⁷ Het mandaat voor AMISOM is in juli 2018 verlengd tot 31 maart 2019.⁵⁸

Geweld als gevolg van criminaliteit krijgt in Somalië veel minder aandacht dan bijvoorbeeld politiek en aan terrorisme of clan gerelateerd geweld. Toch is geweld als gevolg van criminaliteit de derde meest voorkomende bron van veiligheidsincidenten op nationaal niveau en is het de laatste jaren gestegen. Criminaliteit en crimineel geweld lijken verband te houden met uitzonderlijk hoog percentage jeugdwerkloosheid in de steden.⁵⁹

Op basis van de ACLED-data is in 2018 sprake van een afname van het aantal incidenten en als gevolg daarvan een afname van dodelijke slachtoffers in vergelijking met 2017. ACLED-data kunnen slechts als schatting worden gezien zoals hieronder nader is toegelicht.

Methodologie

De kwantitatieve informatie die in deze paragraaf is gebruikt, is gebaseerd op datasets van de organisatie *Armed Conflict Location and Event Data project* (ACLED). Voor een uitgebreide toelichting op de methodologie wordt verwezen naar bijlage 4.4. Hieronder een tweetal kaartjes die een globale indruk geven van de spreiding van de incidenten over 2018 in Zuid- en Centraal-Somalië.⁶⁰

⁵⁵ UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Somalia S/2018/800*, p.3, 30 augustus 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Vertrouwelijke bron, 26 januari 2019.

⁵⁶ House of Commons Library, *Somalia: Update March 2018*, 27 maart 2018; Asymmetrische oorlogsvoering komt erop neer dat er sprake is van een militair conflict tussen staten en/of non-staat organisaties als ongelijke partijen, waarbij de mindere partij vaak kiest voor een tactiek van terreur. De Dagelijkse Standaard, *De principes van asymmetrische oorlogsvoering*, 18 juli 2014.

⁵⁷ EASO, *Country of Origin Information Report, Somalia Security situation 2017*, p.7, december 2017; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

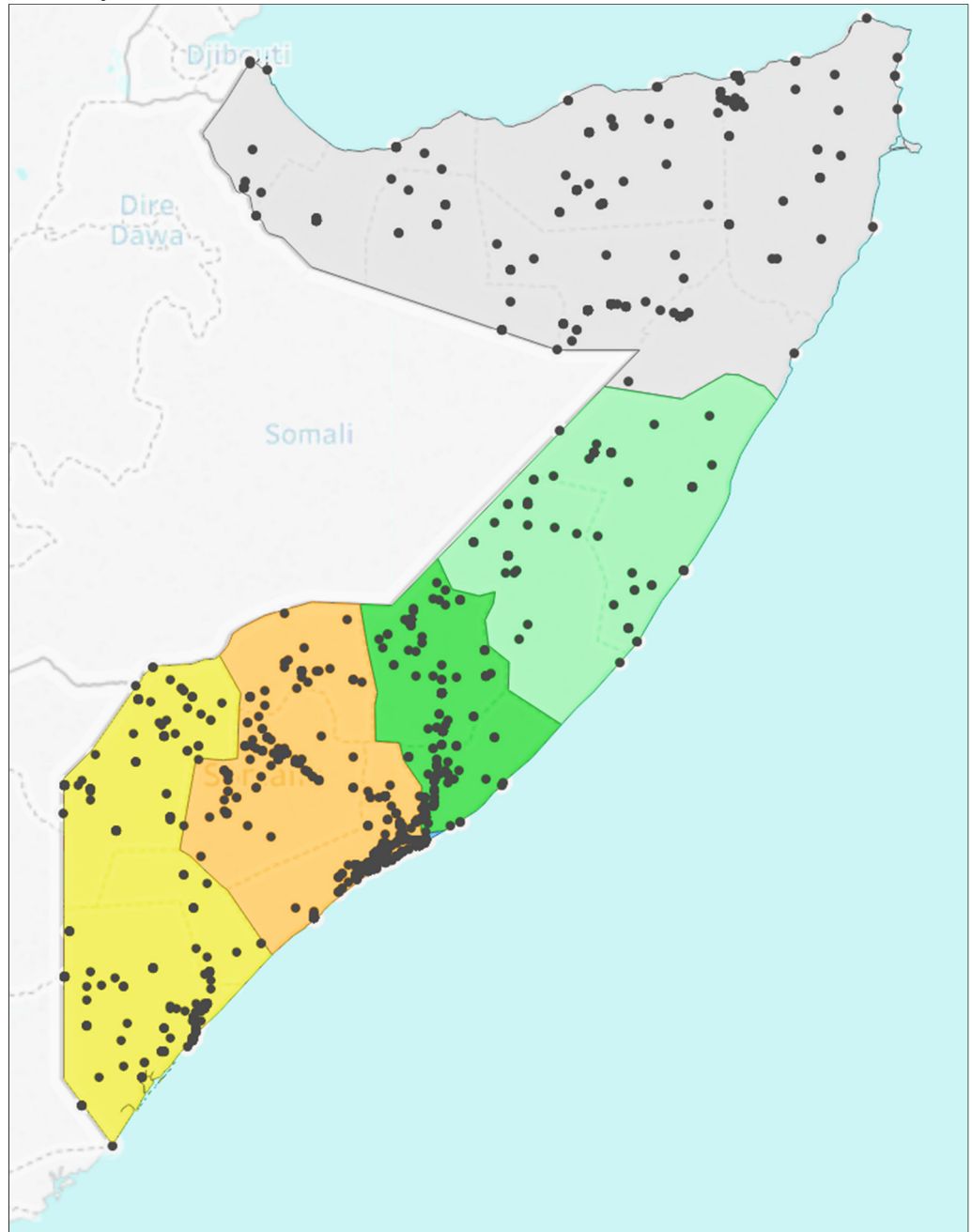
⁵⁸ United Nations Security Council, *Resolution 2408 (2018)*, 27 maart 2018; UN Security Council, *Unanimously Adopting Resolution 2431 (2018), Security Council Extends Mandate Of African Union Mission in Somalia, Authorizes Troop Reduction*, 30 juli 2018.

⁵⁹ Danish Demining Group, *Dadaab Returnee Conflict Assessment*, augustus 2017.

⁶⁰ Raleigh, Clionadh, Andrew Linke, Håvard Hegre and Joakim Karlsen. (2010). "Introducing ACLED-Armed Conflict Location and Event Data." *Journal of Peace Research* 47(5) 651-660.

Figuur 1 Geografische spreiding alle incidenten in Zuid- en Centraal- Somalië

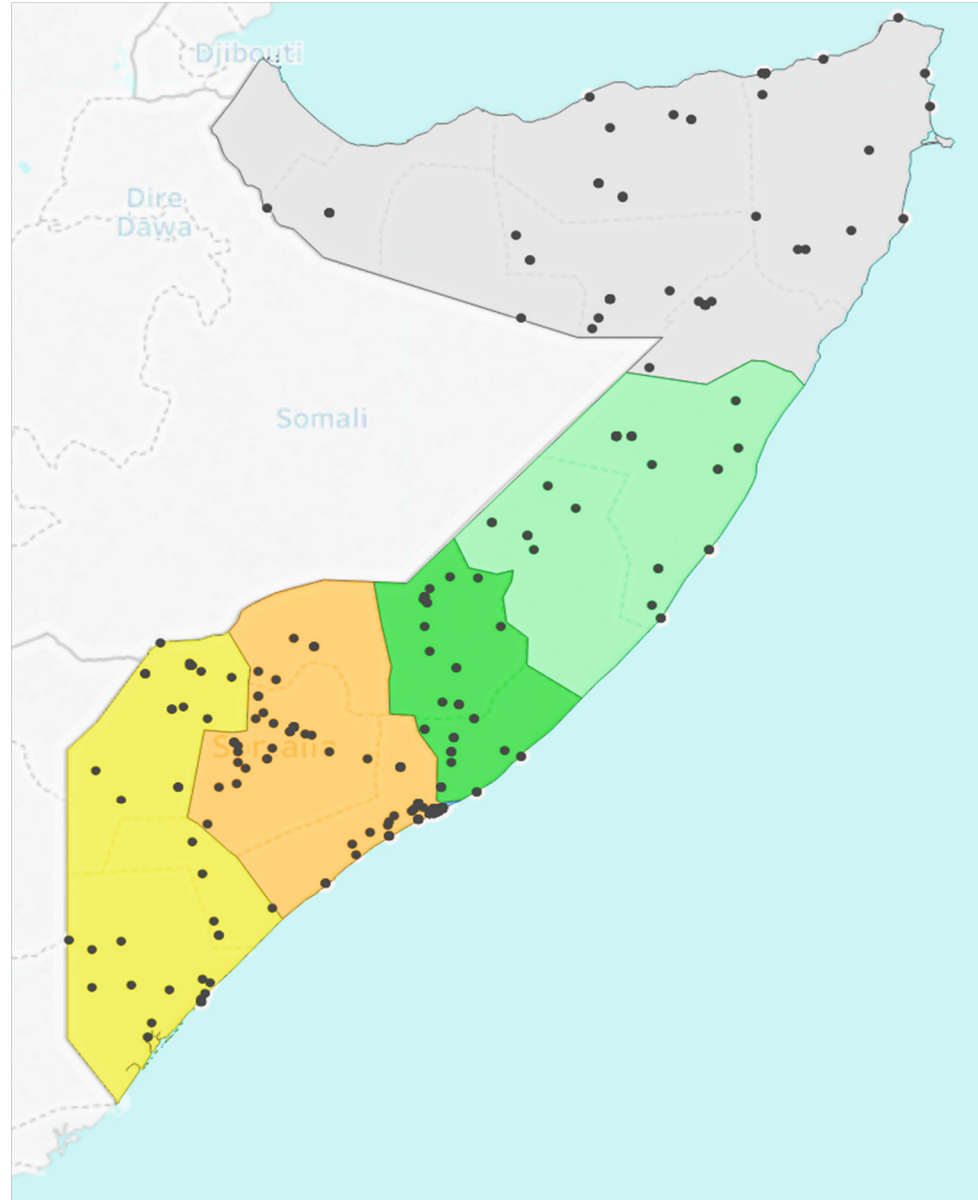
Periode: 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018

Bron: ACLED

Figuur 2 Geografische spreiding geweld gericht tegen burgers Zuid- en Centraal Somalië

Periode: 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018

Bron: ACLED

Drones

Het Amerikaanse tijdschrift *The Atlantic* signaleert een toename van het aantal aanvallen door de Amerikaanse luchtmacht met *drones*.⁶¹ *Oxford Analytica* meldt dat

⁶¹ De laatste anderhalf jaar neemt het aantal aanvallen door het Amerikaanse leger met hulp van drones toe, zo meldt het Amerikaanse tijdschrift *The Atlantic* in een publicatie uit september 2018. In het artikel wordt verder opgemerkt dat 'meerdere bronnen bevestigen dat de droneaanvallen een effectief middel zijn in de strijd tegen Al-Shabaab'. De dronecampagne hindert Al-Shabaab's mogelijkheid te communiceren, zaait wantrouwen onder de aanhangers en het beperkt de mobiliteit van de leiders. De toename van deze aanvallen is het gevolg van de Amerikaanse beleidswijzigingen onder president Trump waardoor een aantal beperkingen, ingesteld onder president Obama, werden beëindigd. In maart 2017 heeft president Trump een aantal gebieden in Somalië aangewezen als *area of active hostilities*. In het artikel wordt tegelijkertijd geconcludeerd dat de inzet van drones geen vervanging kan vormen voor een politieke strategie. Volgens de Amerikaanse hoogleraar Kenneth

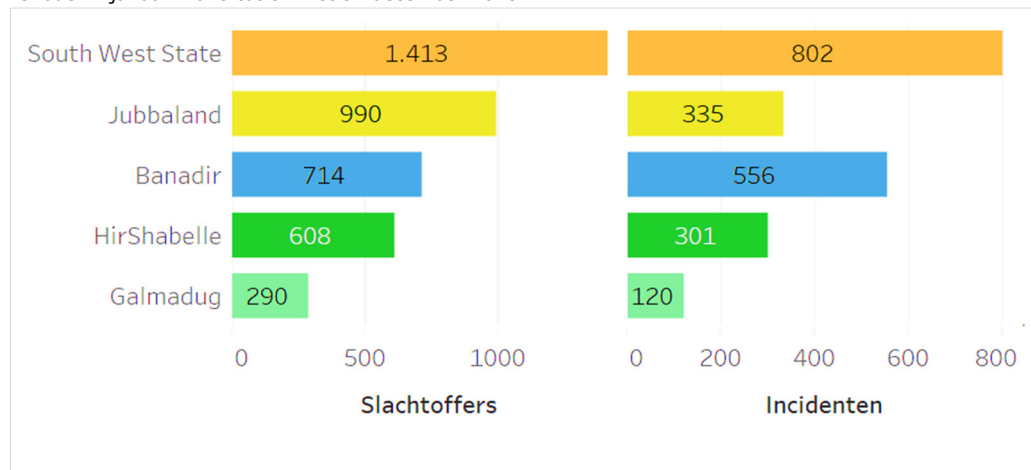
de toename van Amerikaanse luchtaanvallen de activiteiten van Al-Shabaab weliswaar verstoort maar niet kan verhinderen dat er nog steeds een stijgende lijn te bespeuren is in de impact en de frequentie van de activiteiten van de terreurbeweging, in het bijzonder rond de hoofdstad.⁶²

SEMG meldt dat de Verenigde Staten in de periode tussen 1 september 2017 en 31 augustus 2018 een aantal van 31 publiekelijk erkende luchtaanvallen (niet per se met drones) tegen Al-Shabaab en IS heeft uitgevoerd. De organisatie *the Bureau of Investigative Journalism* rapporteerde vijf burgerslachtoffers als gevolg van deze luchtaanvallen. Dit bureau monitort wereldwijd luchtaanvallen van de Verenigde Staten. SEMG kon dit aantal niet onafhankelijk verifiëren.⁶³

1.2.2 Veiligheidssituatie per lidstaat

Figuur 3 Aantallen dodelijke slachtoffers en incidenten per lidstaat (inclusief Banadir)

Periode: 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018

Bron ACLED

Figuur 3 geeft een overzicht van de generieke categorie 'alle incidenten en slachtoffers' per lidstaat (voor nadere informatie zie paragraaf 4.4). De meeste van deze incidenten (802) vonden plaats in Zuid-West Staat daarbij vielen naar schatting 1.413 slachtoffers. Uit de ACLED-data blijkt dat in de periode 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018 een totaal aantal van 2.114 geweldsincidenten(cumulatief) heeft plaatsgevonden in Zuid-Centraal-Somalië. Daarbij kwamen in totaal 4.015 personen om het leven.⁶⁴

Ter vergelijking in 2017 waren er blijkens de ACLED-data in Zuid-Centraal Somalië totaal 4.715 geweldsincidenten. In dat jaar kwamen daarbij 5.356 mensen om het leven.⁶⁵

Menkhaus, expert in conflictstudies in de Hoorn van Afrika, heeft het conflict zijn oorsprong in politieke problemen. Volgens hem is dus uiteindelijk een politieke oplossing vereist en niet een militaire. *The Atlantic*, *A Trumpian War on Terror That Just Keeps Getting Bigger*, 11 september 2018; *The Guardian*, *Unmanned: a video game about the unseen horror of drone warfare*; *Most war games focus on dramatic on-the-ground heroics, but Unmanned illuminates the effects of drone warfare from a pilot's perspective*, 9 oktober 2018

⁶² Oxford Analytica, *US military can slow but not stem the jihadist tide*, 25 oktober 2018.

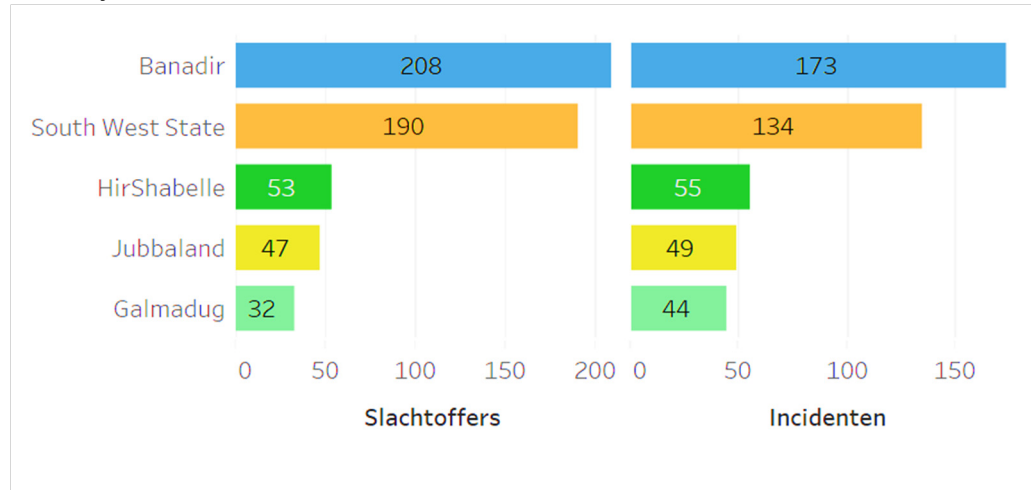
⁶³ UN SEMG, *Report on Somalia*, p.42, 9 november 2018.

⁶⁴ Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED); acleddata.com geraadpleegd op 9 januari 2019

⁶⁵ Ibid.

Figuur 4 Aantallen dodelijke slachtoffers en incidenten gericht tegen burgers per lidstaat (inclusief Banadir)

Periode 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018

Bron: ACLED

Figuur 4 geeft een overzicht van de specifieke ACLED-categorie 'geweld tegen burgers' (zie ook paragraaf 4.4). De meeste incidenten binnen deze specifieke categorie vonden plaats in Banadir, daarbij vielen in 2018 een aantal van 208 slachtoffers (figuur 4). In de ACLED-categorie 'geweld gericht tegen burgers' werden in geheel 2018 in totaal 530 slachtoffers (cumulatief) geregistreerd, tegenover 934 slachtoffers in 2017. Volgens een rapport van de *UN Monitoring Group on Somalia and Eritrea* (SEMG) is Al-Shabaab verantwoordelijk voor de meeste burgerslachtoffers in de verslagperiode.⁶⁶

AMISOM zou blijkens het eerder genoemde rapport van de SEMG minder burgerslachtoffers hebben gemaakt in vergelijking met de voorgaande periode. Volgens dat rapport werden tussen 1 september 2017 en 31 augustus 2018 twaalf burgerslachtoffers toegeschreven aan AMISOM-troepen. Tussen januari 2016 en juni 2017 rapporteerde SEMG 88 doden toegeschreven aan AMISOM. De daling zou onder andere te maken kunnen hebben met de afname van de operationele acties van AMISOM in de voornoemde periode.⁶⁷

Toegang van hulpverleners tot gebieden

In de verslagperiode bleef Al-Shabaab de verstrekking van humanitaire hulp in Zuid- en Centraal-Somalië belemmeren. In gebieden onder controle van de groep werden de activiteiten van humanitaire organisaties, anders dan de organisatie Al-Ihsaan van Al-Shabaab zelf, beperkt of volledig verboden.⁶⁸

Voorals organisaties die gezondheidsbijstand verlenen, werden getroffen. Vaccinatiecampagnes om gemeenschappen in Middle-Juba te bereiken werden verhinderd, na berichtgeving door Al-Shabaab dat de medicijnen impotentie veroorzaakten en niet-islamitisch waren; organisaties die van deur-tot-deur gezondheidsdiensten in het gebied aanboden werden verdacht van het verzamelen van informatie over de groep en werden verboden. Voorraden van medische

⁶⁶ UN SEMG, *Report on Somalia*, p. 38, 9 november 2018

⁶⁷ UN SEMG, *Report on Somalia*, p. 38, 41, 9 november 2018

⁶⁸ Danish Demining Group, *Dadaab returnee Conflict Assessment*, p.15, augustus 2017; UN SEMG, *Report on Somalia*, p. 38,39, 9 november 2018

benodigdheden van lokale gezondheidsdiensten werden geplunderd tijdens Al-Shabaab-invallen.⁶⁹

Hieronder wordt per deelstaat en de regio Mogadishu/Banadir een overzicht geboden van de veiligheidssituatie. De voorbeelden van de incidenten zijn afkomstig uit de ACLED-dataset en gebaseerd op door ACLED geraadpleegde nieuwsbronnen.

Jubaland (Gedo, Middle-Juba, Lower-Juba)

Jubaland bestaat uit drie regio's Gedo, Middle-Juba en Lower-Juba. Elk van deze regio's is onderverdeeld in districten. Jubaland ligt in het zuiden van Somalië en wordt aan de westkant begrensd door Kenia en in het noorden door Ethiopië. In het noordoosten grenst Jubaland aan Zuid-West-Staat in het zuidoosten aan de Indische Oceaan. De Lower-Juba Vallei kent vruchtbare landbouwgronden. Dat deze streek zo vruchtbaar is, maakt dat al vele tientallen jaren strijd wordt gevoerd door talloze gewapende groepen om de rijkdommen van het gebied.⁷⁰

Grote delen van het platteland van Jubaland staan onder controle van Al-Shabaab. De mogelijkheden van handel drijven en zakendoen worden belemmerd door Al-Shabaab. Zij controleert het grootste deel van de landelijke gebieden en de wegen tussen de districten in de Gedo-regio.⁷¹

Een uitgebreide studie door *UN Habitat* laat zien dat veel van de conflicten zijn gerelateerd aan kwesties rond landeigendom. De conflicten worden gevoed door schaarste aan zowel land als water. Jubaland wordt gekenmerkt door conflicten tussen veehouders en landbouwers. De verplaatsingen van grote kuddes vee zijn vaak lastig te controleren en vormen een aantasting van de landbouwgronden.⁷²

De bevolkingsgroei in Jubaland is een belangrijke grondoorzaak van conflicten. Armoede en het gebrek aan economische vooruitzichten zijn eveneens bronnen van conflict. Verschillende vormen van criminaliteit, gerelateerd aan kwesties rond grondbezit, komen voor in Jubaland. Een van deze verschijningsvormen is het zogenaamde *new fringe pastoralism*. Een klein deel van de veehouders is betrokken geraakt bij transnationale legale en illegale activiteiten. De illegale activiteiten bestaan onder andere uit mensenhandel en de handel in wapens, drugs en smokkel.⁷³

Zoals gezegd heeft Al-Shabaab grote delen van Jubaland onder controle. Volgens een internationaal waarnemer is Gedo veiliger dan Lower en Middle-Juba. Dit kan worden verklaard door het feit dat deze regio in handen is van een belangrijke clan namelijk de Marehan. Gedo is minder heterogeen van samenstelling dan de andere twee regio's. Bovendien is er een belangrijke militaire aanwezigheid van Ethiopiërs. Ethiopië en Kenia dragen zorg voor een soort 'security umbrella'.⁷⁴

Paradoxaal speelt Al-Shabaab een belangrijke rol in geschilbeslechting bij de hierboven genoemde kwesties rond landeigendom. Sommige agrarische gemeenschappen zijn loyaal aan Al-Shabaab om op die manier hun eigendomsrechten te beschermen. Al-Shabaab fungeert in die hoedanigheid als een

⁶⁹ UN SEMG, *Report on Somalia*, p. 42, 9 november 2018.

⁷⁰ UN Habitat, *Land and Conflict in Jubaland, Root Cause Analysis and Recommendations*, p.5, mei 2018;

⁷¹ Ibid, p.5,6

⁷² Ibid, p.16

⁷³ Ibid, p.23

⁷⁴ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

vorm van alternatieve 'landautoriteit'. Zij doet in deze landelijke gebieden aan geschilbeslechting en heft een soort van grondbelasting (*land tax*).⁷⁵

Alle incidenten

Uit ACLED-informatie (figuur 3) blijkt dat in Jubaland na Zuid-West Staat de meeste slachtoffers als gevolg van alle incidenten vielen. In de periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018 ging het in totaal om 990 slachtoffers. Ter vergelijking in het kalenderjaar 2017 vielen er in totaal 1.107 slachtoffers.

Hieronder drie voorbeelden van incidenten in Jubaland waarbij de meeste slachtoffers vielen:

- **93 slachtoffers in Bar-Sanguni.** Op 23 juli 2018 viel Al-Shabaab een legerbasis aan in Bar Sanguni. Het gevecht duurde meer dan een uur. Er vielen doden en gewonden aan beide zijden. Een militaire bron verklaarde later in de week dat zij zes strijders verloren, volgens de woordvoerder waren zij succesvol in de verdediging;
- **40 slachtoffers in Bar Sanguni.** Op 27 april 2018 vielen Amerikaanse, Keniaanse en troepen uit Jubaland een Al-Shabaab basis aan, 45 kilometer te noorden van Kismayo, in Bar Sanguni. Naar verluidt werden 30 Al-Shabaab strijders gedood. Al-Shabaab claimde verliezen te hebben toegebracht aan de geallieerde troepen, maar kon geen aantallen produceren;
- **30 slachtoffers in Doolow.** Op 19 september 2018 claimde het SNA dertig Al-Shabaab strijders te hebben gedood tijdens een militaire operatie in het district Doolow, in de Gedo regio. Al-Shabaab-strijders hadden de lokale bevolking opgedragen vee te leveren als vorm van belasting.

Geweld gericht tegen burgers

In 2018 registreerde ACLED 49 incidenten van geweld tegen burgers, daarbij vielen 47 slachtoffers (zie figuur 4).

Hieronder drie incidenten waarbij de meeste slachtoffers vielen in de categorie 'geweld tegen burgers'.

- **5 slachtoffers in Jilib.** Op 9 oktober 2018 executeerde Al-Shabaab vier voormalige strijders en een burger in Jilib, allen verdacht van spionage voor veiligheidsdiensten;
- **5 slachtoffers in Saakow.** Op 11 oktober 2018 executeerde Al-Shabaab vijf mensen, onder wie een zestienjarige jongen, in de stad Saakow in midden Juba. De slachtoffers werden beschuldigd van het informeren van het Somalische leger;
- **5 slachtoffers in Buulo Gaduud.** Op 11 september 2018 werden vijf handelaren in houtskool doodgeschoten door ongeïdentificeerde mannen in Buulo Gaduud in de Lower Juba regio. Al-Shabaab had een ban uitgesproken op de handel in houtskool in het gebied. De aanval kon echter niet specifiek in verband worden gebracht met Al-Shabaab.

Mogadishu/Banadir

De administratieve regio Banadir beslaat feitelijk gezien alleen de stad

⁷⁵ UN Habitat, *Land and Conflict in Jubaland, Root Cause Analysis and Recommendations*, p.25, 5 mei 2018; De Volkskrant, *In Somalië is terrorisme een legitiem alternatief voor een falende overheid*, 16 oktober 2017.

Mogadishu. De burgemeester van Mogadishu is tevens gouverneur van Banadir. Mogadishu bestaat uit 16 districten. De dominante clan in Mogadishu is de Hawiye clan.⁷⁶

Vanwege de aanwezigheid van overheidsinstanties en internationale organisaties is Mogadishu een gewild doelwit van Al-Shabaab. De aanslagen van Al-Shabaab richten zich niet specifiek op burgers. Als er burgerslachtoffers vallen dan berust dat volgens bronnen vaak op toeval waarbij de burgerslachtoffers, op het moment van de aanslag, zich 'op het verkeerde tijdstip op de verkeerde plek bevonden'.⁷⁷

Volgens de *Danish Demining Group* zijn niet alle delen van Mogadishu even onveilig. Delen van de stad waar terugkeerders voornamelijk verblijven zoals IDP-kampen zijn over het algemeen gelegen in beter beschermde buurten. Bovendien zijn IDP-kampen geen doelwit van terreuraanvallen door Al-Shabaab.⁷⁸

Een andere nieuwsbron meldt dat Al-Shabaab gebieden rondom Mogadishu in handen heeft. Volgens deze bron hebben contra-terrorisme acties tegen Al-Shabaab mogelijk afbreuk gedaan aan hun mogelijkheden aanslagen te plegen in Mogadishu, toch is de stad nog niet veilig.⁷⁹

Alle incidenten

In 2018 vonden in Mogadishu/Banadir 556 incidenten plaats, waarbij 714 slachtoffers vielen (figuur 3). Vergeleken met dezelfde periode in het kalenderjaar 2017 is er geen groot verschil met het aantal incidenten. In de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017 was sprake van 567 incidenten. Het aantal slachtoffers dat daarbij in 2017 viel lag beduidend hoger, namelijk 1.309.⁸⁰

Hieronder volgen enkele voorbeelden van aanslagen met de meeste slachtoffers die in Mogadishu plaatsvonden tijdens de verslagperiode:

- **50 slachtoffers in Hodan/Banadir.** Op 9 november 2018 werden drie voertuigen tot ontploffing gebracht door Al-Shabaab. De explosies vonden plaats in de nabijheid van drie belangrijke gebouwen: hotel Hayat, Sahafi hotel en het hoofdkwartier van de *Criminal Investigation Department* (CID) van de Somalische politie gelegen in het district Hodan. Daarop volgde een gewapend treffen tussen Al-Shabaab en de NISA;
- **18 slachtoffers nabij Villa Somalia/Banadir.** Op de avond van 23 februari 2018 vonden er twee explosies plaats in Mogadishu. De eerste explosie betrof een zelfmoordaanslag met een voertuig in de nabijheid van het hoofdkwartier van de veiligheidsdienst. De andere explosie vond plaats nabij het parlement. Al-Shabaab wordt verantwoordelijke gehouden;⁸¹
- **17 slachtoffers in Hawl Wadaag/Banadir.** Op 22 maart 2018 werd een voertuig tot ontploffing gebracht voor het Wehliye hotel in Hawl Wadaag. Al-Shabaab heeft de aanslag opgeëist.⁸²

⁷⁶ EASO, *Country of Origin Information Report, Somalia Security situation*, december 2017.

⁷⁷ Vertrouwelijke bron, 21 november 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

⁷⁸ Danish Demining Group, *Dadaab Returnee Conflict assessment*, p. 23, augustus 2017.

⁷⁹ American Enterprise Institute, Critical Threats project, *Al-Shabaab Area of Operations: October 2018*, 5 oktober 2018, <https://www.criticalthreats.org/analysis/al-shabaab-area-of-operations-october-2018>

⁸⁰ Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED); acleddata.com

⁸¹ Reuters, *Two car bombs explode in Somali capital and kill 18 people*, 23 februari 2018

⁸² The Globe and Mail, *At least 14 killed in suicide bombing in Somali capital*, 22 maart 2018

Geweld gericht tegen burgers

Van alle hierboven genoemde incidenten in 2018 werden er 173 gekwalificeerd als 'geweld tegen burgers', daarbij vielen 208 slachtoffers (figuur 4). In 2017 ging het om respectievelijk 200 incidenten en 351 slachtoffers.

- **18 slachtoffers nabij Villa Somalia/Banadir.** Op 23 februari 2018 werden ten minste achttien personen gedood, waaronder regeringssoldaten, maar ook omstanders (burgers). Zie ook hierboven onder alle geweldsincidenten;
- **7 slachtoffers in Hodan.** Op 10 september 2018 werden zes burgers slachtoffer van een zelfmoordaanslag met een bom in een voertuig. Er vielen zestien gewonden;
- **5 slachtoffers in Hawl Wadaag.** Op 5 augustus 2018 werden ten minste vijf personen gedood en raakten zeven andere personen gewond als gevolg van een zelfmoordaanslag met een autobom.

Zuid-West Staat (Lower-Shabelle, Bay, Bakool)

Zuid-West Staat (Interim South-West Administration, ISWA) bestaat uit de regio's Lower-Shabelle (Shabellaha Hoose), Bay en Bakool en staat onder leiding van president Abdiiaziz Hassan Mohamed Lafta Gareen. Hij werd verkozen op 19 december 2018, na tumultueus verlopen verkiezingen (zie ook paragraaf 1.1.1 onder het kopje deserteurs/overlopers).⁸³ ISWA is nog in ontwikkeling en de overheidsstructuren zijn zwak, de ministeries bestaan alleen op papier en er zijn nauwelijks ambtenaren.⁸⁴ Afgezien van de regionale hoofdstad Baidoa die beperkt administratief personeel heeft, zijn er slechts 'rudimentaire' administraties in de steden Bay en Bakool, die niet onder de zeggenschap van Al-Shabaab vallen. Deze administraties zijn vaak uitonderhandeld en georganiseerd door Ethiopië, die ze ook controleert en beschermt.⁸⁵

In het vorige ambtsbericht is de stad Merca (Neder-Shabelle) genoemd als voorbeeld van een stad die herhaaldelijk is veroverd en heroverd door wisselend AMISOM/SNA en Al-Shabaab.⁸⁶ Volgens een internationaal waarnemer is de stad Merca overgenomen door de overheid.⁸⁷ *Goobjoog News* heeft op 25 september 2018 gemeld dat het SNA een belangrijke militaire operatie was gestart. Volgens een woordvoerder van het SNA hadden regeringstroepen een succesvolle operatie uitgevoerd om de weg tussen Mogadishu en Merca weer open te stellen.⁸⁸ De situatie in de stad blijft echter hoogst onstabiel. Er zijn gevechten tussen verschillende clans. 'Het zou zo weer in handen kunnen vallen van Al-Shabaab', aldus de vertrouwelijke bron. Op 21 november 2018 werden 28 Al-Shabaab-strijders gedood bij gevechtshandelingen tussen SNA en Al-Shabaab. Merca is voor Al-Shabaab een belangrijke plaats omdat de groepering geen andere havensteden meer onder controle heeft. In Merca komen alle voor Al-Shabaab belangrijke handelsgoederen aan land.⁸⁹

⁸³ AllAfrica, *Somalia: President Farmajo Participates in Southwest State President's Inauguration*, 16 januari 2019.

⁸⁴ Das Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl/Das Staatssekretariat für Migration (BFA/SEM), *Sicherheitsanlage in Somalia*, augustus 2017.

⁸⁵ Das Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl/Das Staatssekretariat für Migration (BFA/SEM), *Sicherheitsanlage in Somalia*, augustus 2017.

⁸⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken. *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.46, 47, oktober 2017.

⁸⁷ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

⁸⁸ GoobjoogNews, *Somali army in major operations to open Mogadishu-Marka roads*, 25 september 2018.

⁸⁹ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

Alle incidenten

Zuid-West Staat is de staat waar de meeste incidenten plaatsvonden. In de periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018 een totaal aantal van 802 (figuur 3), waarbij 1.413 slachtoffers vielen. In kalenderjaar 2017 waren er 992 geweldsincidenten daarbij vielen 1.927 slachtoffers.⁹⁰

Hieronder een drietal voorbeelden van geweldsincidenten in Zuid-West Staat waarbij de meeste slachtoffers vielen:

- **70 slachtoffers in Lowi Erjeeg/Buur Hakaba.** Op 15 september 2018 meldde de Ethiopische staatstelevisie dat bij gevechtshandelingen zeventig Al-Shabab strijders werden gedood die van plan waren een aanval te plegen op de legerbasis in Lowi Erjeeg Village;
- **36 slachtoffers in Qorjooley.** Op 24 september 2018 werden tijdens gevechtshandelingen tussen het SNA en Al-Shabaab 35 Al-Shabaab-strijders gedood. Bij de gevechten kwam ten minste een Somalische militair om het leven;
- **28 slachtoffers in Jilib Merca.** Op 21 november 2018 heeft het SNA 28 Al-Shabaab-strijders gedood bij gevechtshandelingen rond Jilib Marca en veroverde het leger gebieden en dorpen. Volgens het Somalische leger waren er strijders uit Koeweit, Libanon en Soedan onder de gedode militanten.

Geweld gericht tegen burgers

Van de incidenten in 2018 waren er blijkens ACLED naar schatting 134 gericht tegen burgers. Bij die incidenten kwamen 190 personen om het leven (figuur 4). In 2017 bedroegen die aantallen respectievelijk 203 incidenten en 304 slachtoffers.

Hieronder een drietal voorbeelden van geweld gericht tegen burgers:

- **24 slachtoffers in Baidoa.** Op 13 oktober 2018 vond er een zelfmoord aanslag plaats in een druk café in Baidoa, daarbij kwamen 23 personen om het leven (24 inclusief de dader) zeventig of meer personen raakten gewond. De aanslag is opgeëist door Al-Shabaab;
- **6 slachtoffers in Lafole/Afgooye.** Op 30 oktober 2018 werden ten minste zes clanoudsten gedood bij een clan vete. Drie slachtoffers kwamen uit een familie;
- **5 slachtoffers in Afgooye.** Bij een zelfmoordaanslag op 5 augustus 2018 bij een checkpoint kwamen vier burgers om het leven. Volgens een bron had de dader het gemunt op een militair voertuig maar werd het doel gemist.

Hirshabelle (Hiraan, Middle-Shabelle)

Hirshabelle bestaat uit de regio's Hiraan en Middle Shabelle. De vorming van de staat Hirshabelle was lange tijd omstreden omdat zowel Hiraan als Middle-Shabelle hun eigen regionale staat wilden vestigen.

⁹⁰ Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED); acleddata.com

Volgens een internationaal waarnemer is Middle-Shabelle een complete 'no go area'. Deze regio is volgens de bron Al-Shabaab gebied en wordt gebruikt als corridor voor aanvallen op Mogadishu. Dit is ook het gebied waar Al-Shabaab IED's samenstelt. Andere bronnen melden dat de grotere steden in Middle Shabelle onder controle staan van AMISOM, met de kanttekening dat de controle instabiel is. De landelijke gebieden worden gecontroleerd door Al-Shabaab.⁹¹

Alle incidenten

In Hirshabelle vonden in 2018 volgens ACLED naar schatting in totaal 301 geweldsincidenten plaats. Daarbij vielen 608 slachtoffers (figuur 3). In 2017 ging het om 423 incidenten en 672 slachtoffers.

Hieronder enkele voorbeelden van incidenten met de meeste slachtoffers:

- **72 slachtoffers in Moqokori.** Op 1 juni 2018 vielen Al-Shabaab-strijders een legerbasis aan van Somalische regeringstroepen in Moqokori. Daarbij claimden zij 65 SNA soldaten te hebben gedood. Het gebied kwam in handen van Al-Shabaab. De week daarop stelde Al-Shabaab het aantal doden naar boven bij tot 72. Ook Ethiopische troepen waren bij het incident betrokken;
- **32 slachtoffers in Maxaas.** Op 16 maart 2018 vonden er gevechtshandelingen plaats waarbij Al-Shabaab Ethiopische en Somalische strijdkrachten aanviel. De overheid rapporteerde dat 32 Al-Shabaab-strijders werden gedood in een zes uur durend gevecht;
- **30 slachtoffers in Belet Weyne.** Op 28 oktober 2018 voerde Al-Shabaab een aanval uit met explosieven op een konvooi van Ethiopische militairen nabij het dorp El Gal in de buurt van Belet Weyne. Al-Shabaab claimde dertig militairen te hebben gedood. Dit werd niet bevestigd.

Geweld gericht tegen burgers

In 2018 heeft ACLED 55 incidenten geregistreerd als geweld gericht tegen burgers. Daarbij vielen naar schatting 53 doden (figuur 4). In 2017 ging het om 108 incidenten en naar schatting 113 doden.

Hieronder enkele voorbeelden van geweld tegen burgers:

- **6 slachtoffers in Belet Weyne.** Op 3 juni 2018 kwamen een aantal burgers terecht in een hinderlaag van Al-Shabaab tussen Qurac Joome en Xudur terwijl ze onderweg waren naar Belet Weyne. Er vielen zes doden en elf trucks werden vernietigd;
- **5 slachtoffers in Warshiik.** Op 25 juni 2018 werden vijf reizigers gedood buiten Warshiik door ongeïdentificeerde gewapende mannen;
- **3 slachtoffers in Ceel Baraf.** Op 5 oktober 2018 doodde Al-Shabaab-strijders drie mensen tussen Ceel Baraf en Cali Foldhere. Al-Shabaab nam vervolgens het vee met zich mee.

⁹¹ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018; EASO, *Country of Origin Information Report, Somalia Security situation* 2017, p.101, december 2017; GoobjoogNews, *Allied forces seize Al-Shabaab stronghold in Middle Shabelle*, 23 oktober 2018; The American Enterprise Institute, *Critical Threats project, Al Shabaab Area of Operations: October 2018*, 5 oktober 2018, <https://www.criticalthreats.org/analysis/al-shabaab-area-of-operations-october-2018>, geraadpleegd op 28 februari 2019.

Galmudug (Galgaduud, Zuid-Mudug)

De Galmudug Interim Administration (GIA) beslaat de regio's Galgaduud en Zuid-Mudug (het noordelijk deel hoort bij Puntland).

In Galmudug was ook gedurende de verslagperiode sprake van clanconflicten.⁹² Een bron meldt dat de situatie in de stad Galkayo lijkt te zijn verbeterd. De stad was verdeeld als gevolg van een conflict tussen clans. Het kostte voorheen veel moeite om van het ene deel van de stad in het andere te geraken. Maar door conflictbemiddeling is de grens inmiddels geopend. De wegversperringen zijn opgeheven. Er zijn nog wel incidenten buiten de stad maar het geweld in de stad is afgenomen. De twee clans werken nu samen. Volgens een internationale waarnemer is verzoening in Somalië echter nooit een lang leven beschoren.⁹³

Volgens dezelfde internationale waarnemer behoort Galmudug tot de minst risicovolle gebieden in Zuid- en Centraal Somalië. Dat beeld wordt bevestigd in de hieronder opgenomen ACLED-informatie. In de verslagperiode vonden in deze staat de minste geweldsincidenten plaats.⁹⁴

Alle incidenten

Volgens ACLED hebben in 2018 naar schatting 120 incidenten plaatsgevonden, daarbij vielen 290 doden (figuur 3). In 2017 ging het om 228 incidenten en 341 doden.

Hieronder een drietal voorbeelden van geweldsincidenten waarbij de meeste slachtoffers vielen:

- **60 slachtoffers in Xarardheere.** Op 13 oktober 2018 **maakte** het *US Africa command* bekend dat bij een luchtaanval in de stad Hardere de Amerikaanse luchtmacht ten minste zestig Al-Shabaab-strijders doodde;
- **27 slachtoffers in Debatscile.** Bij een luchtaanval doodde de Amerikaanse luchtmacht op 19 november 2018 nabij het dorp Debatscile 27 Al-Shabaab-strijders;
- **20 slachtoffers in Ceel Buur.** Bij een Amerikaanse luchtaanval ten zuid westen van Ceel Buure werden Al-Shabaab-strijders gedood. Aanvullende rapportages maakten melding van zestien Al-Shabaab-strijders die zijn omgekomen. Een Somalische nieuwsbron meldde vier burgerslachtoffers.

Geweld gericht tegen burgers

In 2018 werden er naar schatting 44 geweldsincidenten gericht tegen burgers geregistreerd, daarbij kwamen 32 personen om het leven (figuur 4).

Hieronder een drietal voorbeelden van incidenten waarbij burgerslachtoffers vielen:

- **2 slachtoffers in Balanbale.** Op 25 januari 2018 doodden leden van de Wagardhac/Marehan clan twee burgers van de Ceyr/Habargidir/Hawiye clan. Het zou daarbij gaan om een oude clanvete. De daders zijn ontsnapt;
- **2 slachtoffers in Dhuusamarreeb.** Op 11 februari 2018 heeft Al-Shabaab twee burgers in het dorp Wamooley gedood;

⁹² Radio Shabelle, *Inter-Clan Battle Erupts in Galgaduud Region*, Central Somalia, 19 juli 2018.

⁹³ Vertrouwelijke bron, 22 november 2018; Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

⁹⁴ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

- **1 slachtoffer in Gaalkacyo.** Op 6 oktober heeft een soldaat uit Galmudug een burger gedood. Het motief is onbekend.

1.3 Documenten

Documenten spelen in Zuid- en Centraal-Somalië nog steeds niet of nauwelijks een rol. Bij reizen binnen Somalië zijn voor Somalische burgers geen identiteitsdocumenten vereist. Bij controleposten zou geen identiteitskaart worden verlangd, maar vooral de clanachtergrond worden beoordeeld.⁹⁵

Nationaal Identiteitsprogramma

Enkele bronnen maakten begin juli 2018 melding van de introductie van Somalische identiteitskaarten. Een Somalische overheidsfunctionaris heeft toegelicht dat er een Somalisch Nationaal Identiteitsprogramma wordt ontwikkeld, het eerste in zijn soort voor de Hoorn van Afrika, waarmee zal worden getracht een fundamenteel identificatiesysteem op basis van biometrische gegevens te implementeren. Naast praktische doeleinden zoals voor het betalingsverkeer zou het systeem ook moeten dienen om de veiligheid te vergroten en kan het worden gebruikt bij de identificatie van ontheemden en bij het democratiseringsproces.⁹⁶

Voor de onderstaande informatie is geput uit een vertrouwelijk rapport uit februari 2018. In dat rapport wordt op gedetailleerde wijze de procedure beschreven rond de aanvraag van Somalische reis- en identiteitspapieren.⁹⁷

Paspoort

Uit voornoemd rapport blijkt dat het Somalische paspoort zoals dat thans wordt uitgegeven (voor het eerst in 2014) zowel biografische gegevens als biometrische gegevens bevat. De biometrische gegevens (vingerafdrukken), handtekening en foto zijn opgenomen in een chip.⁹⁸

Paspoortdatabase

De informatie die wordt opgegeven bij de aanvraag van een paspoort wordt geregistreerd in een centrale database, de paspoort database. Deze database is sinds 1 januari 2014 in gebruik en bevat zowel biografische als biometrische gegevens. Per 29 november 2017 stonden ongeveer 350.000 personen geregistreerd.⁹⁹

Het Somalische *Immigration and Naturalization Directorate* (IND) heeft centra voor de aanvragen van paspoorten geopend in het hele land. Deze centra zijn elektronisch verbonden met de centrale server in Mogadishu.¹⁰⁰ Ook kunnen aanvragen worden ingediend op een aantal daartoe geautoriseerde Somalische ambassades. Voor een beperkt aantal categorieën (hooggeplaatste regeringsfunctionarissen en buitenlandse studenten) kan online een aanvraag worden ingediend. Voorwaarde is wel dat men al in de paspoort database moet zijn geregistreerd. Voor buitenlandse studenten geldt de voorwaarde dat zij in een land

⁹⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.34, oktober 2017; Vertrouwelijke bron, 14 januari 2019

⁹⁶ African News, *Somalia seeks to issue identification for citizens*, 4 juli 2018; Biometric Update.com, *Somalia launching foundational biometric identity program*, 10 juli 2018.

⁹⁷ Vertrouwelijke bron, februari 2018

⁹⁸ Vertrouwelijke bron, februari 2018.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ In de volgende steden kan een aanvraag worden gedaan: Abudwak, Adado, Dusamareb, Guriel, Galkayo, Bosaso, Garowe, Baidoa, Hudur, Mogadishu, Beledweyn, Jowhar, Garbaharey, Dolow, Kismayo, Badhan, Borame, Buhodle, Burao en Hargeisha.

moeten verblijven waar geen geautoriseerde Somalische vertegenwoordiging aanwezig is.¹⁰¹

Voor mensen die in een ziekenhuis verblijven en wegens hun medische situatie het ziekenhuis niet mogen verlaten zou volgens de bron een mobiele service bestaan.¹⁰²

Aanvraagprocedure van het paspoort

De hieronder beschreven procedure voor de aanvraag en de afgifte van het paspoort is sinds 1 januari 2014 van kracht. Aanvragers moeten in persoon verschijnen en een uittreksel Justitiële Documentatie,¹⁰³ alsmede een geboorteakte overleggen. Inwoners van Benadir moeten ook een regionale identiteitskaart overleggen. Op het aanvraagformulier moet ook de naam van de moeder worden vermeld. De reden hiervoor is dat er bijzonder weinig variatie in mannelijke namen bestaat. De naam van de moeder komt ook terug op de pagina in het paspoort met de personalia.¹⁰⁴

De aanvrager moet vervolgens het zogenaamde persoonlijke identificatieformulier invullen. Een medewerker van de immigratiedienst controleert dit formulier en de onderliggende documenten, daarna volgt registratie in de paspoort database.

Leges

De aanvrager moet daarna de leges betalen. Deze bedragen 98,50 USD voor volwassenen en 55,00 USD voor minderjarigen (beneden de leeftijd van vijftien jaar). De aanvrager ontvangt een betaalbewijs. De leges voor de paspoortaanvraag op de ambassade zijn gelijk aan die in Somalië. Een vertrouwelijke bron meldt dat er met enige regelmaat geruchten zijn dat aanvragers extra geld moeten betalen bovenop de reguliere kosten.¹⁰⁵

Paspoortaanvragen op een ambassade

De aanvraag voor een paspoort kan op 27 Somalische ambassades worden ingediend. De aanvraagprocedure op de ambassade wijkt op hoofdlijnen niet af van de procedure zoals hierboven beschreven. Op de ambassades zijn medewerkers van de IND geplaatst en alleen zij zijn geautoriseerd de aanvraag te registreren in de Paspoort database. Onderdeel van de procedure is een interview met een medewerker van de *National Intelligence and Security Agency* (NISA). De complete aanvraag met bijlagen wordt per diplomatieke post naar de IND in Mogadishu gezonden. Daar volgt een centrale controle, goedkeuring of afwijzing en archivering. De controle omvat ook het verificatieproces (justitieel uittreksel) door de CID (zie hiervoor onder aanvraagprocedure van het paspoort). Ook wordt de informatie zoals ingevoerd in de paspoort database gecontroleerd. Het werk van de IND medewerkers op de ambassade wordt dus gecontroleerd door het aanvraagcentrum in Mogadishu.¹⁰⁶

Afgifte van het paspoort

Het kantoor dat de afgifte van paspoorten verzorgt is gelegen in Mogadishu. Het is gelegen in een ander deel van de stad dan het kantoor waar de aanvraag wordt ingediend. Alle paspoorten worden in dat afgifte centrum gedrukt. Sinds 1 januari 2014 zijn 350.000 paspoorten afgegeven. Alle paspoorten gaan naar het

¹⁰¹ Ibid

¹⁰² Ibid

¹⁰³ Dit uittreksel wordt afgegeven door de *Criminal Investigation Department* (CID). De CID is een aparte afdeling binnen de Somalische politie en heeft een link naar het Somalische strafregister, zowel op het hoofdkantoor in Mogadishu als op de regionale CID-kantoren. Het CID heeft kantoren heeft in alle regio's van Somalië. Vertrouwelijke bron, februari 2018.

¹⁰⁴ Ibid

¹⁰⁵ Ibid; Vertrouwelijke bron, 14 januari 2019

¹⁰⁶ Vertrouwelijke bron, februari 2018.

aanvraagcentrum in Mogadishu. Dit centrum verdeelt vervolgens de paspoorten over de aanvraagcentra in de verschillende regio's en de ambassades.

Paspoorten aangevraagd op de ambassade moeten in persoon worden opgehaald waarbij het betaalbewijs moet worden overgelegd. Voor kinderen geldt niet dat zij in persoon moeten verschijnen. Een ouder kan in dat geval het paspoort ophalen.¹⁰⁷

Volgens een vertrouwelijke bron zijn de laatste twee tot drie maanden van 2018 geen nieuwe paspoorten afgegeven. Dit is niet de eerste keer dat het afgifteproces abrupt onderbroken wordt. Het maken van het Somalische paspoort is uitbesteed aan een externe partij buiten Somalië. Het bedrijf stopt de productie als er sprake is van een betalingsachterstand.¹⁰⁸

De 'paspoort ID card'

Dit document wordt gelijktijdig met het paspoort afgegeven. Er is geen afzonderlijke aanvraag of afgifte procedure. Op het aanvraagformulier voor het paspoort kan worden aangegeven of de aanvrager alleen een paspoort, alleen een 'paspoort ID card' (*National ID Card*), of beide documenten wil ontvangen. De 'paspoort ID card' fungeert (nog) niet als *National ID card*. Er bestaan plannen dit in een later stadium in te voeren. Het 'paspoort ID-bewijs' kost acht USD.¹⁰⁹

Geboorteaktes en de regionale Banadir ID card

Somalië kent geen nationaal bevolkingsregister en evenmin een uniek nummer (vergelijkbaar met het Burgerservicenummer). De IND heeft echter verplicht dat bij alle aanvragen van een paspoort een geboorteakte moet worden overgelegd. Omdat de geboorteakte voordien in feite een niet bestaand document was, geven alle ambassades en regionale autoriteiten nieuwe geboorteakten af als onderdeel van het proces rond de afgifte van paspoorten. Volgens de bron is er geen sprake van een eenduidig systeem van afgifte van geboorteakten zodat regionale verschillen kunnen bestaan.¹¹⁰

Met het oog op het registreren van burgers zijn de lokale autoriteiten in de Banadir regio in 2015 begonnen met een soort burgerlijke stand. Onderdeel van dit proces is de invoering van het vereiste dat eerst een *Banadir ID card* moet worden afgegeven alvorens een geboorteakte kan worden verstrekt.

Centraal 'geboorteakteregister' – de paspoortdatabase

Sinds 1 januari 2014 zijn bij alle aanvragen voor een paspoort ook geboorteaktes verstrekt. Hoewel er geen afzonderlijke registratie bestaat van geboorteaktes kan worden geconcludeerd dat de paspoortdatabase, zij het incompleet, als zodanig functioneert, aldus het vertrouwelijke rapport.¹¹¹

De registratie van de geboorte akte en de ID card in Banadir¹¹²

Onderdeel van de procedure rond de afgifte van de geboorteakte in Banadir is dat de lokale autoriteiten een apart document afgeven genaamd *Certificate of Identity Confirmation*. Dit certificaat, tezamen met de geboorteakte en de regionale ID card worden vervolgens geregistreerd in een lokale data base. Er bestaan plannen de lokale database op termijn te koppelen met de centrale paspoort database van de IND.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Vertrouwelijke bron, 14 januari 2019.

¹⁰⁹ Vertrouwelijke bron, februari 2018.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² De vertrouwelijke bron beschrijft de situatie zoals die wordt gevolgd in Banadir. Volgens de bron zijn er in de andere Somalische regio's nog geen instanties die de afgifte van afzonderlijke ID card regelen. Wel zouden er plannen bestaan bij de autoriteiten van de federale staten een vergelijkbare procedure te gaan volgen. Ibid.

Geboorteregistratie in ziekenhuizen

Veel vrouwen in de regio Banadir bevallen tegenwoordig in ziekenhuizen. Van de elf ziekenhuizen in Banadir zijn er vier begonnen met de registratie van geboortes. Ouders kunnen deze registratie gebruiken bij de aanvraag van een formele geboorteakte bij de lokale autoriteiten. Volgens de lokale autoriteiten is het de bedoeling dat uiteindelijk alle ziekenhuizen deze geboorteregistratie gaan afgeven.¹¹³

Afgifte geboorteaktes op ambassades

Een geboorteakte moet eerst worden aangevraagd alvorens een paspoort te kunnen aanvragen. Dit kan op de ambassade zelf. De relevante informatie voor de aanvraag van een geboorteakte (waaronder biografische en biometrische data) worden via de lokale database van de ambassade geregistreerd. Dat de database van de ambassade niet is verbonden met de centrale paspoort database in Mogadishu impliceert dat de geboorteakte niet direct wordt geverifieerd door de IND. Pas in een later stadium nadat de aanvraag voor een paspoort met alle relevante stukken naar Mogadishu is gezonden volgt verificatie door de IND (zie ook hiervoor).¹¹⁴

De procedure rond de afgifte van een geboorteakte op de ambassade begint ermee dat er zoveel mogelijk ondersteunende documenten moeten worden overgelegd. Bijvoorbeeld eerder afgegeven paspoorten, documenten van lokale autoriteiten of van de VN.

De aanvrager heeft op de ambassade een interview met een NISA medewerker. Het interview richt zich vooral op de gestelde geografische binding, familierelaties, clan en taal.

Onderdeel van de aanvraag voor een geboorteakte vormt de controle door de CID. Dit houdt ook in dat er een antecedentenonderzoek plaatsvindt (zie hiervoor onder aanvraagprocedure paspoort).

Tijdelijke reisdocumenten afgegeven op de ambassade in Nairobi.

De Somalische ambassade geeft tijdelijke reisdocumenten af bij terugkeer van Somalische vluchtelingen. Er wonen circa 1,5 miljoen Somaliërs in Kenia, onder wie zich zowel geregistreerde als niet-geregistreerde vluchtelingen bevinden. De Somalische ambassade in Kenia werkt samen met de UNHCR en de Keniaanse autoriteiten bij het faciliteren van terugkeer van Somaliërs. De informatie gebruikt bij de registratie van de aanvraag om tijdelijke reisdocumenten wordt opgeslagen op een lokale database van de ambassade. De informatie omvat biografische en biometrische informatie (pasfoto).¹¹⁵

De procedure voor de afgifte van tijdelijke reisdocumenten is gelijk aan de afgifte van geboorteakten op de ambassade. Dat betekent dat wordt getracht zoveel mogelijk ondersteunende documenten te verzamelen. Daarnaast vindt er een interview plaats met een ambtenaar van de NISA. Net als bij de geboorteakte wordt de aanvraag voor tijdelijke reisdocumenten naar Mogadishu verzonden alwaar een CID controle wordt uitgevoerd.¹¹⁶

¹¹³ Ibid

¹¹⁴ Het ontbreken van een verbinding met de centrale database in Mogadishu wrekt zich vooral in het geval van een afwijzing. De afwijzing door een ambassade wordt namelijk niet automatisch herkend als de aanvrager bij een andere ambassade een aanvraag indient.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid

Nationaliteitsverklaring

Het is niet bekend of de gegevens in de door de Somalische ambassade in Brussel afgegeven nationaliteitsverklaringen worden geverifieerd met de informatie die beschikbaar is in Somalië.

2 Mensenrechten

De mensenrechtensituatie bleef in de verslagperiode onverminderd zorgelijk. De situatie kenmerkte zich door schendingen van de mensenrechten en het internationaal humanitair recht, met inbegrip van aanvallen op burgers en civiele objecten, buitengerechterlijke executies, willekeurige arrestaties en/of langdurige detenties. Daarnaast is er sprake van gendergerelateerd geweld, inclusief conflict gerelateerd seksueel geweld, ontvoeringen, mishandeling en marteling, schendingen van de vrijheid van meningsuiting, discriminatie bij politieke participatie, de rekrutering en het inzetten van kinderen door Al-Shabaab en door veiligheidstroepen. De schendingen en het misbruik worden vaak niet onderzocht. Al-Shabaab blijft het grondgebied in Midden- en Zuid-Somalië controleren, en begaat ernstige schendingen van de mensenrechten zowel in de gebieden die zij controleert als in gebieden daarbuiten via gerichte moorden. *Freedom House* meldt in haar jaarlijkse rapportage een toename van burgerlijke vrijheden. Vooral als gevolg van het heroveren van grondgebied op Al-Shabaab door de regering en de internationale troepenmacht.¹¹⁷

2.1 Juridische context

2.1.1 *Verdragen en protocollen*

Somalië is partij bij een aantal internationale mensenrechtenverdragen, waaronder het VN-Vluchtelingenverdrag en het bijbehorende protocol, het Internationale Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, het Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele Rechten, het Internationaal Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke Rechten (*International Covenant on Civil and Political Rights / ICCPR*) en het eerste bijbehorende protocol (het tweede protocol inzake de afschaffing van de doodstraf is niet ondertekend). Somalië is ook partij bij het Afrikaanse Handvest inzake mensenrechten en rechten van volkeren.¹¹⁸

Somalië heeft het Verdrag inzake de rechten van het kind op 20 januari 2015 geratificeerd met een aantal voorbehouden. Het bijbehorende eerste protocol, over de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, werd in 2005 getekend maar niet geratificeerd. Het tweede bijbehorende protocol, inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie werd niet ondertekend. Het Afrikaans Handvest inzake de rechten en het welzijn van kinderen uit 1990 is niet geratificeerd door Somalië. Somalië is wel partij bij het verdrag van de *International Labour Organization (ILO)* met betrekking tot de ergste vormen van kinderarbeid.¹¹⁹

¹¹⁷ United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, *OHCHR in Somalia*, 2018 ; Human Rights Watch, *World report 2018. Our annual review of human rights around the globe*, 2018; Human Rights Watch, *World Report 2019 Somalia: Events of 2018, januari 2019*; Freedom House, *Freedom in the World 2018, Somalia Profile*, 2018.

¹¹⁸ Zie de website met VN-Verdragen: www.treaties.un.org, geraadpleegd op 3 januari 2019; alsmede de website van de Afrikaanse Unie https://au.int/sites/default/files/treaties/7770-sl-african_charter_on_human_and_peoples_rights_2.pdf geraadpleegd op 8 november 2018

¹¹⁹ In het algemeen ambtsbericht Somalia van maart 2016 wordt uitvoerig ingegaan op de voorbehouden die Somalië heeft gemaakt ten aanzien van een aantal Verdragen. Zie Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Somalië*, 30 maart 2016; United Nations Treaty Collection, *Convention on the Rights of the Child*, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en#EndDec, geraadpleegd op 9 november 2018; International Labour Organization, *Submission of R190 - Worst Forms of*

Somalië heeft het VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*) niet ondertekend.¹²⁰

Vanaf 1 januari 2019 maakt Somalië deel uit van de VN-mensenrechtenraad. In oktober 2018 werd Somalië verkozen voor een periode van drie jaar.¹²¹

Grondwet

De grondwet kent nog steeds een voorlopig karakter. In mei 2018 organiseerden de autoriteiten een driedaagse bijeenkomst over een nieuwe grondwet voor Somalië. De bijeenkomst markeerde het begin van de nationale constitutionele conventie. Er dienen nog een aantal onopgeloste constitutionele kwesties te worden behandeld, waaronder de toekomstige status van Mogadishu als bestuurlijke eenheid en de verdeling van bevoegdheden en middelen tussen de federale overheid en de federale deelstaten. De afwezigheid van vertegenwoordigers van Jubaland tijdens deze nationale conventie wierp een schaduw over het evenement. De president sloot de bijeenkomst af met de verzekering dat de definitieve grondwet moet zijn vastgesteld voor de geplande datum eind 2019.¹²²

Independent National Human Rights commission

In augustus 2016 werd een wet aangenomen voor de oprichting van een Nationale Mensenrechtencommissie. De oprichting van deze commissie is echter vertraagd. Er moeten nog enkele formele stappen worden gezet voordat de commissie daadwerkelijk van start kan gaan.¹²³

2.2 Toezicht en rechtsbescherming

Straffeloosheid bij mensenrechtenschendingen bleef ook in deze verslagperiode de norm. De autoriteiten doen minimale inspanningen om overheidsfunctionarissen die overtredingen begaan te vervolgen en te bestraffen. In het bijzonder militairen en politiefunctionarissen die beschuldigd worden van verkrachting, moorden, clan gerelateerd geweld en afpersing blijven buiten schot. De politie wordt als ineffectief bestempeld en mist een adequate uitrusting en opleiding.¹²⁴ Ook is er sprake van corruptie. In Mogadishu heeft de politie een tekort aan voertuigen om gevangenen te vervoeren en ook de medische faciliteiten zijn ontoereikend. Buiten Mogadishu is de politie beperkt aanwezig. Veel politie taken worden uitgevoerd door de National Intelligence Service Agency (NISA). Het ontbreekt aan effectieve controle van de veiligheidstroepen.¹²⁵ Veiligheidstroepen mishandelden burgers en slaagden er vaak niet in om maatschappelijk geweld te voorkomen dan wel daar adequaat op te

Child Labour Recommendation, 1999 (No. 190), https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13300:0::NO:13300:P13300_INSTRUMENT_ID:312528, geraadpleegd op 9 november 2018.

¹²⁰ United Nations Treaty collection, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=ind&mtdsg_no=iv-8&chapter=4&clang=en, geraadpleegd op 9 november 2018.

¹²¹ Caasimada online, *Somalia wins election to Human Rights Council*, 13 oktober 2018

¹²² UNSOM, *Meeting on Somalia's new constitution closes with presidential promise to speed up review process*, 16 mei 2018; Constitutionnet, *Somalia holding National Constitutional Convention as part of constitution review process*, 14 mei 2018.

¹²³ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.39, oktober 2017; UNSOM, *The precarious enjoyment of freedom of expression in Somalia*, september 2018.

¹²⁴ US Department of State, *Country report on Human Rights practices for 2017*, 2018

¹²⁵ Human Rights Watch, *Somalia, Events of 2017, 2018*; Committee to Protect Journalists, *Global impunity index*, <https://cpj.org/africa/somalia/> geraadpleegd op 3 januari 2019; United States Department of State, *Country report on Human Rights practices for 2017, 2018*; BFA/SEM, *Sicherheitslage in Somalia. Bericht zur österreichisch-schweizerischen FFM*, p.13, augustus 2017.

reageren. Misbruik door politie, leger of leden van milities wordt vaak niet onderzocht. 'Een cultuur van straffeloosheid was wijdverspreid' aldus het *United States Department of State* (hierna *US Department of State*). Er zijn initiatieven om de relatie tussen de bevolking en de politie te verbeteren.¹²⁶ In een rapport van het Oostenrijkse *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl* wordt opgemerkt dat in een aantal grote steden (Jowhar, Kismayo en Belet Weyne) waar de politie lokaal wordt geworven zij het vertrouwen van de lokale bevolking kan winnen en ook op gemakkelijker wijze informatie kan inwinnen. Op die manier is het voor Al-Shabaab lastiger activiteiten geheim te houden.¹²⁷

In veel gevallen wenden mensen zich tot de gerechtshoven van Al-Shabaab als ze geen gehoor krijgen bij de reguliere rechtspraak. Het kan dan gaan om eigendoms kwesties en zakelijke geschillen.¹²⁸

2.3 Naleving en schendingen

2.3.1 *Vrijheid van meningsuiting, inclusief persvrijheid*

In de voorlopige grondwet is de vrijheid van meningsuiting (inclusief de persvrijheid) gewaarborgd in artikel 18. In de praktijk wordt de vrijheid van meningsuiting door de federale overheid noch door de regionale autoriteiten gerespecteerd. Journalisten werden in de verslagperiode vermoord, mishandeld en lastiggevallen, niet alleen door de autoriteiten maar ook door Al-Shabaab. Individuen in het door de overheid gecontroleerde gebied, die zich kritisch uitlieten over gedragingen van overheidsfunctionarissen riskeerden represailles, in het bijzonder als de kritiek zich richtte op vermeende corruptie door deze functionarissen, of als werd gesuggereerd dat overheids personeel niet bij machte was de veiligheid te garanderen. Het *US Department of State* heeft gemeld dat de overheidsbemoeienis verminderde nadat president Farmajo in februari 2017 werd gekozen.¹²⁹ Er zijn geen andere bronnen gevonden die deze ontwikkeling kunnen bevestigen. *Amnesty International* maakt melding van beknotting van journalisten in de uitoefening van hun werkzaamheden, zowel door Al-Shabaab als door de overheid. De *World Press Freedom Index* plaatst Somalië in 2018 op de 168e plek (van wereldwijd 180 landen). In 2017 stond Somalië op plek 167. Volgens voornoemde bron wordt de vrijheid van het vergaren van informatie ondermijnd door corruptie, politiek geweld, de extreme zwakte van het centrale gezag en het feit dat niet-statelijke actoren grote delen van het land controleren. Minstens vier journalisten werden in 2017 gedood in verband met hun werk, anderen raakten gewond bij terroristische aanslagen.¹³⁰

¹²⁶ US Department of State, *Country report on Human Rights practices for 2017*, 2018; Hiraan Online, *Restoring the Foundation of the Somali Police Force*, 5 maart 2018; AMISOM, *Somali Police officers trained on community policing*, 22 juni 2018; *Community Policing* is politiewerk met een sterke lokale oriëntatie, met als uitgangspunt dat de politie verankerd wil zijn (thuis zijn) in de lokale leefgemeenschap: <https://www.ensie.nl/basisboek-integrale-veiligheid/gebiedsgebonden-politiewerk>, geraadpleegd op 23 augustus 2018.

¹²⁷ BFA/SEM *Sicherheitslage in Somalia. Bericht zur österreichisch-schweizerischen FFM*, p.13, augustus 2017; Vertrouwelijke bron, 21 november 2018.

¹²⁸ Vertrouwelijke bron, 22 november 2018; Vanwege de corruptie binnen de overheid hebben mensen die een conflict hebben over een eigendoms kwestie geen vertrouwen in die overheid. Zij kiezen voor Al-Shabaab. Je wordt dan opgebeld door een vertegenwoordiger van Al-Shabaab die vertelt dat je op een bepaald tijdstip voor hun rechtbank moet verschijnen. Net buiten Mogadishu. Maar er zijn ook geruchten dat het in de stad kan plaatsvinden. Al-Shabaab heeft ook de middelen om te implementeren. Daarom kiezen mensen als het gaat om dit soort zaken voor Al-Shabaab. Dit geldt ook voor Jubaland. Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

¹²⁹ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.11, 2018; UNSOM, *UN envoy praises courage and dedication of Somali journalists on World Press Freedom Day (press statement 04/2018)*, 3 mei 2018; Human Rights Watch, *World Report 2019, Somalia events of 2018*, januari 2019

¹³⁰ Reporters without Borders, *The World Press Freedom Index 2018*, <https://rsf.org/en/ranking/2018>, geraadpleegd op 16 januari 2019; Reporters without Borders, *The World Press Freedom Index 2017*, <https://rsf.org/en/somalia>, geraadpleegd op 16 januari 2019; Amnesty International, *The State of the World's Human Rights Somalia 2017/2018*, 22 februari 2018.

Volgens een rapport van de *United Nations Assistance Mission (UNSOM)* werden er in de door UNSOM onderzochte verslagperiode (1 augustus 2016 tot 31 juli 2018) acht journalisten en andere mediawerknemers gedood, 32 raakten gewond. Al-Shabaab was daarbij verantwoordelijk voor het grootste deel van de slachtoffers. Zij was verantwoordelijk voor de moord op drie journalisten en mediapersoneelsleden en de verwonding van nog eens dertig andere personen.¹³¹

Het aantal vermoorde journalisten en overig personeel van mediabedrijven in de hiervoor genoemde periode daalde in vergelijking met de periode januari 2014 tot augustus 2016. Daarentegen steeg het aantal mensen dat werd gearresteerd op basis van aanklachten die verband hielden met het uitoefenen van de vrijheid van meningsuiting. Daarin begrepen mensen die deelnamen aan demonstraties, politici en aanhangers van politieke partijen, bloggers, mensenrechtenactivisten, dichters en maatschappelijke activisten. Veel van die arrestaties vonden plaats in Somaliland in de context van de presidentsverkiezingen in die regio in november 2017.¹³²

Volgens UNSOM hebben de centrale overheid en de autoriteiten van de federale lidstaten in de verslagperiode negentien mediakanalen (zeven tv-stations, vijf radiostations, vijf websites en twee kranten) gesloten dan wel geschorst. Ook werden nieuwsuitzendingen geblokkeerd, wegens vermeende bedreiging van stabiliteit, toegedichte banden met Al-Shabaab, of wegens verspreiding van 'valse berichten' die als gevaar voor de nationale veiligheid worden beschouwd.¹³³

Zoals hiervoor al opgemerkt was niet alleen op centraal niveau sprake van inperking van de vrijheid van meningsuiting; ook de regering van de deelstaat Jubaland probeerde criticasters de mond te snoeren. In maart 2018 werd in Jubaland een wet aangenomen die het mogelijk maakt de onschendbaarheid van parlementsleden op te heffen in het geval zij zich kritisch uitlaten. Eerder in 2018 werd een lid van parlement van Jubaland gearresteerd en een aantal dagen vastgehouden nadat hij samen met andere parlementsleden een motie van wantrouwen had ingediend tegen de deelstaatregering van Jubaland. In de motie werd de deelstaatregering beschuldigd van 'pover leiderschap, incompetentie en nepotisme'. Nadat aan het gearresteerde parlements lid loyale troepen enkele belangrijke wegen in de stad Kismayo hadden geblokkeerd, werd hij in opdracht van president Madobe van Jubaland vrijgelaten.¹³⁴

2.3.2 *Vrijheid van vereniging en vergadering*

Volgens de artikelen 16 en 20 van de voorlopige grondwet van Somalië heeft iedereen het recht om in vrijheid bij elkaar te komen, vakbonden en politieke partijen op te richten en te demonstreren, zonder vooraf toestemming aan de autoriteiten te moeten vragen. In de praktijk blijkt de regering die rechten in te perken. Het algehele gebrek aan veiligheid in het land heeft tot gevolg dat daadwerkelijke uitoefening van het recht wordt begrensd. Zo kunnen maatschappelijke organisaties vanwege het gewapende conflict in grote delen van het land moeizaam opereren. Al-Shabaab staat geen enkele bijeenkomst toe zonder uitdrukkelijke toestemming.¹³⁵

¹³¹ UNSOM, *The precarious enjoyment of freedom of expression in Somalia*, p.4, september 2018. Voor de goede orde dit rapport beschrijft ook de situatie in Somaliland en Puntland.

¹³² Ibid

¹³³ Ibid, p.4

¹³⁴ Garowe Online, *Somalia: Jubaland frees opposition MP after protest*,

¹³⁵ US Department of State, 2018 p. 13; Civicus, *Monitor Tracking Civil Space*, <https://monitor.civicus.org/country/somalia/>, geraadpleegd op 16 augustus 2018.

Leiders van de vakbonden in Somalië worden geïntimideerd door de regering aldus enkele nieuwsbronnen. Volgens het hoofd van de *Somalia's National Journalist Union* (NUSOJ) zou de *International Labour Organisation* (ILO) een onderzoek moeten starten naar het geweld en de intimidatie tegen vakbondsbestuurders. Hij twijfelt namelijk of de Somalische regering, een eerdere oproep van de ILO om onderzoek te doen en de schuldigen te berechten, opvolgt.¹³⁶

2.3.3

Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

Ongeveer 99% van de bevolking is Soenni-moslim. Onverdraagzaamheid zowel van de overheid als vanuit de maatschappij draagt bij aan een slecht klimaat als het gaat om de vrijheid van godsdienst. Al-Shabaab is verantwoordelijk voor veel van de misstanden in Somalië als het gaat om godsdienstvrijheid. In paragraaf 1.1.1 is hier op ingegaan.

De voorlopige grondwet bevat een aantal bepalingen die niet verenigbaar zijn met religieuze vrijheid. De Grondwet noemt de Koran en de Sunnah als de belangrijkste rechtsbronnen in het land. De voorlopige grondwet bepaalt dat het rechtsstelsel afhankelijk is van islamitisch en gewoonterecht. De voorlopige grondwet voorziet weliswaar in het recht voor individuele personen om hun religie te belijden, echter de voorlopige grondwet verbiedt in artikel 2 en artikel 17 het propageren van een andere religie dan de islam. De voorlopige grondwet bepaalt dat de islam de staatsreligie is en vereist dat wetgeving conform sharia beginselen is.¹³⁷

2.3.4

Bewegingsvrijheid

Binnen Somalië wordt de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving. Volgens artikel 21 van de voorlopige grondwet staat het een ieder vrij naar eigen inzicht door het land te reizen, of om het land te verlaten. In de praktijk bleef de bewegingsvrijheid door de slechte veiligheidssituatie echter ernstig ingeperkt. Over het algemeen is reizen over de weg in Zuid- en Centraal-Somalië niet gemakkelijk en wordt als riskant en duur beschouwd. Hoofdwegen in Zuid- en Centraal-Somalië worden slechts gedeeltelijk gecontroleerd door AMISOM/SNA en in sommige gebieden heeft Al-Shabaab de volledige controle over de wegen. Volgens een VN-bron controleert Al-Shabaab de meeste van de belangrijkste aanvoerroutes in Zuid- en Centraal Somalië. Al-Shabaab, en ook andere gewapende groepen, hebben checkpoints in Zuid- en Centraal Somalië waar passagiers van openbaar vervoer ondervraagd worden en/of belasting moeten betalen.¹³⁸ De dagelijkse activiteiten en het zaken doen door burgers gaan door ondanks de conflicten. Het fenomeen van de *roadblocks* berokkent al twee decennia aanzienlijke schade aan de economie in Zuid- en Centraal Somalië.

De organisatie *Transparency Solutions* deed onderzoek naar de impact van dergelijke *roadblocks*. Het reizen tussen gebieden gecontroleerd door AMISOM/SNA en Al-Shabaab-gebieden brengt het risico met zich mee door beide kanten verdacht te worden van samenwerking met de vijand. Een dergelijk vermoeden kan leiden tot straf, ontvoering en ondervraging of moord. Voor AMISOM/SNA betekent de onveiligheid op de weg een ernstige beperking van de transportmogelijkheden van goederen over de belangrijkste bevoorradingsroutes. Om die reden gebruiken

¹³⁶ Equal Times, *The ILO should investigate persecution of trade unions in Somalia, says union leader*, 18 april 2018.

¹³⁷ Constitutionned, *The Federal Republic of Somalia: Provisional Constitution, adopted August 1, 2012 as of Sep 19, 2012*; geraadpleegd op 20 augustus 2018; US Department of State, *The International Religious Freedom Report 2017, Somalia*, 29 mei 2018; International Humanist and Ethical Union, *Freedom of thought report, Somalia*, 28 oktober 2016.

¹³⁸ Danish Refugee Council, *South and Central Somalia Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, p.10, maart 2017.

AMISOM en de SNA vooral vliegtuigen als het gaat om het transport van troepen en eerste levensbehoeftes.¹³⁹

In een rapport van de *Monitoring Group on Somalia and Eritrea* wordt opgemerkt dat het systeem waarmee Al-Shabaab belasting heft via checkpoints consequent wordt toegepast in Zuid- en Centraal Somalië, hoewel er verschillen bestaan in de tarieven tussen de regio's. Al-Shabaab zou een toerekenbaar en voorspelbaar systeem van belastingheffing hanteren, inclusief de afgifte van betaalbewijzen. Dit in tegenstelling tot de checkpoints gecontroleerd door de federale overheid of door de autoriteiten van de afzonderlijke deelstaten. Al-Shabaab belast bestuurders die al bij een ander checkpoint hebben betaald niet dubbel. Met als gevolg dat professionele chauffeurs checkpoints van Al-Shabaab prefereren boven die van federale of regionale autoriteiten.¹⁴⁰

Volgens een Somalië-expert controleert Al-Shabaab nog steeds de belangrijke wegen in Somalië.¹⁴¹ Een andere bron meldt dat Al-Shabaab het grootste deel van snelweg tussen Mogadishu en Beledweyne als 'toeleveringszone' (*support zone*) gebruikt. Vanuit die positie kan zij aanvallen uitvoeren op troepen van het SNA en van AMISOM. Ook de weg tussen Luq en Dolow wordt door Al-Shabaab als zodanig gebruikt. Controle over die weg biedt de mogelijkheid voor toekomstige aanvallen in Ethiopië.¹⁴²

Binnenlands vliegverkeer

Hierboven werd al opgemerkt dat AMISOM en SNA om veiligheidsredenen vaak kiezen voor vervoer door de lucht. Burgers kunnen via burgerluchtvaart binnenlandse vluchten maken. De maatschappij *Ocean airlines* onderhoudt verbindingen tussen Mogadishu en een aantal grotere steden zoals Galkayo, Kismaayo, Garowe, Bosaaso en Hargeisha. Ook de maatschappij *Jubba airways* vliegt tussen Mogadishu, Hargeisa en Bossaso.¹⁴³

2.3.5

Rechtsgang

Zoals in veel andere Afrikaanse landen is in Somalië sprake van een pluralistische rechtsorde. Gewoonterecht (Xeer)¹⁴⁴, religieuze wetgeving (sharia) en seculier recht bestaan naast elkaar. In het informele rechtssysteem is de positie van minderheden zwak. Meerderheidsclans kunnen bij geschillen via dat rechtssysteem compensatie of genoegdoening afdwingen.¹⁴⁵

Het formele rechtssysteem wordt niet algemeen gerespecteerd, waarbij overheidsfunctionarissen gerechtelijke uitspraken negeren en burgers zich vaak wenden tot gewoonterecht of interpretaties van de sharia als vorm van informele

¹³⁹ Danish Refugee Council, *South and Central Somalia, Security Situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, p.10, maart 2017; Transparency Solutions, *Beyond Isbaaro; Reclaiming Somalia's haunted roads*, 2016.

¹⁴⁰ United Nations Security Council, *Report on Somalia, S/2018/1002*, p.26, 9 november 2018.

¹⁴¹ Felbab-Brown, Vanda, *Testimony Developments in Somalia*, 14 november 2018;

¹⁴² Een *support zone* is een gebied zonder significante vijandelijke actie dat de effectieve logistieke en administratieve ondersteuning van strijdkrachten mogelijk maakt. The American Enterprise Institute, Critical Threats project, *Al Shabaab Area of Operations*, 1 oktober 2018, <https://www.criticalthreats.org/analysis/al-shabaab-area-of-operations-october-2018> geraadpleegd op 26 februari 2019.

¹⁴³ Ocean airlines, <https://ocean-airlines.com/page/10/flights>, geraadpleegd op 3 januari 2019; Jubba Airways, <http://www.jubbaairways.com/destinations.html>, geraadpleegd op 3 januari 2019.

¹⁴⁴ Omdat in Somalië tussen clans van oudsher sprake was van concurrentie over schaarse natuurlijke hulpbronnen, met name land en water, werd een gedragscode, bekend als Xeer, ontwikkeld om geschillen te beslechten en de sociale orde te handhaven. De bronnen van Xeer gaan vooraf aan islamitische en koloniale tradities en worden over het algemeen beschouwd als de overeenkomsten die zijn bereikt door oudsten (*elders*) van verschillende clans die naast elkaar woonden en migreerden. Xeer is echter geen geschreven wettelijke code, maar eerder een traditie die mondeling van de ene generatie op de andere is doorgegeven. ACCORD, *Reinvigoration of Somali Traditional Justice through Inclusive Conflict Resolution Approaches*, 12 oktober 2017

¹⁴⁵ Vertrouwelijke bron, 21 november 2018.

rechtspraak. *Freedom House* beoordeelt Somalië als het gaat om het onderdeel *rule of law* met de laagst mogelijke score, te weten nul.¹⁴⁶

In de afgelopen jaren heeft de staf van de president rechters en leden van de *Judicial Service Commission* ontslagen in strijd met de voorlopige grondwet. President Farmajo heeft beloofd de rechterlijke macht te hervormen, maar de schorsing van achttien rechters door de hooggerechtshoven in september 2017, een actie die gezien werd als onderdeel van de hervormingsinspanning, kan naar het oordeel van de organisatie *Freedom House* ook ongrondwettelijk zijn geweest.¹⁴⁷

Op papier worden enkele waarborgen geboden. Zo stelt de voorlopige federale grondwet dat 'iedereen recht heeft op een eerlijke openbare hoorzitting door een onafhankelijke en onpartijdige rechter of tribunaal, die binnen een redelijke termijn moet worden gehouden.' Volgens dezelfde voorlopige grondwet hebben individuen het recht op een vermoeden van onschuld. Ze hebben ook het recht om snel en gedetailleerd op de hoogte te worden gesteld van de aanklachten tegen hen in een taal die zij begrijpen, hoewel de grondwet onduidelijk is over de vraag of het recht op vertaling van toepassing is voor alle beroepszaken.¹⁴⁸

Gedetineerden hebben het recht om binnen 48 uur na arrestatie voor een bevoegde rechtbank te worden gebracht en om te overleggen met een advocaat. De meeste waarborgen op het gebied van gerechtelijke procedures werden door de autoriteiten niet gerespecteerd. Clanpolitiek en corruptie belemmerden vaak de toegang tot een eerlijke procesgang. Het ontbreekt de voorlopige grondwet aan een aantal procedurele waarborgen. Zo voorziet de voorlopige grondwet niet in de mogelijkheden van hoor en wederhoor, het recht om in beroep te gaan bij een rechterlijke uitspraak, voldoende tijd en faciliteiten om een verdediging voor te bereiden, of het recht om eigen bewijs en getuigen te presenteren.¹⁴⁹

Het komt voor dat militaire rechtbanken burgers berechten. Gedaagden in militaire rechtbanken hadden zelden wettelijke vertegenwoordiging of recht op beroep. De autoriteiten executeerden ter dood veroordeelden soms binnen enkele dagen na het vonnis van de rechtbank. Sommige overheidsfunctionarissen bleven beweren dat een noodtoestand uit 2011 de militaire rechtbanken jurisdictie gaf over misdaden, inclusief die gepleegd door burgers, in gebieden waar Al-Shabaab zich had teruggetrokken. Er was geen duidelijk overheidsbeleid dat aangaf of dit decreet van kracht bleef, hoewel het oorspronkelijke decreet voor een periode van drie maanden was vastgesteld en nooit formeel werd verlengd.¹⁵⁰

2.3.6 Arrestaties, bewaring en detentie

Hoewel de voorlopige federale grondwet onwettige gevangenneming verbiedt, maakten regeringstroepen en daaraan verbonden milities, regionale autoriteiten, clanmilities en Al-Shabaab zich allen schuldig aan willekeurige arrestaties en detentie. Op 13 december 2018 werd zoals eerder opgemerkt in paragraaf 1.1.1 Muhktar Robow opgepakt. Hij werd vastgehouden zonder voorafgaande aanklacht op een onbekende plek, mogelijk bij de NISA. De wet voorziet weliswaar in de mogelijkheid onrechtmatige arrestatie en detentie aan te vechten, echter in de

¹⁴⁶ Freedom House, *Freedom in the World 2018, Somalia Profile*, 2018.

¹⁴⁷ Freedom House, *Freedom in the World 2018, Somalia Profile*, 2018; Vertrouwelijke bron, 7 juli 2018.

¹⁴⁸ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.9, 2018.

¹⁴⁹ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.9,10, 2018

¹⁵⁰ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.10 2018; Human Rights Watch, *World Report 2018, Somalia events of 2017*, februari 2018; Human Rights Watch, *World Report 2019, Somalia events of 2018*, januari 2019.

praktijk bleek dat alleen politici en zakenmensen dit recht daadwerkelijk konden uitoefenen.¹⁵¹

Al-Shabaab houdt personen gevangen in de door hen bezette gebieden. Zij worden vastgehouden onder inhumane omstandigheden en voor relatief lichte 'vergripen' zoals roken, het bezit van ongeoorloofde informatie op mobiele telefoons, het luisteren naar muziek, voetballen of kijken naar voetbal en overtredingen van kledingvoorschriften.¹⁵²

2.3.7 *Mishandeling en foltering*

De voorlopige grondwet van Somalië verbiedt foltering en mishandeling. Ook in deze verslagperiode was sprake van mishandeling en foltering door soldaten van het SNA en AMISOM. Ook NISA-functionarissen zouden zich schuldig maken aan mishandeling en marteling, onder andere van overgelopen Al-Shabaab-leden. Ook Al-Shabaab maakte zich schuldig aan mishandeling en foltering. De sharia-rechtbank van Al-Shabaab legde ook in deze verslagperiode strenge straffen op waaronder amputaties. Op 9 mei 2018 werd een vrouw door Al-Shabaab in het openbaar op een plein gedood door steniging. De steniging vond plaats in de stad Slablale ongeveer tweehonderd kilometer ten zuiden van Mogadishu. De vrouw werd ervan beschuldigd met elf mannen getrouwd te zijn.¹⁵³

2.3.8 *Verdwijningen en ontvoeringen*

Volgens het *US Department of State* vonden in 2017 geen ontvoeringen door de Somalische overheid plaats. Betrokkenheid van de overheid bij verdwijningen kwamen in 2017 evenmin voor volgens dezelfde bron.¹⁵⁴

Al-Shabaab bleef zich schuldig maken aan ontvoeringen van medewerkers van humanitaire organisaties en leden van AMISOM. Op 2 mei 2018 werd een Duitse verpleegster ontvoerd van het terrein van het *International Committee of the Red Cross*. Het betrof de eerste succesvolle ontvoering van een buitenlander in Somalië sinds 2014. Op 9 augustus 2018 werden vijf hulpverleners ontvoerd naar verluidt door Al-Shabaab tussen de steden Baidoa en Awdinle.¹⁵⁵

2.3.9 *Buitengerechtelijke executies en moorden*

Ook in deze verslagperiode kwamen buitengerechtelijke executies en moorden voor. Veiligheidstroepen van de overheid en geallieerde milities, andere geüniformeerde personen, regionale veiligheidsdiensten, Al-Shabaab en onbekende aanvallers pleegden moorden. In oktober 2018 werden vijf mannen vanwege spionage in de stad Jilib, in het openbaar door Al-Shabaab geëxecuteerd. Overigens werden deze mannen geëxecuteerd, nadat ze door een islamitische rechtbank schuldig waren bevonden. Het nieuws werd bekend gemaakt door de gouverneur van Al-Shabaab van de Juba regio. Een van de slachtoffers zou zowel de Britse als de Somalische nationaliteit hebben. Eerder werden in december 2017 vijf mannen gedood, onder

¹⁵¹ Mareeg.com, *AU chief in Somalia and Ethiopia asked to answer who carried out Al Shabaab founder's detention*, 11 januari 2019; Freedom of expression.com, *Robow's arrest turmoil in the South West*, 17 december 2018. US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.4, 2018. Vertrouwelijke bron, 13 november 2018.

¹⁵² US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, 2018 p.4

¹⁵³ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, 2018 p.2; Human Rights Watch, *World Report 2018 - Somalia: Events of 2017*, p.2 18 januari 2018; Deutsche Welle, *Escape from al-Shabab: 'I was turned into a sex slave'*, 3 maart 2018; Human Rights watch, *"It's Like We're Always in a Prison"*, 21 februari 2018; Garowe online, *Al-Shabab cuts off hand of 24-year-old man for theft*, 22 juli 2018; Garowe online, *Somalia: Al-Shabab stones women to death for polygamy*, 9 mei 2018; BBC, *Somali woman 'with 11 husbands' stoned to death by al-Shabab*, mei 2018.

¹⁵⁴ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.2 2018.

¹⁵⁵ United Nations Security Council, *Report on Somalia, S/2018/1002*, p.43, 9 november 2018; Halbeeg News, *Suspected Al-Shabaab militants abduct five aid workers in Bay region*, 9 August 2018.

wie een tiener, die volgens Al-Shabaab inlichtingen verzamelde voor de Amerikaanse en Keniaanse overheid over hun organisatie.¹⁵⁶

Overheidsfunctionarissen en regionale autoriteiten executeerden personen zonder eerlijke procesvoering. Straffeloosheid bleef de norm.¹⁵⁷

2.3.10

Doodstraf

Onder het traditionele recht en onder het sharia-recht in Somalië komt de doodstraf voor. Deze wordt regelmatig opgelegd en uitgevoerd, ondanks steun van Somalië voor de VN-resolutie die oproept tot een moratorium op de doodstraf. Meer gedetailleerde informatie over de doodstraf en conflictbeslechting binnen het traditionele recht is te vinden in het algemeen ambtsbericht Somalië uit 2016.¹⁵⁸

Mensenrechtenorganisaties zetten vraagtekens bij de doodstraffen opgelegd door militaire rechtbanken, omdat het onder andere ontbrak aan procedurele waarborgen en de straffen niet conform internationale maatstaven zouden zijn uitgevoerd.¹⁵⁹ Volgens Amnesty International werden in 2017 24 executies voltrokken, waarvan twaalf door de federale regering in Zuid- en Centraal-Somalië. Volgens de VN werden ten minste 24 doodstrafvonnissen opgelegd in 2017, acht door de federale regering van Somalië en zestien in Puntland.¹⁶⁰

Op 5 mei 2018 werden twee mannen die werden beschuldigd van het plaatsen van een geïmproviseerd explosief in de stad Barawe gemarteld en geëxecuteerd, naar verluidt op gezag van een commandant van het Somalische nationale leger en in aanwezigheid van hoge ambtenaren van de federale regering. Van de lichamen van de slachtoffers werd vastgesteld dat hun tanden waren gebroken, en van een van de mannen leek een oog verwijderd te hebben. De politiecommandant van Barawe, die het incident naderhand onderzocht, werd op 6 augustus 2018 door het Somalische nationale leger vastgehouden, naar verluidt gemarteld en onder huisarrest geplaatst.¹⁶¹

2.4

Positie van specifieke groepen

2.4.1

Leden van oppositiepartijen/politieke activisten

Somalië heeft gedurende een lange periode geen politieke partijen gekend. In september 2016 tekende de toenmalige president de wet op de politieke partijvorming. Deze wet vormde de basis voor het oprichten van legale partijen, hetgeen voor het eerst sinds 1969 gebeurde. In dat jaar deed de toenmalige president Siad Barre, nadat hij via een coup aan de macht was gekomen, politieke activiteiten in de ban. Uit de voornoemde wet volgt dat politieke partijen zich moeten laten registreren. Op 3 december 2017 begon de *National Independent*

¹⁵⁶ NRC, *Al-Shabaab executeert vijf mannen vanwege spionage*, 10 oktober 2018; The Telegraph, *Terror group al-Shabaab says it executed 'British spy' with four others accused of spying for US and Somalia*, 10 oktober 2018; US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, p.2, 2018;

¹⁵⁷ US Department of State, *Country Reports Human Rights practices for 2017, Somalia*, 2018 p.2;

¹⁵⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Somalië*, 30 maart 2016; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, oktober 2017.

¹⁵⁹ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices for 2017, Somalia*, 2018.

¹⁶⁰ Amnesty International, *Death sentences and Executions 2017, 2018*, p. 37.

¹⁶¹ United Nations, Security Council, *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, 7 november 2018.

Electoral Commission met het registreren van politieke partijen. Op die datum voldeden zeven partijen aan de voorwaarden voor accreditatie.¹⁶²

Volgens het *US Department of State* is het aantal personen dat in 2017 vanwege politiek gemotiveerde redenen werd gedetineerd onbekend. De regering en regionale autoriteiten arresteerden journalisten en ook andere personen die zich kritisch uitlieten over de machthebbers. De arrestaties en intimidaties in Mogadishu van opposanten zijn na het aantreden van president Farmajo 'substantieel afgenomen', aldus voornoemde bron. Volgens vertrouwelijke bronnen zijn arrestaties juist toegenomen hetgeen in lijn is met het toenemende autoritaire karakter van de federale regering in Mogadishu. De tactiek die daarbij wordt toegepast bestaat uit 'bedreiging en karaktermoord'.¹⁶³ Een andere vertrouwelijke bron meldt dat de NISA personen arresteert. Deze arrestaties blijven vaak geheim. Dat maakt het volgens de bron lastig vast te stellen of er sprake is van meer of minder arrestaties.¹⁶⁴

2.4.2

Etnische minderheden, beroepsgroepen en specifieke clans

In Somalië hebben etnische groepen, minderheidsclans en specifieke beroepsgroepen nog steeds te maken met maatschappelijke uitsluiting en discriminatie.¹⁶⁵

Meerderheidsclans

De nomadische clans worden in de literatuur vaak aangeduid als *noble* clans. Het betreft de vier grote meerderheidsclans de Hawiye, Darod, Dir/Iissa en Isaaq. De Rahanweyn met als subgroepen de Digil en Mirifle bestaat uit landbouwers en wordt ook als grotere clan beschouwd. Van alle clans in Somalië kan worden gezegd dat ze elk een zekere mate van binding hebben met een specifiek geografisch gebied, zij het in verschillende mate. Zo zullen de Rahanweyn als landbouwers een sterkere band hebben met een specifiek gebied dan de nomadische clans.¹⁶⁶

Minderheidsgroepen

Schattingen van de omvang van de Somalische minderheidsgroepen lopen uiteen van zes procent van de bevolking tot mogelijk een derde. Dit grote verschil in schatting geeft al aan dat het ingewikkeld is de Somalische bevolking onder te verdelen in clans en minderheidsgroepen. Veel onderzoekers zien het precies in kaart brengen van de exacte samenstelling van een clan of minderheidsgroep dan ook als een vrijwel onmogelijke opgave. Daarom wordt veeleer beargumenteerd dat clans en minderheidsgroepen moeten worden gezien als levende organismes waarbinnen dynamische veranderingen in de tijd optreden.¹⁶⁷ In eerdere ambtsberichten, laatstelijk die van oktober 2017, is uitgebreid ingegaan op specifieke beroepsgroepen, specifieke clans, etnische minderheden en andere minderheidsgroepen. Er zijn geen aanwijzingen dat hun positie in de verslagperiode

¹⁶² Freedom House, *Freedom in the World 2018*, 2018; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, oktober 2017;

¹⁶³ Vertrouwelijke bron, 26 januari 2019; Vertrouwelijke bron, 28 januari 2019.

¹⁶⁴ US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices for 2017*, p.7, 2018; World Policy, *Somalia's Clan Politics*, 13 maart 2018; Freedom House, *Freedom in the World 2018*, 2018.

¹⁶⁵ Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; US Department of State, *Country Reports on Human Rights Practices for 2017*, p.23, 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

¹⁶⁶ Austrian Centre for Country of Origin & Asylum Research and Documentation, *Clans in Somalia*, p.11, December 2009; European Asylum Support Office, *Country of Origin Information Report, South and Central Somalia Country overview*, p. 43, 2014; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Somalië*, p. 72, 73, 74, november 2012

¹⁶⁷ Lifos-Centre for Country Information and Country Analysis in the Migration Area, *Somalia: the position of women in the clan system*, 27 april 2018.

is gewijzigd. Somalië stond in 2018 onveranderd op de tweede plaats (na Syrië) van de *Peoples under threat index* van de *Minority Rights Group International*.¹⁶⁸ Volgens het *US Department of State* lopen minderheden en beroepsgroepen een extra hoog risico het slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen, of bijvoorbeeld landonteigening. Zij kunnen zich daartegen niet verweren aangezien zij vaak geen gewapende milities hebben.¹⁶⁹ Bij de landelijke verkiezingen kregen de minderheden 31 van de 275 zetels in het Lagerhuis, waarvan de Bantu elf zetels kregen. Er is één Bantu minister in de huidige regering. Een vertrouwelijke bron nuanceert deze politieke vertegenwoordiging. Naar het oordeel van deze bron mogen minderheden 'meedoen' maar zijn ze als groepering 'niet vertegenwoordigd'.¹⁷⁰

Een andere bron meldt dat leden van specifieke beroepsgroepen in beginsel bescherming kunnen krijgen bij een meerderheidsclan. De kanttekening die daarbij wordt geplaatst is dat hun positie zwakker is dan die van personen die behoren tot de meerderheidsclan, waardoor met name in tijden van nood bescherming kan ontbreken. Door dezelfde bron wordt in een recenter rapport over de situatie in Mogadishu opgemerkt dat leden van minderheidsclans in potentie kwetsbaarder zijn als het gaat om misdrijven als overvallen en verkrachting, ook bij confrontaties met overheidstroepen. Er zijn volgens het rapport echter geen aanwijzingen dat mensen die niet behoren tot de dominante clans in Mogadishu *systematisch* worden blootgesteld aan geweld in de stad.¹⁷¹

Ook bij de vorming van het Somalische nationale leger speelt de clanproblematiek een rol. Zo bestaat het leger voor het grootste deel uit leden van de Hawiye clan. In een rapport van de BFA/SEM wordt toegelicht dat leden van minderheidsgroepen of kleine clans bang zijn. In het geval een soldaat die tot een grote clan behoort iemand doodt dan wordt dit binnen het traditionele kader afgehandeld en geniet de betreffende soldaat de bescherming van zijn clan. Als een soldaat die tot een minderheid behoort iemand doodt dan ontbreekt het echter aan clanbescherming.¹⁷²

Reer Hamar

Eerder werd in het algemeen ambtsbericht Somalië van 30 maart 2016 opgemerkt dat de minderheidsgroep Reer Hamar niet zonder macht is en geen straffeloos doelwit vormt voor andere clans. Dit betekent niet dat zij niet langer gediscrimineerd worden, maar dat er een aantal verzachtende omstandigheden in hun voordeel werken. Door hun zaak internationaal onder de aandacht te brengen en te bepleiten hebben zij ook in Somalië zelf bewustwording gegenereerd. Velen zijn relatief welvarend, hebben sleutelposities en slagen erin bescherming te kopen van meerderheidsclans. Ook kunnen de Reer Hamar hun positie verstevigen door het aangaan van een huwelijk met een lid van een meerderheidsclan in het bijzonder de Hawiye Abgal en de Habr Gedir. Dat betekent dat Reer Hamar families waarvan een dochter trouwt met een man uit een sterke clan een zekere mate van

¹⁶⁸ UK Home Office, *Majority of Clans and Minority Groups*, juni 2017; Minority Rights Group International, *Peoples under Threat 2018*, 2018.

¹⁶⁹ US Department of State, *Country reports on Human Rights Practices for 2017*, p.23, 2018.

¹⁷⁰ Een vertrouwelijke licht toe 'dat de afspraken netjes worden nagekomen en dat de exact afgesproken zetels toegekend. Vaak gaan de grote clans echter op zoek naar iemand binnen de minderheid die vervolgens wordt geselecteerd als vertegenwoordiger van die minderheid maar in feite is hij niet hun vertegenwoordiger. Vaak is het een vrouw (echtgenote) van een lid van een meerderheidsclan. Dan heeft de minderheidsgroep op papier bijvoorbeeld twee parlementsleden of ministers maar die zijn ingepalmd door de meerderheid. Ze doen wel mee maar of ze de minderheid vertegenwoordigen daar kunnen vraagtekens bij worden geplaatst', aldus deze bron. Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.54, oktober 2017.

¹⁷¹ Landinfo, *Query response Somalia Low status groups*, p. 8, 12 december 2016; Landinfo, *Somalia: Security challenges in Mogadishu*, p.13, 15 mei 2018.

¹⁷² BFA/SEM, *Sicherheitslage in Somalia*, p.14, juni 2017.

bescherming genieten van de zijde van die clan. Toch kunnen zij nog steeds het slachtoffer worden van afpersing en chantage door milities van de andere grotere clans.¹⁷³

Huwelijken tussen leden van verschillende clans

Hiervoor werd opgemerkt dat huwelijken tussen leden van minderheidsclans en meerderheidsclans voorkomen. Toch kunnen interclan huwelijken soms leiden tot uitwassen. Zo werd in oktober 2018 een man levend verbrand in Mogadishu omdat hij naar verluidt betrokken was bij het huwelijk tussen zijn neef en de bruid, beiden behorende tot verschillende clans. De familie van de bruid zou het huwelijk hebben afgekeurd. De neef behoorde tot de minderheidsgroep *Bantu Jareer*, zijn bruid behoorde tot een meerderheidsclan. Het slachtoffer van de lynchpartij zou het huwelijk hebben gefaciliteerd en het bruidspaar een schuilplek hebben geboden. Meerdere bronnen hebben verklaard dat dit een exceptionele situatie betrof en dat veel Somaliërs hun verontwaardiging hebben uitgesproken over dit incident.¹⁷⁴

2.4.3

Vrouwen

De voorlopige grondwet van 1 augustus 2012 geeft vrouwen gelijke rechten als mannen. In de praktijk bleef de situatie van de vrouw uiterst zorgelijk.¹⁷⁵ Somalië scoort consistent zeer slecht op ranglijsten die de positie van de vrouw beoordelen. De *Thomas Reuter Foundation* plaatst Somalië op de 4e plek van gevaarlijkste landen ter wereld voor vrouwen.¹⁷⁶

In de praktijk worden vrouwen in Somalië geconfronteerd met aanzienlijke officiële, culturele en sociale barrières. In termen van politieke vertegenwoordiging werd niet voldaan aan het doel van 30 procent voor vrouwelijke politieke vertegenwoordiging voor de verkiezingen van 2016/17. De verkiezingsresultaten waren echter een verbetering ten opzichte van het vorige parlement: vrouwen vormen nu 24 procent van het Lagerhuis (tegenover veertien procent in het vorige parlement) en 23 procent in het nieuw gevormde Hogerhuis.

Formele participatie van vrouwelijke arbeidskrachten wordt beperkt door culturele normen die bepalen dat vrouwen verantwoordelijk zijn voor huishoudelijk werk. Gezien de wijdverspreide armoede en het grote aantal alleenstaande moeders, werken veel vrouwen op de informele arbeidsmarkt. De participatie van vrouwen in het onderwijs is aanzienlijk minder dan die van de mannelijke bevolking, volgens UNICEF is 25% van de vrouwen tussen 15 en 24 jaar oud alfabeet.¹⁷⁷

Vrouwen en meisjes die ontheemd raken zijn kwetsbaarder voor gendergerelateerd geweld. Seksueel en gendergerelateerd geweld bleef wijdverspreid. *Het Integrated Management System* van Somalië, een overheidsinstantie, documenteerde ten minste vierhonderd gevallen van gendergerelateerd geweld in Zuid- en Centraal-Somalië, zo meldt Amnesty International in het rapport *The State of the World's Human Rights* over 2017. De droogte leidde ertoe dat meer vrouwen werden gescheiden van hun familie, waardoor ze een groter risico liepen op seksueel en

¹⁷³ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Somalië*, p.64, 30 maart 2016; UK Home Office, *Country Policy and information note Somalia: Majority clans and minority groups in south and central Somalia* v.2.0., p.30, juni 2017.

¹⁷⁴ Hiraan Online, *Somalis hope to end inter-clan discrimination after violent dispute*, 22 oktober 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

¹⁷⁵ UK Home Office, *Country Policy and Information note, Somalia: women fearing gender based harm and violence*, p.10, april 2018.

¹⁷⁶ Thomas Reuter Foundation, *The world's most dangerous countries for women 2018*, <http://poll2018.trust.org/>, geraadpleegd op 24 oktober 2018.

¹⁷⁷ Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT), *Country Information Report – Somalia*, paras 3.21 tot 3.23, 13 juli 2017, <http://dfat.gov.au/about-us/publications/Documents/country-information-report-somalia.pdf>

gendergerelateerd geweld, vooral omdat ze werden gezien als vrouwen die "mannelijke bescherming" ontbeerden.¹⁷⁸

Alleenstaande vrouwen

De slechte veiligheidssituatie in Somalië treft in het bijzonder alleenstaande vrouwen die geen bescherming van een clannetwerk hebben en vrouwen die ontheemd zijn.¹⁷⁹ Deze factoren, alsmede het patriarchale systeem, leiden tot een hoge mate van discriminatie en uitsluiting. Vooral vrouwen uit zwakke clans die in vluchtelingenkampen leven, zijn bijzonder kwetsbaar en hebben onvoldoende bescherming tegen geweld en seksueel misbruik. In een VN-rapportage over 2018 wordt opgemerkt dat tachtig procent van de geregistreerde incidenten met betrekking tot gendergerelateerd geweld betrekking heeft op ontheemden. In 96% van deze gevallen betrof het vrouwen of meisjes.¹⁸⁰ In termen van clanbescherming zijn vrouwen grotendeels afhankelijk van een bestaand mannelijk netwerk dat hen kan vertegenwoordigen in Xeer-onderhandelingen (zie paragraaf 2.3.5).¹⁸¹ Ook in Mogadishu zouden alleenstaande vrouwen zonder netwerk extra kwetsbaar zijn voor geweld.¹⁸² In de ontheemdenkampen kunnen vrouwen het slachtoffer worden van misbruik en seksueel geweld van de zijde van familie, vreemden, bewakers van het kamp, leden van AMISOM-troepen of politie.¹⁸³

Het *UK Home Office* concludeerde in april 2018 op basis van de voorhanden zijnde landeninformatie dat voor alleenstaande vrouwen en alleenstaande moeders met kinderen, in het bijzonder zij die behoren tot minderheidsgroepen, geen binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief voorhanden is, indien een netwerk dat belangrijke steun kan verlenen ontbreekt of indien zij niet in hun bestaan kunnen voorzien.¹⁸⁴ Op 30 mei 2018 heeft het kabinet het wetsvoorstel gericht tegen seksuele misdrijven goedgekeurd (zie ook hieronder). UNSOM werkt nauw samen met de overheid en het maatschappelijk middenveld om het wetsvoorstel verder uit te werken. Een vertrouwelijke bron meldt dat het wetsvoorstel af is maar 'te controversieel omdat het te vooruitstrevend is'. Er zou onvoldoende draagvlak zijn gecreëerd om het door het parlement te loodsen.¹⁸⁵

Opvang slachtoffers seksueel geweld

In het vorige ambtsbericht werd melding gemaakt van het feit dat er weinig opvangmogelijkheden zijn voor vrouwelijke slachtoffers van seksueel geweld. De extreme regenval in begin 2018, na de periode van langdurige droogte met als gevolg overstromingen, heeft geleid tot vernietiging van basale infrastructurele voorzieningen zoals opvangposten voor slachtoffers van gendergerelateerd geweld, ziekenhuizen en scholen.

De opvang voor slachtoffers van seksueel geweld wordt beheerd door de VN of (internationale) ngo's. De drempel voor vrouwen om naar een opvanghuis te gaan is hoog vanwege het sociale stigma dat op seksueel geweld rust. Naast het bieden van

¹⁷⁸ Ministerie Van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië*, oktober 2017; United Nations Population Fund, *Somalia GBV Sub-Cluster Bulletin*, april-juni 2018; Vertrouwelijke bron, 20 november 2018; Amnesty International, *The State of the World's Human Rights, Somalia 2017/18*, februari 2018.

¹⁷⁹ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, p.57, oktober 2017.

¹⁸⁰ United Nations, Security Council, *Report of the Secretary General on Somalia*, p. 12, 30 augustus 2018.

¹⁸¹ Lifos, *Somalia: The position of women in the clan system*, p.13, april 2018.

¹⁸² Danish Refugee Council, *South and central Somalia security situation, al-Shabaab Presence, and Target Groups*, p.12, p.55, maart 2017

¹⁸³ Human Rights Watch, *World Report 2018-Somalia*, 2018; Human Rights Watch, *World Report 2019, Somalia events of 2018*, januari 2019.

¹⁸⁴ UK Home Office, *Country Policy and Information note, Somalia: women fearing genderbased harm and violence*, p.8, april 2018.

¹⁸⁵ UN security Council, *Report of the Secretary-General on Somalia*, 30 augustus 2018; Vertrouwelijke bron, 28 januari 2019.

accommodatie aan slachtoffers bestaat hulp aan deze groep onder andere uit medische assistentie, materiële hulp, juridische diensten en psychosociale hulp.¹⁸⁶ Het *Elman Peace and Human Rights center* in Mogadishu biedt via de ngo *Sister Somalia* opvang, advies, medische zorg en huisvesting aan vrouwen die dit nodig hebben. Ook de ngo *Save Somali Women and Children* onderhoudt een crisiscentrum in Mogadishu waar ondersteuning wordt verleend aan slachtoffers van seksueel geweld.¹⁸⁷

Sexual offences bill

Op 30 mei 2018 keurde het kabinet van de federale regering van Somalië unaniem een wetsvoorstel goed waarin een aantal seksuele delicten strafbaar wordt gesteld. Het wetsvoorstel was reeds op 31 december 2015 ingediend.¹⁸⁸

De bestaande wetgeving rond seksueel geweld is gebaseerd op een wet uit 1962 die op zijn beurt weer zijn oorsprong vindt in oude koloniale Italiaanse wetten. In deze wetgeving is de bescherming van slachtoffers van seksueel geweld niet goed geregeld, aldus een artikel van *the London School of Economics and Political Science*. Zo kan het volgens deze bron voorkomen dat zij die aangifte doen van seksueel geweld eerder zelf worden gearresteerd voor 'belediging' dan dat de daders van seksueel geweld worden aangepakt. Het wetsvoorstel moet nog door het parlement worden goedgekeurd.¹⁸⁹

Pogingen om seksueel geweld en genderkwesties in Somalië aan te pakken, blijven moeilijk en houden de gemoederen verdeeld. In 2016 heeft het ministerie van Vrouwen- en Mensenrechtenontwikkeling een nationaal genderbeleid uitgebracht dat onder meer pleitte voor de invoering van een quotasysteem bij de komende verkiezingen. Een groep islamitische sjeiks sprak een fatwa uit over dat beleid en verklaarde dat het toegestaan was iedereen te doden die betrokken was bij de ontwikkeling ervan. Het was een volgens de bron een 'grimmige herinnering' aan het feit dat personen die beogen aanpassingen door te voeren van de strikte gendernormen, die in de Somalische samenleving heersen, gevaar lopen.¹⁹⁰

Genitale verminking bij vrouwen.

In Somalië wordt ongeveer 98% van de meisjes besneden. Het aantal vrouwen en meisjes slachtoffer van genitale verminking in Somalië blijft de hoogste in de wereld en er zijn weinig aanwijzingen dat er in de loop van de tijd veranderingen op dit gebied hebben plaatsgevonden. Er zijn geen actuele, accurate gegevens over de praktijk om (beleids)programma's te ontwikkelen. Genitale verminking is volgens de Somalische grondwet verboden, maar het voortdurende gebrek aan een nationale wet die alle vormen van genitale verminking strafbaar stelt en bestraft, ondermijnt de inspanningen van alle partijen die er aan werken om de praktijk in het land te beëindigen. Volgens de organisatie *28 Too Many*, die zich inzet om genitale verminking uit te bannen, zal het beëindigen van deze praktijk in Somalië een complexe uitdaging blijven. De implementatie van nationale wetgeving is een

¹⁸⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal Somalië*, oktober 2017; UNFPA Somalia, *GBV Sub- cluster bulletin April-June 2018*, augustus 2018.

¹⁸⁷ Sister Somalia, Save Somali Women and Children, http://www.sswc-som.com/gbv_crisis.html, geraadpleegd op 24 oktober 2018

¹⁸⁸ The London School of Economics and Political Science, *By balancing Sharia law and the new Sexual Offences Bill, Somalia is legislating for the 21st century*, 14 juni 2018; United Nations Assistance Mission in Somalia, *Annual 16-day campaign of activism against gender-based violence is launched in Somalia*, 25 november 2018.

¹⁸⁹ The London School of Economics and Political Science, *By balancing Sharia law and the new Sexual Offences Bill, Somalia is legislating for the 21st century*, 14 juni 2018.

¹⁹⁰ Ibid; Punt van discussie bij de behandeling van de Sexual offences bill betrof onder andere verkrachting binnen het huwelijk. In de Somalische context wordt dat niet als een issue gezien. Het wordt als een element van buitenstaanders gezien. Ook de leeftijdsgrens voor het huwelijk leverde discussie op. Vertrouwelijke bron, 21 november 2018.

belangrijk onderdeel van de strategie om deze praktijk te beëindigen. Volgens deze organisatie zal implementatie duidelijk maken dat de regering zich inzet voor de bescherming van vrouwen en meisjes en daarmee kunnen bijdragen aan het uitbannen van de schadelijke praktijken.¹⁹¹

Genitale verminking kan fatale gevolgen hebben. Zo berichtten verschillende media dat in juli 2018 een tien jaar oud meisje was omgekomen nadat zij was besneden.¹⁹² Het meisje is naar verluidt gestorven als gevolg van bloedverlies enkele dagen na de besnijdenis. Het incident werd naar buiten gebracht door een activist werkzaam voor het *Galkayo Education Centre for Peace and Development*. Het incident had tot gevolg dat de regering van Somalië, voor de eerste keer in de geschiedenis van het land uitsprak dat personen die zich schuldig maken aan genitale verminking vervolgd zullen worden.¹⁹³ De openbaar aanklager kondigde bij de slotverklaring van een bijeenkomst tegen vrouwenbesnijdenis in Mogadishu aan de zaak te onderzoeken in samenwerking met de recherche.¹⁹⁴ De vicepremier van Somalië heeft naar aanleiding van dit incident in een videoboodschap op Twitter verklaard dat 'dit een beslissend moment is in Somalië'.¹⁹⁵ In de praktijk blijkt het vaak lastig daadwerkelijk daders te kunnen berechten. Familieleden van slachtoffers werken vaak niet mee aan het onderzoek.¹⁹⁶

2.4.4

LHBT's

Homoseksualiteit is illegaal in Somalië. Het Wetboek van Strafrecht uit 1962 stelt dat seksuele gemeenschap tussen twee mensen van hetzelfde geslacht strafbaar is met een gevangenisstraf van drie maanden tot drie jaar. Een *act of lust*, anders dan geslachtsgemeenschap, kan worden bestraft met een gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar. Het Wetboek van Strafrecht wordt in Zuid- en Centraal-Somalië echter nauwelijks toegepast.¹⁹⁷

De positie van homoseksuelen in Somalië bleef in de verslagperiode ongewijzigd slecht. Het onderwerp is taboe en wordt doodgezwegen, ook in de media. Het *US Department of State* meldt dat er nog steeds sprake is van sociale stigmatisering van LHBT's in Somalië. Er zijn geen LHBT-organisaties bekend in Somalië evenmin is er sprake van georganiseerde LHBT-activiteiten.¹⁹⁸

Het is niet bekend of de overheid tijdens de verslagperiode een actief vervolgingsbeleid voerde tegen LHBT's.

2.4.5

Minderjarigen

Somalië heeft een zeer jonge bevolking. Het totaal aantal inwoners bedraagt volgens een opgave van UNICEF uit 2016 ruim veertien miljoen inwoners, waarvan ruim zeven miljoen inwoners jonger zijn dan achttien jaar. Van hen zijn ruim twee miljoen kinderen jonger dan vijf jaar.¹⁹⁹

¹⁹¹ 28 Too Many, *Somalia: The law and FGM*, juli 2018.

¹⁹² The Independent, *Father defends use of FGM despite death of his 10-year-old daughter; Man believes girl was 'taken by Allah' and hits back at criticism of practice*, 23 juli 2018; The Guardian, *10-years-old girl bleeds to death after female genital mutilation*, 20 juli 2018; The Irish Times, *Somalia promises first FGM prosecution after death of girl (10)*, 25 juli 2018.

¹⁹³ Trouw, *Aanklacht na fatale besnijdenis*, 27 juli 2018, The Guardian, *Death of 10-year-old girl prompts first FGM prosecution in Somalia's history; Campaigners say investigation into case of girl who bled to death marks a 'defining moment' for country*, 26 juli 2018.

¹⁹⁴ <https://twitter.com/GMCEndFGM/status/1022081447484633089>

¹⁹⁵ <https://twitter.com/GMCEndFGM/status/1022408275416043521>

¹⁹⁶ National Public Radio, *2 Young sisters die after undergoing female genital mutilation*, 14 september 2018; Vertrouwelijke bron, 20 november 2018.

¹⁹⁷ Ministerie van Buitenlandse Zaken, Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië, oktober 2017, p.61-62

¹⁹⁸ US Department of State, *Country reports on human rights practices for 2017*, p. 23, Somalia, 2018.

¹⁹⁹ UNICEF, *The State of the World's Children 2017, Children in a Digital World*, p.177 December 2017.

De gebrekkige Somalische rechtsstaat maakt dat kinderen snel in een situatie terecht kunnen komen waarin ze worden uitgebuit en misbruikt. Het ontheemd raken van grote aantallen Somaliërs als gevolg van chronische conflicten, droogte en hongersnoden heeft geresulteerd in de scheiding van kinderen en hun families, wat hen blootstelt aan uitbuiting, geweld en misbruik. Kinderen van ontheemden en minderheden zijn bijzonder kwetsbaar. De veiligheidssituatie, conflicten en wijdverspreide armoede hebben geleid tot afbreuk van beschermingsmechanismen die families normaal gesproken bieden. Het gebrek aan bestaansmiddelen heeft tot gevolg dat jonge mannen en jongens worden gerekruteerd voor de strijdkrachten. Om dezelfde reden komen meisjes en vrouwen in een situatie van seksuele uitbuiting terecht.²⁰⁰ De *UN Security Council* refereert aan een onderzoek van de *Country Task Force on Monitoring and Reporting* en spreekt van 1.426 ernstige mensenrechtenschendingen van 1.239 kinderen over de periode januari 2018 tot augustus 2018, onder wie 168 meisjes. De meerderheid van deze schendingen betrof de rekrutering en inzet van kinderen als soldaat (723 gevallen). Ook ontvoeringen van en seksueel geweld tegen kinderen werden geregistreerd. Verder maakt de *Task Force* melding van acht aanvallen gericht tegen scholen en één aanval tegen een ziekenhuis. In zeven gevallen betrof het de ontzegging van toegang tot humanitaire hulp.²⁰¹

Rekrutering

Human Rights Watch (HRW) heeft onderzoek gedaan naar de positie van jongens die beschuldigd worden van misdrijven verband houdend met de nationale veiligheid.²⁰² Het rapport beschrijft de situatie van jongens die veelal door Al-Shabaab zijn geronseld en vervolgens bij acties van het regeringsleger worden opgepakt.

De misstanden en ontberingen die kinderen ondervinden terwijl ze in handen zijn van Al-Shabaab, eindigen niet wanneer ze in hechtenis van de overheid komen, ongeacht of ze zich hebben overgegeven, gevangen werden genomen, of werden gearresteerd tijdens gevechten. De Somalische autoriteiten behandelen kinderen die worden geassocieerd met Al-Shabaab in de eerste plaats als volwassenen en criminelen, in plaats van als slachtoffers van het conflict. Als excuus verschuilen de autoriteiten zich achter een verouderd en slecht functionerend juridisch systeem en zeer reële veiligheidsrisico's.²⁰³

Het *US Department of State* heeft over 2017 gerapporteerd dat verschillende strijdende partijen gebruik maken van kindsoldaten. Het gaat om het Somali National Army (SNA) en geallieerde militias, de Ahlu Sunna Wal Jama'a (ASWJ) militie²⁰⁴, clanmilities en Al-Shabaab waarbij de laatste groepering zich het meest schuldig maakt aan het inzetten van kindsoldaten. Officials van de VN maakten melding van rekrutering en inzet van meer dan 2.100 kinderen in 2017. Het aantal door Al-Shabaab gerekruteerde en ingezette kinderen steeg aanzienlijk ten opzichte van het jaar 2016. Het aantal kinderen dat door het SNA en ASWJ werd ingezet daalde. Ook de National Intelligence and Security Agency (NISA) zou zich naar verluidt schuldig maken aan het gebruik van kinderen als informanten. De kinderen die actief waren voor het SNA werden primair gebruikt voor het dragen van

²⁰⁰ UNICEF Somalia, *Child Protection Strategy Note 2018-2020*, p.1, 2018.

²⁰¹ UN Security Council, *Report of the Secretary-General on Somalia*, 30 augustus 2018 p.12; UNICEF Somalia, *Child Protection Strategy Note 2018-2020*, 2018.

²⁰² Human Rights Watch, *'It's like we're always in a prison' Abuses against boys accused of National security offenses in Somalia*, februari 2018 p. 2

²⁰³ Ibid.

²⁰⁴ Rond december 2017 sloten de ASWJ en de regering van Galmudug een deal waardoor ASWJ officieel opging in de Galmudug overheid. In de praktijk bestaat de beweging, inclusief militias nog steeds. Vertrouwelijke bron, 28 januari 2019; Garowe online, *Somalia: Galmudug, ASWJ leaders sign power sharing deal*, 6 december 2017

materiaal en het doen van boodschappen. Er waren echter ook onbevestigde berichten dat het SNA gebruik maakte van kinderen als frontsoldaten in Hirshabelle. Ook zouden kinderen die Al-Shabaab ontvluchtten direct worden betrokken bij de strijd door aan de overheid gelieerde strijdkrachten. AMISOM zou zich niet hebben schuldig gemaakt aan voornoemde praktijken.²⁰⁵

In 2017 bleef Al-Shabaab kinderen gebruiken voor vijandelijkheden zoals het plaatsen van explosieven en het uitvoeren van aanslagen. Ook gebruikt Al-Shabaab kinderen voor ondersteunende diensten zoals het dragen van munitie, water en voedsel, het verplaatsen van gewonde en gedode strijders, het verzamelen van informatie en dienst doen als bewaker. Ook zou Al-Shabaab een onbekend aantal meisjes tot slaaf hebben gemaakt en hen hebben gebruikt voor seksuele diensten. Al-Shabaab deed aanvallen op scholen, madrassas²⁰⁶ en moskeeën met als doel rekrutering. In landelijke gebieden van Galmudug dwongen de terroristen leerlingen, sommigen zeven jaar oud, tot deelname aan door Al-Shabaab gerunde madrassas. De kinderen worden daar militair getraind en geïndoctrineerd.²⁰⁷

Hulp aan kinderen

Humanitaire organisaties hebben hun hulp aan kinderen die zijn getroffen door het gewapende conflict opgeschaald. Tussen januari en juni 2018 heeft het *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* (OCHA) ruim 4.300 alleenstaande kinderen of kinderen die zijn gescheiden van hun ouders kunnen bereiken met diverse soorten van hulp waaronder het opsporen en herenigen van familieleden, het bieden van materiële assistentie en psychosociale hulp en het inschakelen van pleeggezinnen voor alleenstaande kinderen. In dezelfde periode werden 415 kinderen (89 meisjes en 326 jongens), na hun vrijlating of redding van gewapende strijdkrachten of groepen opgenomen in door UNICEF gefinancierde re-integratiecentra in de Banadir regio, Hirshabelle, Zuid-West Staat en Puntland. Veel kinderen lopen het risico langere tijd van hun familie gescheiden te blijven omdat hereniging alleen mogelijk is als hun oorspronkelijke woongebied veilig is.²⁰⁸

Heropvoeding

De opsluiting van jongeren in instellingen, zoals internaten en rehabilitatie/re-educatie centra, maar ook gevangenissen op verzoek van gezinnen die hun kinderen in het gareel wilden houden, bleef een probleem. Jongeren worden daar tegen hun wil opgesloten en lopen het risico op mishandeling. Deze praktijk doet zich met name voor bij diaspora-kinderen. De familie betaalde om hun kinderen, die bijvoorbeeld kampen met problemen rond het gebruik van middelen, op te sluiten als behandelmethode vanwege het ontbreken van andere behandelmogelijkheden. Door bemiddeling van de familie werken rechters in sommige gevallen mee aan strafrechtelijke veroordelingen voor gedragingen die eigenlijk geen strafbare feiten betreffen (bijvoorbeeld Qat kauwen of een poging te emigreren naar Europa).²⁰⁹

2.4.6

Zakenlieden

Voor informatie over de positie van zakenlieden wordt verwezen naar paragraaf 1.1.1.

²⁰⁵ US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2018 - Country Narratives - Somalia*, 2018

²⁰⁶ Een madrassa is een school waar de koran wordt onderwezen.

²⁰⁷ US Department of State, *Trafficking in Persons Report 2018 - Country Narratives - Somalia*, 2018.

²⁰⁸ OCHA, *Humanitarian Bulletin Somalia*, juli 2018.

²⁰⁹ US Department of State, *Country Reports on human rights practices for 2017, Somalia*, p.5 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018. Vertrouwelijke bron, 26 januari 2019; Vertrouwelijke bron, 28 januari 2019.

3 Vluchtelingen en ontheemden

Somalië staat wereldwijd op de vijfde plaats als het gaat om landen waar de meeste vluchtelingen vandaan komen. In 2017 bedroeg dat aantal bijna een miljoen. Het merendeel van de Somalische vluchtelingen, ruim 800.000, wordt in de regio opgevangen (Kenia, Jemen, Ethiopië en Uganda).²¹⁰

In eerdere ambtsberichten is uiteengezet dat de veiligheidssituatie niet alleen wordt bepaald door geweld en conflict maar ook door omgevingsfactoren als voedselonveiligheid en droogte. In de afgelopen jaren vluchtten honderdduizenden Somaliërs naar kampen in buurlanden. Een deel daarvan vluchtte niet, of niet uitsluitend, voor geweld of vervolging. Dat geldt ook voor de huidige verslagperiode. De droogte in 2016/2017 heeft geleid tot nog meer ontheemden. Een hongersnood kon ternauwernood worden afgewend.²¹¹

In april 2018 was sprake van een recordniveau aan neerslag. Het regenseizoen (*Gu* in het Somalisch) in juni 2018 heeft de hoop gevoed op substantiële aanvulling van waterreserves en op het herstel van het akkerland en de veestapel. De vooruitzichten zijn dat de voedselzekerheid zal verbeteren in de gebieden die het ergste zijn getroffen door de droogte. De keerzijde van de grote hoeveelheid neerslag was dat er in sommige gebieden sprake was van grootschalige overstromingen die op hun beurt hebben geleid tot ontheemden. Volgens een opgave van de UNHCR betrof het in de periode van 1 januari 2018 tot 30 juni 2018 alleen vanwege de overstromingen 274.000 ontheemden.²¹² Ondanks het einde van de langdurige droogteperiode blijft de voedselvoorziening precair. Ruim vijf miljoen mensen blijven afhankelijk van ondersteuning.²¹³

Ondanks de zorgelijke situatie zijn ook in deze verslagperiode weer duizenden Somaliërs teruggekeerd naar hun eigen geboortegrond of die van hun (groot)ouders.²¹⁴

3.1 Ontheemden- en vluchtelingenstroom

Het totaal aantal ontheemden in Somalië bedroeg op 28 februari 2018 ruim 2,6 miljoen. In de periode van januari tot september 2018 raakten 760.000 personen ontheemd. Veel ontheemden vluchtten voor geweld of onveiligheid. Toch bleek juist in 2018 de combinatie van droogte gevolgd door overstromingen een belangrijke oorzaak voor ontheemding; vele honderdduizenden Somaliërs verlieten om die redenen hun oorspronkelijke woonplaats. Hierboven werd reeds opgemerkt dat in 2017 zich bijna een miljoen Somaliërs als vluchteling buiten de landsgrenzen bevonden. Veel Somalische vluchtelingen en asielzoekers verblijven in de buurlanden Ethiopië en Kenia (respectievelijk ruim 257.000 en 256.000). Ook Jemen (ruim 256.000) biedt onderdak aan een substantieel deel van deze groep. Andere

²¹⁰ UNHCR, *Global Trends, forced displacement in 2017*, 19 juni 2018; UNHCR, *Operational update 1-30 September*, 2018; Vertrouwelijke bron, 22 november 2018.

²¹¹ OCHA, *Humanitarian Bulletin Somalia*, juli 2018; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië*, oktober 2017 p.66; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen Ambtsbericht Somalië*, 30 maart 2016, p.66; IOM, *Enabling a better understanding of migration flows (and its root causes) from Somalia towards Europe*, april 2017 p.9.; Vertrouwelijke bron, 22 november 2018.

²¹² UNHCR, *Factsheet, Somalia 1-30 juni 2018*, 2018.

²¹³ OCHA, *Humanitarian Bulletin Somalia*, juli 2018.

²¹⁴ Norwegian Refugee Council, *Nearly impossible to close down Dadaab*, 13 juni 2018; UNHCR, *Yemen factsheet*, juni 2018.

landen die opvang bieden zijn Uganda, Djibouti en Eritrea. De meeste vluchtelingen en asielzoekers komen uit de regio's Banadir (22%), Gedo (21%), Lower Juba (18%) en Bay (14%). Kleinere aantallen zijn afkomstig uit Middle Juba (8%), Bakool (4%) en Lower Shabbelle (3%). De resterende negen procent komt uit de overige districten. Somalische vluchtelingen en asielzoekers zoeken hun heil uiteraard ook in landen buiten Afrika. Die aantallen liggen beduidend lager.²¹⁵

Volgens een opgave van de UNHCR waren er in augustus 2018 ruim 1.800 ontheemdenkampen in Somalië. Bijna de helft (ruim achthonderd) van deze kampen was gesitueerd in, of in de nabijheid van, Mogadishu. Ook in en rond de steden Baydhabba, Kismayo en Belet Weyne zijn enkele honderden kampen gelegen. Van de kampen is 95% gesitueerd in stedelijke gebieden. De resterende vijf procent ligt op het platteland. Ruim 1,6 miljoen ontheemden konden blijkens een opgave van de UNHCR in augustus 2018 worden bereikt. Van de ontheemdenkampen is slechts 21% gepland; 79% van de kampen ontstond spontaan.²¹⁶

Volgens *UN Habitat* is sociale, economische en ruimtelijke integratie van ontheemden grotendeels onmogelijk gebleken. Daar zijn verschillende redenen voor. Ontheemden worden door de gemeenschappen waar zij worden gehuisvest als buitenstaanders gezien. Daarnaast hebben ontheemden geen zekerheid over het gebruik van het land dat zij bewonen, vaak bieden de lokale autoriteiten tijdelijke huisvesting en is er geen zicht op meer permanent verblijf. In de verslagperiode was er sprake van gedwongen en onaangekondigde ontruiming van ontheemden in Mogadishu. Somalië behoort tot de meest geurbaniseerde landen van Afrika. Ontheemding (veel mensen ontvluchten het platteland) speelt daarbij een belangrijke rol.²¹⁷

Vluchtelingen uit de regio

Somalië vangt ook vluchtelingen en asielzoekers uit de regio op. Blijkens data van de UNHCR bedroeg het aantal geregistreerde personen op 31 augustus 2018 bijna 32.000 van wie de helft als vluchteling is erkend en de andere helft als asielzoeker stond geregistreerd. Dit is een toename van ruim 4.000 personen in vergelijking met september 2017 toen ruim 27.000 personen stonden geregistreerd. Een grote groep vluchtelingen is afkomstig uit Jemen, circa 11.000. Van de asielzoekers in Somalië is het grootste deel, ruim 15.000, afkomstig uit Ethiopië.²¹⁸ De overige nationaliteiten worden gevormd door personen uit Syrië, Tanzania en Eritrea.

3.2 Opvang in de regio

Veel Somaliërs worden opgevangen in de regio. Hieronder een overzicht van de belangrijkste landen waar Somaliërs hun toevlucht hebben gezocht.

²¹⁵ UNHCR, *Displacement of Somalis: Refugees, asylum-seekers and IDPs*, 31 mei 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/details/64394>; UNHCR, *Global Trends, forced displacements 2017*, p.73, 19 juni 2018.

²¹⁶ Voor de goede orde wordt opgemerkt dat het overzicht van de UNHCR niet alleen Zuid- en Centraal betreft, maar ook Puntland en Somaliland. UNHCR CCCM Somalia, *Detailed Site Assessment*, juli 2018, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/64414>

²¹⁷ UN Habitat, *Land and Conflict in Jubaland, Root Cause Analysis and recommendations*, mei 2018; Amnesty International, *Somalia: Satellite imagery reveals devastation amid forced evictions of thousands who fled conflict and drought*, 19 januari 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018.

²¹⁸ UNHCR, *Refugees and asylum-seekers statistical report with UNHCR*, 31 augustus 2018.

Kenia

Volgens de UNHCR bedroeg het aantal Somalische vluchtelingen en asielzoekers in Kenia op 31 mei 2018 ruim 255.000. De grootste groep Somaliërs verblijft in het vluchtelingenkamp Daadab.²¹⁹

Onduidelijk is wat de exacte plannen zijn met Dadaab. Een eerdere poging van de Keniaanse autoriteiten het kamp te sluiten werd gedwarsboomd door een uitspraak in februari 2017 door het Keniaanse Hooggerechtshof, waarbij de beslissing van de Keniaanse overheid om Dadaab te sluiten werd vernietigd. De beslissing van de overheid zou in strijd zijn met de grondwet.²²⁰

In juni 2017 heeft het Keniaanse parlement een nieuwe wet voor vluchtelingen goedgekeurd die een gunstiger klimaat voor werk en reizen voor vluchtelingen mogelijk maakt. De president heeft de wet echter niet goedgekeurd en het voorstel is teruggegeven aan de wetgevende macht. Ondertussen maakt Kenia deel uit van het *Comprehensive Refugee Response Framework* (CRRF), dat is bedoeld voor het vinden van duurzame oplossingen bij ontheemding, zoals hervestiging, integratie of terugkeer. Eind 2017 is een CRRF-pilot gestart. Ook hier lijkt de Keniaanse regering niet voorop te lopen met de daadwerkelijke implementatie.²²¹

Ethiopië

In Ethiopië verblijven ruim 256.000 Somalische vluchtelingen (stand per juli 2018). In 2017 kwamen in Ethiopië bijna 6.700 nieuwe vluchtelingen uit Somalië aan. Dat betrof een toename ten opzichte van de jaren 2015 en 2016 toen respectievelijk 5.665 en 3.093 Somaliërs werden geregistreerd. In het eerste deel van 2018 was sprake van een daling van het aantal vluchtelingen. De grootste groep Somaliërs verblijft in vluchtelingenkampen. Een klein deel woont in Addis Ababa (de zogenaamde *urban refugees*).²²²

Jemen

In Jemen verbleven op 31 mei 2018 ruim 256.000 Somalische vluchtelingen, waarvan de meeste in het zuidelijk deel van het land. Mede vanwege het oorlogsgeweld keerden vanaf begin 2017 tweeduizend Somaliërs terug naar hun eigen land. De UNHCR moedigt terugkeer niet aan omdat er geen sprake is van een duurzame oplossing. Wel ondersteunen ze Somaliërs die willen terugkeren.²²³

3.3 Activiteiten van internationale organisaties

Activiteiten VN en ngo's in Somalië

In Somalië waren in de verslagperiode meerdere internationale organisaties en ngo's actief. Hieronder bevonden zich VN-organisaties als UNHCR, UNICEF, *World Health Organisation* (WHO), *Food and Agriculture Organization of the United Nations* (FAO), *World Food Programme* (WFP), OCHA en UNODC en internationale hulporganisaties, zoals de *Danish Refugee Council* (DRC), het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC)²²⁴/de Rode Halve Maan, de Internationale Organisatie voor Migratie

²¹⁹ UNHCR, *Registered Refugees and Asylum seekers Kenya*, 31 mei 2018

²²⁰ Norwegian Refugee Council, *Nearly impossible to close Dadaab*, 13 juni 2018

²²¹ Norwegian Refugee Council, *Nearly impossible to close Dadaab*, 13 juni 2018; Vertrouwelijke bron, 22 november 2018.

²²² UNHCR, *Briefing Note Ethiopia*, juli 2018.

²²³ Voice of America, *UN Agencies Help More Somali Refugees Return From Yemen*, 7 augustus 2018; UNHCR, *Displacement of Somalis: Refugees, asylum-seekers and IDPs*, 31 mei 2018.

²²⁴ Het Internationale Rode Kruis heeft haar activiteiten in Somalië beperkt nadat twijfels waren gerezen over de veiligheid en de acceptatie van de organisatie in het veld. In maart 2018 verloor de ICRC een stafid als gevolg van een bomincident in de nabijheid van het kantoor in Mogadishu. In mei 2018 werd een verpleegster werkzaam

(IOM), Oxfam, *Save the Children*, het *International Rescue Committee* (IRC), CARE International, *Action contre La Faim* (ACF), *Islamic Relief Worldwide* (IRW), de *Norwegian Refugee Council* (NRC), de *International NGO Safety Organisation* (INSO) Somalia, *Mercy Corps*, *Nordic International Support Foundation* (NIS). De activiteiten van deze organisaties zijn gericht op het verstrekken van humanitaire hulp, en het stimuleren en ondersteunen van capaciteits- en vredesopbouw.

UN OCHA houdt een overzicht bij van UN-agentschappen en ngo's die activiteiten ontplooiën in Somalië. In september 2018 waren er 328 van dergelijke agentschappen en ngo's actief in Somalië. Veel van deze organisaties zijn vertegenwoordigd in de regio's Galkayo, Belet Weyne, Mogadishu/Benadir, Lower Shabelle en Kismayo.²²⁵

3.4 Terugkeer

Relevant bij terugkeer is het profiel van de terugkerende personen. Daarbij gaat het onder andere om clanafkomst, de sociale positie die men inneemt, of men beschikt over een netwerk en over financiële middelen en het soort vaardigheden waarover men beschikt.²²⁶

Over het lot van de terugkeerders uit de Golfstaten is weinig bekend. Een bron merkte op dat hun situatie in algemene zin waarschijnlijk beter is dan Somaliërs die terugkeren uit oorlogsgebieden als Jemen. Somaliërs die terugkeren uit de Golfstaten hebben daar geld verdiend en mogelijk een bedrag kunnen sparen hetgeen terugkeer kan vergemakkelijken.²²⁷

Het is niet bekend of de autoriteiten in de verslagperiode terugkeerders mishandelden.²²⁸ Een bron meldt dat terugkeerders op de luchthaven kunnen worden ondervraagd door de autoriteiten.²²⁹

Standpunt UNHCR ten aanzien van terugkeer

In mei 2016 verscheen een geactualiseerd en ongewijzigd standpunt van UNHCR over terugkeer naar Zuid- en Centraal-Somalië. Dit document volgde op het eerder verschenen standpunt uit juni 2014 met betrekking tot terugkeer naar Zuid- en Centraal-Somalië.²³⁰

UNHCR roept landen op af te zien van gedwongen terugkeer van personen naar regio's in Zuid- en Centraal-Somalië, die óf getroffen worden door militaire acties en/of de daaruit voortvloeiende ontheemding, óf die kwetsbaar en onzeker blijven na recente militaire acties, óf die onder de volledige of gedeeltelijke controle van gewapende niet-overheidsgroeperingen zijn.²³¹

voor het Rode Kruis ontvoerd. ICRC Blog Somalia, *Somalia: Back-to-back staff security incidents see ICRC scale back operations*, 26 juli 2018.

²²⁵ Veel organisaties zijn betrokken bij voedsel zekerheid (153), drinkwater (106), voedsel (87) en gezondheid (79). Op het overzicht wordt vermeld dat de informatie regelmatig zal worden geactualiseerd. Zie: OCHA, Somalia: *Operational Presence (3W) September 2018*, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/181020_3W_Operational_Presence_Somalia%20August.pdf, geraadpleegd op 14 november 2018.

²²⁶ Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

²²⁷ Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Vertrouwelijke bron, 21 november 2018.

²²⁸ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018

²²⁹ Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

²³⁰ UNHCR, *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia*, p. 3-5, 17 juni 2014 en update I, p.12,13, 30 mei 2016; Vertrouwelijke bron, 20 november 2018.

²³¹ UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, pagina's 12-13, 30 mei 2016.

Ten aanzien van vrijwillige en georganiseerde terugkeer stelt UNHCR dat Somaliërs zo gedetailleerd mogelijk dienen te worden geïnformeerd over de situatie in hun plaats van oorsprong, met betrekking tot de veiligheid, het bestuur en de bestaansmogelijkheden, zodat zij een goed overwogen beslissing ten aanzien van terugkeer kunnen nemen. Somaliërs die overwegen terug te keren naar Somalië, maar die niet naar hun plaats van herkomst kunnen terugkeren, vanwege onveiligheid of andere negatieve ontwikkelingen, dienen voorzien te worden van gedetailleerde informatie over de actuele situatie in de beoogde plaats van vestiging. Personen die overwegen naar Mogadishu te gaan dienen geïnformeerd te worden over de situatie van ontheemden aldaar, ten aanzien van de veiligheid, de huisvesting en de bestaansmogelijkheden, aangezien het aannemelijk is dat personen die terugkeren naar Mogadishu soortgelijke problemen zullen ondervinden als de ontheemden die daar momenteel verblijven. Hetzelfde geldt voor Somaliërs die wensen terug te keren naar andere steden in Zuid- en Centraal-Somalië dan hun oorspronkelijke woonplaats.²³²

In bovenvermeld standpunt betoogt de UNHCR dat de tripartite overeenkomst (tussen de Keniaanse en Somalische regering en UNHCR) over vrijwillige terugkeer van Kenia naar Somalië niet van invloed mag zijn op de beoordeling of asielzoekers uit Somalië internationale bescherming behoeven. UNHCR is een voorstander van vrijwillige terugkeer naar Somalië vanuit de buurlanden of de landen in de regio, mits betrokkenen een goed geïnformeerde en vrijwillige beslissing nemen. De organisatie benadrukt dat de rol, die zij speelt in de ondersteuning van vrijwillige terugkeer naar Somalië en haar betrokkenheid bij het nemen van maatregelen voor de duurzame re-integratie van mensen die terugkeren en ontheemden in Somalië, geen beoordeling door UNHCR impliceert over de veiligheid en andere aspecten van de situatie in Somalië voor individuele personen die om internationale bescherming hebben verzocht.²³³

Voor wat betreft de categorieën Somaliërs, die potentieel voor vluchtelingenstatus in aanmerking komen, en het voorhanden zijn van een binnenlands vlucht- en vestigingsalternatief in Somalië, verwijst het UNHCR-document van mei 2016 naar een UNHCR-document van 17 januari 2014 (International Protection considerations with regard to people fleeing South- and Central Somalia). Dienaangaande is het UNHCR-standpunt sinds januari 2014 ongewijzigd. Voor het UNHCR-standpunt ten aanzien van potentiële risicocategorieën wordt dan ook verwezen naar het algemeen ambtsbericht van december 2014. UNHCR stelde zich destijds op het standpunt dat er geen reëel binnenlands vlucht- of vestigingsalternatief was voor teruggekeerde asielzoekers afkomstig uit Zuid- en Centraal-Somalië en dat gedwongen terugkeer naar Mogadishu ook als te gevaarlijk werd beschouwd. Dit standpunt is ongewijzigd. Ook voor Somalische asielzoekers die hun asielaanvraag baseren op vrees voor vervolging of geweld van de zijde van Al-Shabaab, geldt dat bescherming door de overheid in Mogadishu in het algemeen niet voorhanden is, ofschoon de stad onder controle is van de regeringstroepen samen met AMISOM-troepen. Dit geldt in het bijzonder voor Somaliërs van wie verondersteld kan worden dat zij op de lijst van gezochte personen van Al-Shabaab staan.²³⁴ Recente informatie bevestigt dat in de gebieden die in handen zijn van de overheid en/of AMISOM nog steeds sprake kan zijn van verregaande invloed van Al-Shabaab (zie ook paragraaf 1.1.1).²³⁵

²³² UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, pagina's 12-13, 30 mei 2016

²³³ UNHCR: *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, pagina's 12-13, 30 mei 2016

²³⁴ UNHCR: *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing Southern and Central Somalia*, 17 januari 2014; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Somalië*, 2014, pagina 71

²³⁵ Vertrouwelijke bron, 10 september 2018; Vertrouwelijke bron, 19 november 2018; Vertrouwelijk bron, 23 november 2018.

Praktische belemmeringen bij terugkeer

Meerdere bronnen geven aan dat het in het terugkeerproces ontbreekt aan een duidelijk omlijnde en vastgestelde procedure. Er is onduidelijkheid over welke Somalische overheidsorganisatie verantwoordelijk is als het gaat om terugkeer. De ene keer kunnen dat de immigratieautoriteiten zijn, een andere keer het ministerie van Binnenlandse Zaken weer een andere keer de politie. Ook het ontbreken van een *Memorandum of Understanding* helpt niet mee. Terugkeer verloopt om die reden moeizaam.²³⁶

Terugkeer vanuit buurlanden

Veel Somaliërs die terugkeren uit Kenia zijn afkomstig uit het vluchtelingenkamp Dadaab en reizen veelal over land terug, voornamelijk naar Kismayo. Vanaf 2014 is er sprake van een sterk stijgende lijn in vrijwillig terugkerende Somaliërs vanuit Kenia. Bedroeg het aantal in 2014 nog slechts 485 in 2017 waren dat er al ruim 35.000. Totaal zijn er in de periode vanaf 2010 tot september 2018 ruim 80.000 Somaliërs teruggekeerd vanuit Kenia. De basis voor terugkeer van de Somalische vluchtelingen is een tripartite overeenkomst gesloten in november 2013 tussen Somalië, Kenia en de UNHCR. De terugkeer van Somaliërs uit Kenia bleek in de eerste maanden van 2018 af te nemen. In een interview vertelt de directeur van de *Norwegian Refugee Council* (NRC) in Kenia en Tanzania dat 'sommige inwoners van Dadaab in het kamp zijn geboren en dat zij nooit een stap hebben gezet in het land dat hun (groot)ouders ontvlucht zijn'. Als reden waarom er niet veel Somaliërs meer terugkeren wordt in het interview opgemerkt dat het misschien komt omdat de meeste Somaliërs die wilden terugkeren dat inmiddels al hebben gedaan. Voor de groep Somaliërs die dertig jaar geleden aankwam is de stap van terugkeer groter dan voor de groep die arriveerde na de droogte van 2011, aldus de directeur van de NRC.²³⁷ Vanaf Dadaab tot aan de Somalische grens vinden georganiseerde terugkeertransporten plaats. Na de grensovergang moeten terugkerende Somaliërs hun eigen transport regelen. Als er een konvooi vertrekt wordt AMISOM geïnformeerd over de komst, de aantallen en de bestemming. De terugkeerders krijgen een telefoon mee om contact te kunnen blijven onderhouden. Volgens een bron vinden tijdens de reis vanaf de Somalische grens nauwelijks veiligheidsincidenten plaats. Een internationaal waarnemer heeft opgemerkt dat Al-Shabaab geen bussen aanvalt als zij weten dat zich daarin vluchtelingen bevinden.²³⁸ Volgens de *Danish Demining Group* zijn de terreuraanslagen van Al-Shabaab tot nu toe niet specifiek gericht op ontheemdenkampen of andere gebieden waar terugkeerders waarschijnlijk samenkomen en het is het volgens deze bron onwaarschijnlijk dat dit in de toekomst zal gebeuren.²³⁹

De UNHCR biedt onder andere financiële ondersteuning aan terugkerende Somaliërs. Terugkeerders ontvangen kort na aankomst eenmalig een bedrag van tweehonderd USD. Daarnaast ontvangen zij per huishouden gedurende een periode van een half jaar een maandelijkse bijdrage van eveneens tweehonderd USD. Ook het WFP verleent gedurende zes maanden een maandelijkse bijdrage voor de kosten van voeding. Voor onderwijs kan een bijdrage in de kosten worden verkregen van 25 USD per maand gedurende een schooljaar. Voor onderdak wordt onder voorwaarden een bedrag van duizend USD beschikbaar gesteld.²⁴⁰

²³⁶ Vertrouwelijke bron, 22 november 2018; Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

²³⁷ UNHCR, *Statistical summary*, as of 31 July 2018 <http://www.unhcr.org/ke/figures-at-a-glance>; Norwegian Refugee Council, *Nearly impossible to close down Dadaab*, 13 juni 2018; Rawlence Ben, *City of Thorns*, 2016.

²³⁸ Vertrouwelijke bron, 20 november 2018; Vertrouwelijke bron, 23 november 2018.

²³⁹ Danish Demining Group, *Dadaab Returnee Conflict Assessment*, p.15, augustus 2017

²⁴⁰ UNHCR, *Operational update 1-30 September*, 2018.

Veel Somaliërs die uit het Dadaab vluchtelingenkamp in Kenia terugkeren naar hun vaderland komen in de stad Kismayo terecht. Dit kan op termijn de demografische samenstelling van de stad wijzigen hetgeen van invloed kan zijn op de (machts)positie van de clans in de stad. Van de terugkeerders behoren er slechts weinigen tot de oorspronkelijke bewoners van Kismayo. De meesten komen van de Juba Vallei, Dinsor (Bay-regio), of Gedo-regio. De voornamelijk Digil-Mirifle en Bantu-terugkeerders komen in een reeds bestaande populatie van Digil-Mirifle en Bantu in Kismayo terecht. Zij vormen inmiddels een grote IDP-populatie die woonachtig is in meer dan veertig IDP-kampen, alle overvolle sloppenwijken met tijdelijke gebrekkige woningen. Van de meesten wordt verwacht dat ze permanent in Kismayo blijven in plaats van terug te keren naar hun oorspronkelijke landelijke woongebieden. Volgens een VN-rapport zal het bestaan van een grote populatie van Digil-Mirifle en Bantu opeengepakt in ontheemdenkampen die worden behandeld als tweederangsburgers op lange termijn een gevaarlijke onderliggende bron van conflict vormen. De ontevreden jeugd vormt een gemakkelijke doelgroep voor Al-Shabaab voor het werven van nieuwe aanhangers, aldus *UN Habitat*.²⁴¹

Terugkeer vanuit Nederland

Terugkeer vanuit Nederland naar Somalië vindt plaats, zowel op vrijwillige basis als gedwongen. In 2017 keerden elf personen vrijwillig met ondersteuning van IOM terug naar Somalië. In 2018 (t/m november) ging het om zes personen die vrijwillig terugkeerden.²⁴²

²⁴¹ UN Habitat, *Land and Conflict in Jubaland, Root Cause Analysis and recommendations*, p.42, mei 2018; Danish Demining Group, *Dadaab, Returnee Conflict Assessment*, p. 27, augustus 2017

²⁴² IOM, *Cijfers vrijwillige terugkeer 2016-2018*, <https://www.iom-nederland.nl/nl/vrijwillig-vertrek/cijfers-vrijwillige-terugkeer>, geraadpleegd op 12 december 2018.

4 Bijlagen

4.1 Gebruikte afkortingen

AMISOM	African Union Mission in Somalia
ASWJ	Ahlu Sunna Wal Jama'a
BFA	Das Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl
CID	Central Investigation Department
CISC	Council of Inter State Cooperation
CRRF	Comprehensive Refugee Response Framework
DRC	Danish Refugee Council
EASO	European Asylum and Support Office
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations
GCC	Gulf Cooperation Council
GIA	Galmudug Interim Administration
HRW	Human Rights Watch
ICRC	International Committee of the Red Cross
IDP	Internally Displaced Person
IED	Improvised explosive devices
ILO	International Labour Organisation
IND	Immigration and Naturalization Directorate
INSO	International NGO Safety Organisation
ISWA	Interim South-West Administration
NGO	Niet gouvernementele organisatie
NIEC	National Independent Electoral Commission
NISA	National Intelligence and Security Agency
NRC	Norwegian Refugee Council
NUSOJ	Somalia's National Journalist Union
OCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
SEM	Das Staatssekretariat für Migration
SNA	Somalia National Army
SVB	Suicide Vehicle-born
ToR	Terms of Reference
UN	United Nations
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UNSOM	United Nations Assistance Mission in Somalia
VAE	Verenigde Arabische Emiraten
VN	Verenigde Naties
WFP	World Food Programme
WHO	World Health Organisation

4.2 Geraadpleegde bronnen

Rapporten/Publicaties

Amnesty International:

- *The State of the World's Human Rights Somalia 2017/2018*, februari 2018

Anzalone, Christopher:

- *Black Banners in Somalia: The State of al-Shabaab's Territorial Insurgency and the Specter of the Islamic State Death Sentences and Executions 2017*, 2018.

Australian Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT)

- *Country Information Report – Somalia*, 13 Juli 2017

Danish Demining Group:

- *Dadaab Returnee Conflict Assessment*, augustus 2017

Danish Refugee Council:

- *South and Central Somalia, Security Situation , al-Shabaab Presence, and Target Groups*, maart 2017

Das Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl/Das Staatssekretariat für Migration (BFA/SEM):

- *Sicherheitsanlage in Somalia*, augustus 2017

European Asylum and Support Office:

- *Country of Origin Information Report, South and Central Somalia Country overview*, 2014
- *Country of Origin Information Report, Somalia Security situation 2017*, december 2017

Felbab-Brown, Vanda,

- *Testimony Developments in Somalia*, 14 november 2018

Freedom House:

- *Freedom in the World, Somalia Profile 2018*, 2018

House of Commons Library:

- *Briefing Paper, Somalia: Update March 2018*, 27 maart 2018
- *Briefing Paper, Somalia: January 2019 update*, 17 januari 2019

Human Rights Watch:

- *World Report 2018, Somalia: Events of 2017*, februari 2018
- *World Report 2019, Somalia: Events of 2018*, januari 2019

International Crisis Group:

- *Al-Shabaab five years after Westgate: Still a menace in East Africa*, 21 september 2018
- *Somalia's South West State: A New President Installed, a Crisis Inflamed*, 24 december 2018

Landinfo:

- *Somalia: Violence, fatalities, perpetrators and victims in Mogadishu*, 27 februari 2017
- *Query response Somalia Low status groups*, 12 december 2016
- *Somalia: Security challenges in Mogadishu*, 15 mei 2018

Lifos-Centre for Country Information and Country Analysis in the Migration Area:

- *Somalia: the position of women in the clan system*, 27 april 2018.

Ministerie van Buitenlandse Zaken:

- *Algemeen ambtsbericht Somalië*, maart 2016
- *Algemeen ambtsbericht Zuid- en Centraal-Somalië*, oktober 2017

Oxford Analytica:

- *US military can slow but not stem the jihadist tide*, 25 oktober 2018

Rawlence, Ben:

- *City of Thorns*, Granta Books, januari 2016

Reporters without borders:

- *World Press Freedom Index 2017*
- *World Press Freedom Index 2018*

Taagepera, R., & Shugart M.:

- *Seats and votes: The effects and determinants of electoral systems*, New Haven, 1989.

The American Enterprise Institute:

- *Al Shabaab Area of Operations: October 2018*, 5 oktober 2018

The Jamestown Foundation:

- *Terrorism Monitor In-depth analysis on The War on Terror*, 25 januari 2019.

The London School of Economics and Political Science

- *By balancing Sharia law and the new Sexual Offences Bill, Somalia is legislating for the 21st century*, 14 juni 2018

Transparency Solutions:

- *Beyond Isbaaro; Reclaiming Somalia's haunted roads*, 2016

UN Habitat

- *Land and Conflict in Jubaland, Root Cause Analysis and recommendations*, mei 2018

United Nations High Commissioner for Refugees:

- *Refugees and asylum-seekers statistical report with UNHCR*, augustus 2018
- *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing Southern and Central Somalia*, 2014
- *UNHCR position on returns to Southern and Central Somalia, Update I*, 30 mei 2016

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner

- *Securing political participation: Human Rights in Somalia's Electoral Process*, augustus 2018

United Nations International Children's Emergency Fund:

- *UNICEF, The State of the World's Children 2017, Children in a Digital World*, December 2017
- *Child Protection Strategy Note 2018-2020*, 2018

United Nations Monitoring Group on Somalia and Eritrea:

- *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, 2 november 2017
- *Report on Somalia of the Monitoring Group on Somalia and Eritrea*, november 2018

UNSOM

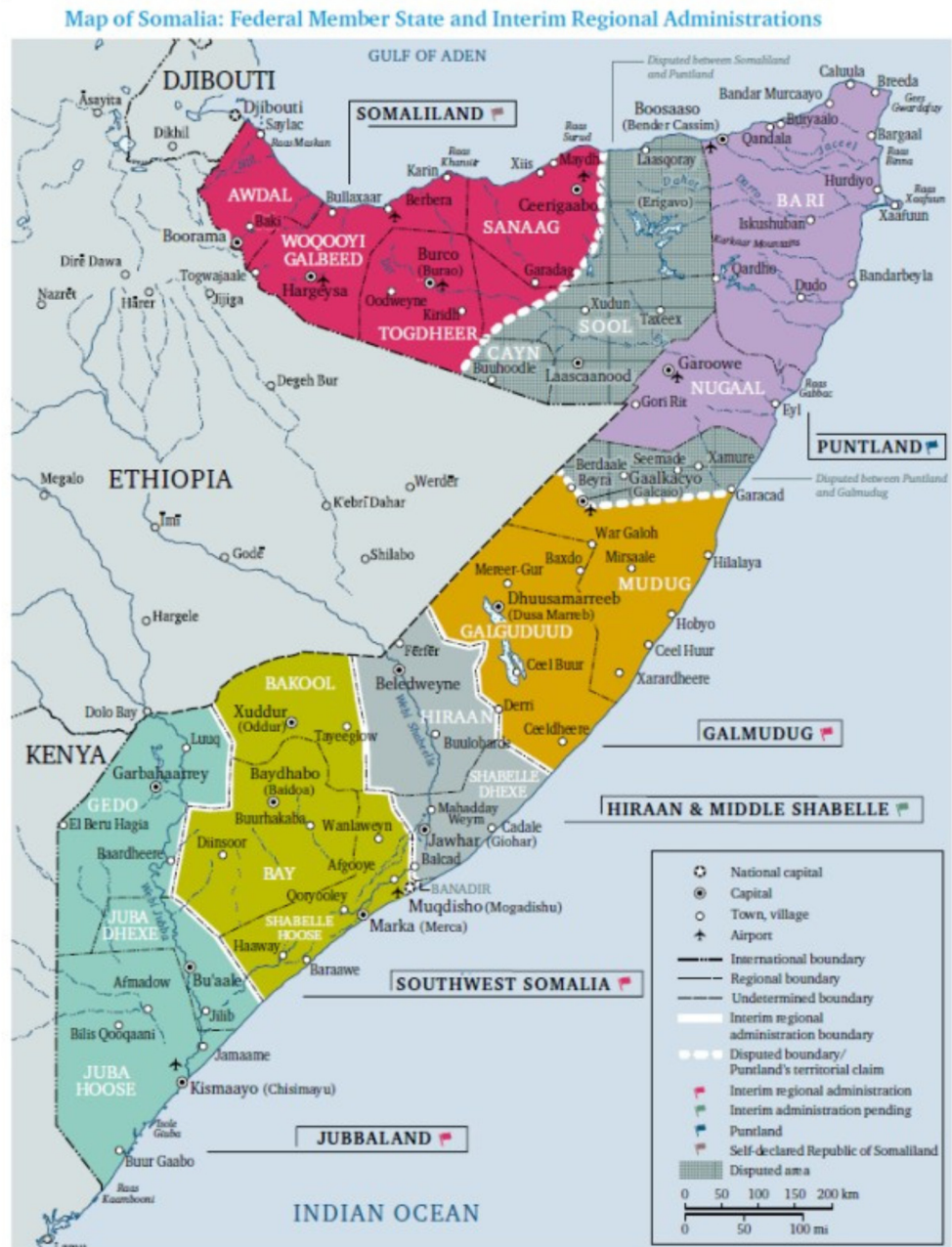
- *The precarious enjoyment of freedom of expression in Somalia*, 2018

Nieuwsbronnen

African News
AllAfrica
Associated Press
BBC
Caasimada online
De Volkskrant
Deutsche Welle
Goobjoog News
ICRC Blog
Mareeg.com
National Public Radio
NRC
Radio Dalsan
Radio Shabelle
Reuters
Somalia Newsroom
The African Exponent
The East African
The Globe and Mail
The Guardian
The Washington Post
The New York Times
Trouw
Twitter
UNSOM
Voice of America

4.3 Kaart van Somalië

Figuur 5 Kaart van Somalië

4.4 Methodologie ACLED

ACLED biedt informatie over de aard van het geweld, de actoren, de locatie, het verloop van de gebeurtenissen en het aantal doden. ACLED baseert zich op lokale media bronnen zoals Shabelle Media Network, Garowe Online, Radio Al-Furqaan, Goobjoog, Alldhacdo, Radio Kulmiye en ook op Al-Shabaab media als Radio Andalus en Somalimemo. Bij de gepresenteerde data moet de kanttekening worden geplaatst dat deze data niet altijd accuraat zijn. In Al-Shabaab gebied of gebieden in de frontlinie die niet toegankelijk zijn voor reguliere media verslaglegging kan sprake zijn van onder rapportage, terwijl in gebieden met een uitgebreide aanwezigheid van media juist sprake kan zijn van over-rapportage.

De Noorse organisatie *LandInfo* plaatst ook enkele kanttekeningen bij het gebruik van ACLED-data:

'Een registratie in ACLED is niet noodzakelijk gebaseerd op meer dan één bron en ACLED controleert de informatie niet (ACLED, e-mail 2015). Dit is problematisch, omdat Somalische media en organisaties soms tegenstrijdige informatie geven. Gezien de uitdagingen in verband met het verkrijgen van informatie en het feit dat er geen adequaat overzicht is van geweld in Somalië, is *LandInfo* toch van mening dat de informatie van ACLED een *indicatie* geeft van het aantal dodelijke slachtoffers in Mogadishu, van de verantwoordelijken voor geweld en hun slachtoffers. Hoewel ACLED exacte cijfers geeft [...] moeten de cijfers als schattingen worden gezien.' *Landinfo, Somalia: Violence, fatalities, perpetrators and victims in Mogadishu*, p.6, 27 februari 2017

In dit ambtsbericht wordt, in navolging van bovenstaande beoordeling door *LandInfo*, de ACLED-dataset als een schatting gezien. Waar mogelijk wordt de informatie in het onderstaande overzicht aangevuld met andere bronnen. In dit ambtsbericht is gekozen voor de generieke categorie 'alle incidenten' en voor de specifieke categorie 'geweld tegen burgers' (*violence against civilians*). Dit wil overigens niet zeggen dat het perse alleen burgerslachtoffers zijn. In voorkomende gevallen zullen ook militairen of bijvoorbeeld politie of veiligheidstroepen slachtoffers kunnen zijn van geweld tegen burgers. Net zo goed als burgers het slachtoffer kunnen zijn van aanvallen tegen militaire doelen, of andere geweldsincidenten. Ter illustratie het volgende incident. Op 11 mei 2018 werden in een dorp in Neder-Shabelle vermoedelijk vijf personen gedood bij een gezamenlijke actie van Somalische en Amerikaanse militairen. Volgens de Somalische veiligheidsdienst ging het om drie Al-Shabaab strijders. Inwoners van het dorp waaronder familie vertelden dat vijf personen werden gedood. Naar hun zeggen waren het boeren en geen strijders. Het Amerikaanse leger onderzoekt de zaak.²⁴³

Voor dit overzicht is een selectie gemaakt over twee periodes: de eerste van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017 en de tweede periode van 1 januari 2018 tot en met 31 december 2018. Voor beide categorieën, 'alle incidenten' en 'geweld tegen burgers' wordt het aantal incidenten en het aantal dodelijke slachtoffers (*fatalities*) vermeld. ACLED hanteert het incident (*event*) als uitgangspunt. Daarbij onderscheidt ACLED negen verschillende types van incidenten. Dit ambtsbericht biedt een overzicht van geheel Zuid- en Centraal-Somalië alsmede een uitwerking per deelstaat. Alle negen bovengenoemde types van incidenten zijn meegenomen in de gebruikte dataset. Voor de afzonderlijke deelstaten en

²⁴³ Associated Press, *US military notes reports of civilians killed in Somali raid*, 11 mei 2018; Somalia Newsroom, *Disputed reports of civilian casualties after joint U.S.-Somali raid*, 11 mei 2018.

Mogadishu/Banadir is in kaart gebracht bij welke drie incidenten volgens de ACLED-datasets de meeste slachtoffers zijn gevallen. In het ACLED Codebook is een uitgebreide toelichting vinden op de door ACLED toegepaste methodologie (waaronder een opsomming van de hiervoor genoemde negen types van incidenten).²⁴⁴

²⁴⁴ ACLED, *Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook*, Version 8 (2017), https://www.acleddata.com/wp-content/uploads/2017/12/ACLED_Codebook_2017FINAL.pdf, geraadpleegd op 17 december 2018.